AĞUSTOS/EYLÜL '86

ilk adım

Sayı: 5

KDV Dahil 250 TL

SEÇİMLER ÜZERİNE

- Sosyalistler Ara Seçim Sınavında
- Fehmi Işıklar ile Söyleşi
- Parti Tartışmaları
- Güney Afrika'da Irkçı Rejim Sallanıyor
- Yiyin Efendiler Yiyin...

BİRKAÇ SÖZ

Bir aylık aradan sonra yine birlikteyiz.

Bu sayımızda seçimler üzerine ağırlık verdik.

Bu konuyu, seçimlerin işçilerin, emekçilerin bilinçlerinin yükseltimesine hizmet etmesi ölçüsüyle ve sınıfın bağımsız insiyatifinin oluşturulması görevi açısından yaklaşan yazımızla değerlendiriyoruz.

Ayrıca "Sosyalistler Ara Seçim Sınavında" başlıklı yazıda da konu enine boyuna tartışılıyor.

Değişik görüşlere yer verdiğimiz tartışma bölümünde ise ağırlık "parti" sorunu üzerinde yoğunlaşıyor.

SAÇAK dergisinde D. Perinçek'in "Sosyalist Aydının İki Sınavı" başlıklı yazısına Güven ANIL bu sayıda kendi açısından, kuşkusuz bir tartışma ortamına zemin oluşturacak eleştirel bir yaklaşım getiriyor.

Yine bu sayımızda, DİSK Sekreteri Fehmi Işıklar'la yaptığımız parti sorunu üzerine bir söyleşi yer alıyor.

Daha önce düzensiz olarak verdiğimiz fabrika, sendika ve işçi haberlerini "SENDİKALARDAN FABRİKALARDAN" başlığı altında daha derli toplu olarak yayınlamaya başlıyoruz. Bu bölüm, işçi sınıfının ekonomik ve demokratik haklarının dile getirildği, sendikal mücadelelerinin verilen haberlerin yanısıra yorum ve çeşitli sendika yayınlarından alınan yazı ve değerlendirmelerin verildiği bir bölüm olacak.

"Yiyin efendiler yiyin bu hân-ı iştiha sizin" dizeleriyle aynı başlığı taşıyan yazımız, toplumun son altı yıldır arkasına itildiği suskunluk perdesinin biraz olsun aralandığı şu günlerde daha rahat konuşulmaya başlayan rüşvet ve yolsuzluk olaylarıyla ilgili bir yaklaşım getiriyor.

İÇİNDEKİLER

Posta Kutusu: Mehmet Yahya Karaca
1405 Sirkeci-İstanbul

Posta Çeki: Mehmet Yahya Karaca 214779

ilk adım

Sahibi: Mehmet Yahya KARACA **Yayın Yönetmeni:** Hakan MAHMUTOĞLU
Yazıişleri Müdürü: Kemal KÖK **Teknik Yönetmen:** Nurcan ÖZDEN
Yönetim Yeri: Alayköşkü Cad. Sıdıka Batu Işhanı No: 305 Cağaloğlu-İSTANBUL
Abone Koşulları: Yıllık 3000, Altı aylık 1500 TL **Basım:** Murat Ofset

Seçimler Üzerine...

12 Eylül'den bu yana geçen altı yılın sonunda, çoktandır gözle görünür hale gelerek siyasal yaşamı etkilemeye başlayan gerçek, kitlelerin hoşnutsuzluğunun, dayanılmaz hale gelen yaşam koşullarından bıkkınlığının gittikçe artması ve bir çıkış yolu arayışıdır.

Ara seçimler yaklaşırken bütün partiler de hesaplarını yığınların mevcut durumdan bir an önce kurtulmak arzusuna dayandırmışlardır. Muhalefet partilerinin herbiri, sistemin bütün kötülüklerini sadece ANAP'a fatura ederek halkın karşısına, olduklarından çok daha "muhalif", "halkçı", "halkın oyları ile millet iradesini iktidara getirmek" görünümüyle çıkıyorlar. Sorunları çözebilecek en iyi partinin kendi partileri olduğunu söyleyerek oy istiyorlar. Oysa gerçekte, "dertlerinizin çaresi biziz" derken, istisnasız hepsi, halk kitlelerinin politika adına yapacakları, yapmaları gereken, tek şeyin, seçimden seçime oy kullanmak olduğunu açıkça ilan ediyorlar. "Herşey parlamentoda, seçimle gelecek olan bizlerle çözüm bulacaktır. Yeter ki siz en iyisini, yani bizi seçin" diyorlar.

İktidar partisi ANAP, işçi ve emekçi düşmanı politikasının yarattığı hoşnutsuzluğu biraz olsun silebilmek, güçlenen muhalefeti yatıştırabilmek için çeşitli önlemler alıyor, vaadler veriyor. En azından geçmişte aldığı oyların önemli bir bölümünü elinde tutabilmek için ne kadar demokrasi yanlısı olduğunu sık sık vurguluyor. Ama eğer seçimleri kaybederse, bu bölgelerdeki seçmenlerden bunun acısını çıkartacağı yolunda imalı tehditler de savurmaktan geri durmuyor; sırtını yasladığı, ayrılmaz bir parçası olduğu güçlerden aldığı destekle muhaliflerine sopa sallamayı ihmal etmiyor, muhalefet edenleri sindirmeye çalışıyor. Bir yandan da "seçim yatırımları" ile göz boyamaya devam ediyor.

Uluslararası finans kuruluşlarının, holdinglerin, büyük burjuvazinin çıkarlarının sözcüsü ANAP, bugüne kadarki "icraatı" ile patronların, holdinglerin lehine birçok iş başardı. Egemen güçlerin dayatmalarının, isteklerinin yasal planda uygulayıcısı oldu. Bu karakteriyle sömürü düzeninin baş destekçisi ve savunucusu durumundadır. Halkın karşısında onu egemen güçlerin çıkarları için ezen bir yapı olduğunu hakkıyla kanıtlamıştır.

ANAP'tan farklı bir sınıf temeli olmayan ve bugün yeniden egemen kesimlerin sözcülüğünü kapma uğraşı veren DYP, kendisini emekçi kitleler lehine bir mücadele veriyormuş havasına sokmaya çalışıyor. Kâh "yasaklı" Demirel'in sahte demokrasi havariliği ile sanki kendilerini işbaşından uzaklaştıran güçlerle rejime ilişkin önemli çelişmeleri varmış imajını yaratıp halkın baskı düzenine karşı tepkisini kendi partisine kanalize etmeye çalışıyor, kâh ANAP'a alternatif olabileceğini göstermek için herbiri egemen kesimlerden yana iktisadi tedbirler öneriyor. DYP'nin istediği demokrasi değildir, iktidardan pay almaktır. Nitekim manevrada başarılı ve tecrübeli Demirel'in ve onun tilmizi Cindoruk'un son aylardaki tutumları, artık gören gözler için bu sahte demokrasiciliklerini **fazlasıyla** ortaya koymuştur. Demokrasi diye tutturdukları şeyin "yasaklılık" halinin (!) kaldırılmasından başka birşey olmadığı gün gibi ortadadır artık. Bundan sonra yapabilecekleri tek şey, yine her burjuva patisinin yaptığı gibi, oy desteği alabilmek için kitleleri ideolojik olarak yönlendirmek, yani egemen ideolojiyi kitlelerin üzerinde ikna gücü olarak kullanmaktır.

MÇP, açıkça MHP'nin savunuculuğunu yapıyor. MHP ile aynı nitelikleri taşıyan ve gerektiğinde onun geçmişteki rolünü bugün oynamaya aday bu halk düşmanlarının partisi, işçi sınıfı için, geniş kitleler için, çıkarlarının ayaklar altına alınması, örgütlülüğünün her türünün en zalimane bastırılması, işçi sınıfının parçalanıp atomize edilmesi, yaşam koşullarının, bizzat fizik yaşamın varla yok arası hale gelmesi, çoğulculuk ne söz, tek parti-tek şef uygulamasının yerleşmesi vb.'den başka bir gelecek vaadedemez.

RP ise egemen burjuva ideolojisini bir başka kanaldan savunuyor. Sermayenin çıkarlarını, kendisinin maddiyatla değil, maneviyatla ilgili olduğu yolunda bir fikriyatla savunmaya çalışıyor. Manevi dünyalar arasında dolaştırarak, kitlelerin dikkatini sömürü düzeninden, kapitalizmden ve sınıflar gerçeğinden uzaklaştırmaya, gericiliği pompalamaya yöneliyor.

HDP de, kendisini 12 Eylül'ün partileşmiş ifadesi gibi gören MDP'nin büyük bir bölümüyle bütünleşmiş, hatta neredeyse bu yoldan kurulmuş veya

parlamentoya girmiş bir partidir. İçinde sermayenin sözcülerini barındıran ve sermayenin sözcülüğünü yapmanın ötesinde bir işlevi olmayan bu partinin emekçiler için bir beklenti uyandırması mümkün değildir.

Bütün bunlardan başka hepsi de burjuva ideolojisinin savunuculuğu ve propagandasını yapan ve içinde bulunduğumuz özgül koşulların ürünü olan küçük sağ partiler var. Dolayısıyla yukarıdaki partiler için söylenenler, bunlar için de şu ya da bu ölçüde geçerlidir.

Ya "Sosyal Demokrasi"

Toplumsal muhalefet bugün, başından beri 12 Eylül'le bütünleşen iktidar partisi ANAP'ın uygulamaları sonucu gelişmiş ve giderek "sosyal demokrat" partiler, özellikle SHP ardında toplanmış bulunuyor. Bugün hoşnutsuz yığınların arkasına biriktiği SHP, "liberal" politikasıyla bu tepkinin, yıpranan siyasal çerçeveye yönelmemesi için yığınları düzenle uyumlaştırmaya, uzlaştırmaya çalışıyor. ABD Başkonsolosu Newberry'nin "güçlü bir sosyal demokrat parti, Türkiye'nin iyiliği ve geleceği için bir sigortadır" demesi de bunun kanıtlarından biridir.

Kapitalizmin çerçevesi içinde kalan ve düzen partisi olmaktan öteye gidemeyen "sosyal demokrat" SHP (bu anlamda DSP de), özellikle muhalefette iken, toplumsal muhalefeti daha geniş olarak kucaklayabilmek için zaman zaman sistemin kimi kötülüklerini sergileyip bunları değiştirmeyi vaadetmektedir. Bu durum, bu tür partilerin, işçilerin, emekçilerin gözünde bir tür umut haline gelmesine yol açabilmektedir. Fakat "sosyal demokrasi", vaadettiklerinin aksine, önemli değişiklikler yapmaya yetenekli ve niyetli değildir. Zaman zaman tabanında yer alan dinamik güçlerin, işçilerin, emekçi kesimlerin zorlamasıyla bazı sivri aksaklıkları törpülemekten öteye gidemez. Kimilerinin zannettiği gibi demokratik açılımları gerçekleştirebilmek, SHP'nin (ve de DSP'nin) sahip olduğu bir yetenek değildir. "Sosyal demokrasi" ne kadar zorlanırsa zorlansın, düzenle uyumu aşabilecek hedeflere sahip değildir. Aksine düzenle uyumu ön plana çıkarır, politikasının esası da budur. Onlar, içinde yer aldıkları, bir parçası oldukları kapitalist sistemin değiştirilmesine değil, yaşatılmasına adaydırlar. Ancak rejimin benimseyebileceği kadar değişikliklerden yanadırlar. Oysa bırakalım kapitalizmin ortadan kaldırılarak toplumsal kurtuluşa ulaşmayı, bağımsız bir gelişme ve asgari siyasal özgürlüklerin sağlanabilmesi için gereken toplumsal düzenin demokratlaşması, baskının, işkencenin ortadan kaldırılması, emperyalizmle uluslararası finans kuruluşlarının desteğinde ve onlarla işbirliği halinde olanların egemenliklerine son verilmesi, toprak ve tarım sorununun çözüme kavuşması, şovenizm vb. sorunlarda hiçbir tutarlı yaklaşımı yoktur.

Türkiye'de hep yaygın olagelen anlayış, demokrasi mücadelesini sosyalizm için mücadelenin ayrılmaz bir parçası olmaktan çıkaran, hatta salt mevcut düzen altında siyasal haklar elde edilmesine dönüştüren reformist anlayıştır. Bu nedenle sosyal demokrasinin konumu abartılır, her dönem, özellikle de seçim dönemlerinde, istisnasız ve **koşulsuz desteklenir.** Oysa demokrasi mücadelesinde biçimsel demokrasi üzerine atılan nutuklar değil, yaklaşımlar ve bu mücadelenin hedef ve yöntemleri belirleyicidir. SHP gerek hedeflerinin yapısıyla , gerekse kitleleri bu mücadele için seferber etmemekle demokrasi anlayışını ortaya koymuştur. Bunun yanısıra, SHP'nin sözcüleri IMF'ye, AET'ye bağlılıklarını her fırsatta tekrarlıyorlar. TÜSİAD ziyaretiyle işadamlarından icazet bekliyorlar. Bu yeni birşey değildir. Geçmişte de "sosyal demokrat" iktidarlar sorunların özüne inmemişlerdir. Bugün de gerek SHP, gerekse DSP, demokrasi için, demokratik hak ve özgürlükler için laf üretmekten başka somut bir mücadele vermemektedir. Sıralandığında uzun bir liste oluşturabilecek bir dizi konu dahil, bir tek örnek vermek gerekirse, SHP'nin getirdiği af tasarısının ANAP'ın tasarısının gerisinde kalmış olduğu hatırlardadır. Demokrasi mücadelesinde bu partileri **destekler,** onlara **umut bağlar** hale gelinmemelidir. Diğer partilerden derece derece farkları olmakla birlikte, SHP ve DSP'nin bu farklılıkları, olduğundan fazla abartılmamalıdır. Bu partilere olmayan nitelikler atfedilmemelidir. Koşulların esiri olup SHP içinde çalışmak, işçileri SHP'de örgütlenmeye çağırmak da bu destek ve umut yanılsamalarıyla organik bir bütünlük içindedir. Sınıfın burjuvaziden ideolojik, politik ve örgütsel bağımsızlığını savunmayı ve bunu gerçekeştirmeyi hedef almak, acil ve demokratik hak ve özgürlükler yolunda işçi sınıfının öz gücünü, birleşik mücadelesini öne çıkarmak yerine, işçi sınıfı dışındaki güçlerden medet ummak her zaman hüsranla sonuçlanacaktır. Çıkarları sosyal demokrat hedefleri aşan işçi sınıfı ve emekçi kesimlere bu partilerin umut olamayacağı gösterilmelidir.

Yapılması Gereken

Bugün sosyalist hareketin önündeki en acil görev, işçilerin, emekçi kesimlerin burjuvaziden bağımsız politik çizgisinin ve örgütlenmesinin sağlanmasıdır. Geleceğin toplumunun inşa edilebilmesi için bugünden, zaman geçirmeksizin acil ve

demokratik talepler ana ekseni etrafında mücadelenin, örgütlülüğün yükseltilmesidir. Bu görev, ne mevcut koşullar öne sürülerek ertelenebilir, ne de "kurnazca", başkalarına işçi sınıfının değirmenine su taşıtarak sağlanabilir.

Ne var ki geçtiğimiz yıl ve aylarda ve özellikle ara seçim tarihi belirlendiği andan itibaren bu anlayışın pek benimsendiği, kavrandığı söylenebilir mi? Görünen odur ki, yaygın eğilim, ertelemecilik, medet ummacılık ve demokrasi mücadelesi konusunda yanılsamalarla dolu bir eğilimdir. İşçilerin, emekçilerin taleplerini düzenle uyumun içersine hapsetmeyecek alternatifler bugün için üretilip ortaya konamamıştır. Bu aşamada kitlelerin gerçek taleplerini yükseltip savunacak, bunu yığınların bilinçlilik ve örgütlülük düzeyini yükseltecek biçimde kullanacak bağımsız adaylar kampanyası başlatılamamıştır. Bunda koşulların zorluğunun rol oynadığı söylenebilir. Ama esas sorun, "oy bölmemek" gibi bir dizi "teknik" gerekçeler de sunan çeşitli anlayışların demokrasi, sosyalizm, işçi sınıfının bağımsızlığı, kitleler, önderlik (ve de seçimler!) gibi birbiriyle hiç de bağlantısız olmayan konulardaki "anlayışsızlıkları"dır.

Bu durumda ne olacaktır? Bugün işçilerin, emekçilerin sayıca önemli bölümü, oy verdikleri partinin parlamentoda sorunlarına çözüm getirebileceğine inanmaktadırlar. Parlamenter önyargılar devam etmektedir. Ayrıca, bu haliyle bir parlamento bile, parlamentonun olmadığı bir döneme göre, yığınlar için bir anlam ifade etmektedir. İçinde bulunduğumuz politik ortam ve mevcut partiler yelpazesi karşısında oy atmak için sandık başına gidecek işçi ne yapacaktır? Muhalefeti arkasına alan, emekçilerin bazı taleplerine sahip çıkıyor gözüken SHP'ye oy atmaktan başka seçeneği var mıdır? Sözcüleri, sosyalistler karşısında aldığı tutumla da özünü ortaya koyan DSP'ye oy verilmesini hiçbir sosyalistin öneremeyeceği, önermemesi gerektiği açıktır. Bugün içinde bulunulan nesnel koşullardan (buna işçi sınıfının bilinç düzeyi de dahildir) ötürü partiler karşısında "hepsi birbirinden kötü, dolayısıyla yapılacak birşey yok" gibi örtülü bir "boykot" da bir başka uçta yer alacak hatalı bir tutumdur. SHP'ye akacak işçi oyları hiçbir biçimde **koşulsuz destek** olarak, bir **umudun** ifadesi olarak akmamalı, akıtılmamalıdır. Tersine, hiçbiri kendi çıkarlarının gerçek temsilcisi olmayan farklı partilerin programları arasında yukarıda sayılan **koşullar ve nedenlerden ötürü**, işçilerin yapacakları bir tercih olarak görülmelidir. Buradaki ince ayrım noktası son derece önemlidir. Sorun, işçi sınıfını sosyal demokrasinin yedeğine takmakla sınıfın bağımsız çizgisi üzerinde ısrarla durmak arasındaki ayrımdır. Bugün SHP içindeki işçileri ve yolunu şaşırıp SHP içinde yer alan anlayışları ilerde aynı noktaya, mücadelenin aynı saflarına çekebilmek için, şimdilik bağımsız bir tavır geliştirilemediğinden, bu bağımsız tavrı savunan sosyalistlerin de, sınıf bilinçli işçilerin de, **bu seçimlerde,** onlarla birlikte davranmaları kaçınılmazlaşmıştır. Bu tavrın **SHP'yi desteklemekle, hele koşulsuz desteklemekle uzaktan yakından bir ilgisi yoktur.** Bu desteği SHP'ye içerden ve dışardan verenler sürekli uyarılmalı, demokrasi mücadelesindeki yanılsamaları durmaksızın kendilerine anlatılmalıdır.

Bunun böyle gelip böyle gitmemesi, işçileri sosyal demokrasinin yedeğine düşürmemek nasıl olacaktır? Her seçimde işçiler, emekçi kesimler, tutarlı demokratlar, sosyal demokrasiyi **desteklemeye** mi çağrılacaktır? Ya da sosyal demokrasinin seçimlerde "güçlenmesi" köklü değişikliklere doğru atılmış güçlü bir adım mı olacaktır? Bu sorulara cevap, kesinlikle olumlu olmamalıdır. Sosyalistler, sınıf bilinçli işçiler için en haysiyet kırıcı durum, liberallerin yedeğine düşmektir. Sınıfın bağımsız bir inisiyatif kazanmasına çalışmak, **ertelenemez bir ana görevdir.**

Sosyalistler Ara Seçim Sınavında

Kaya AKIN

Türkiye solunda geçmiş konusunda muhasebe ve özeleştiri isteyenlerin önemli bir bölümü, geçmişe bakarken bir eliyle sağ gözünü kapatmış bir insan gibi davranıyor. Ne kadar "sol" hata varsa "maceracılık" veya "tepeden inmecilik" türünden terimlerle mahkûm ediliyor. Ama bu "sol" hatalardan çok daha ciddi ve yaygın olan sağ hatalara kimse başını çevirip bakmıyor. Bu durum, giderek geçmişin kimi teslimiyetçi tavırlarının mürekkep lekeleri gibi hızla yayılmasına yol açıyor. 1986 ara seçimleri, bu tür tavırların su yüzüne çıktığı bir somut zemin oluşturacak anlaşılan.

Ara seçimlerin sonbaharda yapılacağı belli olur olmaz solun çeşitli kanatları sosyalistlerin bu seçimlerde ne tür bir tutum benimsemesi gerektiği konusunda düşünce belirtmeye başladı. **Yeni Gündem** dergisi (21-27 Temmuz 1986) geçmişin çeşitli sol geleneklerinden gelen kişilere kanılarını sordu. **Gün, Yarın** ve **Saçak** dergileri Ağustos sayılarının başyazılarını bu konuya ayırma yoluna gitti. Sonuç ilginç: görüldüğü kadarıyla "aklın yolu bir"! Türkiye'nin sosyalistleri, başka konularda ne kadar farklı düşünürlerse düşünsünler, iş seçimlerde takınılacak tavır konusuna geldiğinde koro halinde aynı şeyleri söylüyorlar. Gerekçeler sadece gölge farkıyla ayrışıyor ama tercih ortak: "SHP'ye destek". Bir de, buna bağlı veya bundan bağımsız olarak atılan bir "ANAP'a Hayır!" sloganı var ki, kendi başına ele alındığında önemli **ek** sonuçlar doğuruyor.

Kuşkusuz, bugüne kadar fikir belirtebilenler solun sadece sınırlı bir bölümünden ibaret. Bugün fikirlerini herhangi bir yoldan yayma olanağına sahip olmayan sol grupların mevcudiyetini hiçbir tartışmanın hiçbir anında unutmamalıyız. Ama gerek geçmişteki tavırları, gerekse bugün SHP'ye karşı takındıkları "hayırhah" tutum, bu grupların da büyük çoğunluğuyla yukarıda özetlenen tavrı benimseyeceğini ve savunacağını düşündürüyor insana. Öyleyse, Türkiye solunda önemli bir çoğunluğun desteklediği düşüncelerle karşı karşıyayız.

Oysa, 1970'li yılların hüsranla sona eren deneyimleri, solu bu konuda daha dikkatli davranmaya sevketmeliydi. Muhasebe, eleştiri ve özeleştiri taleplerinin doruğa yükseldiği bir dönemde, solun çok farklı kanatlarının, geçmişte izlenen seçim politikaları konusunda **en ufak bir muhasebeye girişmeden** (sözü edilen yayınlarda geçmişe yönelik kısacık bir değinmeye bile rastlamak olanaklı değil), 70'li yılların doğrultusunu sürdürmeyi uygun görmeleri çarpıcı bir olaydır. Daha seçimlere iki ay varken, SHP seçim bildirgesini bile yayınlamadan önce vaad edilen bu destek, geçmişin ışığında incelendiğinde, Türkiye solunun 80'li yıllarda ve ötesinde göstereceği gelişme açısından karamsarlığa yol açacak bir ön gösterge oluşturmuştur. Solun seçimler konusunda bu ana kadar benimsediği tavır her bakımdan yanlıştır. Bu yüzden de, iş işten geçmeden, daha ilerideki seçimleri de göz önünde tutarak **geçmişin ve bugünün** muhasebesini yapmak gerekiyor.

Seçimlerin Önemi ve Önemsizliği Üzerine

Burjuva toplumunda parlamento seçimleri kuşkusuz sınıf mücadelesinin gelişmesini ve iniş-çıkışlarını belirleyen temel olgu değildir. Ama özellikle toplumsal mücadelelerin durgun olduğu, emekçi sınıfların siyaset sahnesine aktif biçimde giremediği olağan dönemlerde, seçimlerin genel siyasal yaşamı biçimlendirmede göreli önemi artar. Herşeyin ötesinde de, toplumsal mücadeleler ister canlı, ister durgun olsun, seçimler, soldaki çeşitli grup ve hareketlerin izlediği siyasal çizgiyi açık seçik bir biçimde ortaya koyacak bir denektaşı, bir turnusol kağıdı niteliği taşır.

Bugün Türkiye'de de böyle oluyor. dün de öyle olmuştu. On yılı aşkın bir süredir, Türkiye'nin sosyalizm adına hareket eden siyasal grupları için seçimler, özellikle de seçimlerde takınılması gereken tavır sorunu, gerçek bir sınav niteliği taşıdı. Büyük çoğunluğuyla sosyalist gruplar bu sınavdan başarısız çıktılar. Başarısızlığın nerede yattığına birazdan döneceğim ama bu aşamada belirtilmesi gereken bir nokta var: başarısızlığın **temeli,** sosyalist grupların seçim-dışı dönemlerde, yani seçim konusunun ötesinde izlediği **genel politikada** yatıyordu. Başka bir deyişle, seçimler karşısında benimsenen tavırlar genel olarak izlenen politikalarla organik bir bağ içindeydi. İşte **bu anlamda** seçimler sosyalist grupların politikaları için bir sınav niteliği taşıyordu. Seçimler tek başına ele alındığında sosyalist mücadele için belirleyici önemde olduğu için **değil;** sosyalist gruplar seçim-dışı genel politikalarıyla kendilerini seçimler karşısında **çaresiz** bir duruma düşürdükleri için.

Türkiye'nin sosyalistleri 60'lı yılları (birinci) TİP'in çevresinde odaklanmış olarak geçirdikleri için, seçimler

özel bir sorun doğurmuyordu. Hangi partiye oy verileceği ve oy verilmesi için propaganda yapılacağı besbelliydi. Bu durum da, sosyalizmin bağımsız propagandasını yapabilme olanağını sağladığı ölçüde olumluydu. Ama tümüyle de aydınlık değildi tablo: 1965'in beklenmedik seçim başarısı (TİP % 3 oy olarak meclise 15 milletvekili sokuyordu) TİP'in özellikle yönetici kadroları arasında **parlamentarist** bir yanılsama yaratacaktı. Türkiye solunun daha sonraki pratiğinde ve seçimler konusundaki tavrında, seçimlerin yarattığı propaganda olanaklarından çok seçim sonuçlarının ve milletvekillerinin partiler arasındaki dağılımının ön plana geçmesinde, uluslararası reformizmden aktarılan anlayışların yanısıra, 60'lı yılların Türkiye sosyalizmine bıraktığı bu belli belirsiz parlamentarist mirasın da etkileri olsa gerek.

70'li Yılların Deneyimi

Ne var ki, asıl sorun TİP'in kapatıldığı 12 Mart döneminden çıkışta, 1973 seçimleri sırasında belirecekti. Solun ve kitle hareketlerinin önderlerine uyguladığı baskılara, hukuksal üstyapıda gerçekleştirdiği belirli gerici değişikliklere rağmen, kendi kendini yiyip takatten düşen bir 12 Mart rejiminin, 60'lı yılların ikinci yarısından itibaren yükselerek 1970'de doruğuna ulaşan işçi hareketinin, öteki emekçi katmanların ve gençliğin canlılığını sadece geçici olarak durdurduğunu ama ortadan kaldıramadığını biliyoruz. İşte kabaca 1985'den beri süren bu konjonktürde, eski konumuna göre sola doğru büyük bir atak yapan ve sosyalist solun bastırılmasından da yararlanarak işçi ve köylü kitlelerini hegemonyası altına almaya çalışan Ecevit CHP'si, 1973 seçimlerinde öteki burjuva partilerine göre çok farkı bir kimlikle çıkıyordu kitlelerin karşısına. Sosyalistler ise 1965'den beri ilk kez burjuva partileri arasında bir seçim yapma sorunuyla karşı karşıyaydılar. Ve bir-iki azınlık eğilimi hariç, sosyalist gruplar gerek 1973'de, gerekse onu izleyen seçimlerde (1979 istisnadır), her defasında yeni bir grup veya parti bu genel tavırdan kopmuş olsa bile, büyük çoğunlukla CHP'ye kayıtsız bir destek verdiler. Gerekçelerin ifade ediliş biçimi zamana ve dile getiren gruba bağlı olarak bir ölçüde değişiyordu ama esas olarak tartışmalarda üç-dört gerekçe hakimdi: CHP konusunda, yeni yönetimin demagojik üslubundan da etkilenen hayaller, özellikle de bu partiyi "anti-tekel", büyük sermayeye düşman, hatta küçük burjuva bir siyasal hareket olarak görmeye ve göstermeye dayanan yanılsamalar; bir CHP iktidarının demokrasinin "genişletilmesi" ve faşist hareketin yenilgisini sağlama yolunda paha biçilmez bir adım olduğu yanılgısı; bu gerekçeye bağlı olarak, küçük sosyalist partilerin seçime girmesinin oyları bölerek "faşizmin ekmeğine yağ süreceği" iddiası; bütün bunların özeti olarak parlamentarist bir anlayış — klasik ifadesiyle, sınıf mücadelesinde belirleyici değişikliğin parlamento dengelerine bağlanması. Denebilir ki, bu tablonun ardında yatan, aslında, bir "ehven-i şer", yani kötüler arasında daha iyisini seçmek mantığıydı. Daha da özüne indirgendiğinde bir **çaresizlik stratejisi** gibi görünür bu tavır.

Ama aslında "çaresizlik" burada, nesnel ile öznel etkenler arasında, pasif bir kabullenmeye dayanan bir kopuşun ifadesidir. Gerçekte sol, 70'li yıllarda, temel olarak işçi sınıfının (sadece örgütsel **değil)** siyasal ve ideolojik **bağımsızlaşmasını** sağlayacak gerekli adımları atmadığı ve bu yüzden de işçi sınıfının siyasal hareketlerini öteki emekçi kitleler için bir **çekim merkezi** haline getirmeyi başaramadığı **için** "çaresiz" kalmıştır. Bu ihtiyaçların yerine getirilmesi, 60'lı yılların sonunda patlak veren ve bütün 70'li yıllar boyunca süren solun bölünmüşlüğü **veri alındığında,** bir birleşik işçi cephesini gerekli kılmaktaydı. Dikkat edilsin: bölünmeleri veri alan, yani bölünmüşlük konusunda gözü yaşlı bir tavır takınmaktansa, (sosyalist demokrasi ilkeleri çerçevesinde ve ona uygun yöntemlerle sürdürülecek) bir ideolojik mücadelenin meşruluğunu kabul eden, fakat tartışmanın birlikte mücadeleyi engellemesine engel olan bir yaklaşım. Türkiye solu, dünya sosyalist hareketinin sağlıklı dönemlerinin bir mirası olan bu taktiği uygulama olgunluğunu gösteremediği içindir ki, işçi sınıfını ve öteki emekçileri bir **burjuva partisi** olan CHP'nin hegemonyasına kendi eliyle teslim etmiştir, 1973-80 arasında. Yani başlangıçta sözünü ettiğimiz noktaya geri dönüyoruz: seçimlerde takınılan tavır, genel politikaların **yoğunlaşmış** bir ifadesi olmuştur 70'li yıllarda; ikisinin arasında organik bir bağ vardır. Bu politikalar ise emekçi kitlelerin büyük çoğunluğunun umudunu CHP'ye bağlamasına ve 1977 sonrasında bu umutların paramparça oluşu sonucunda emekçilerin kitlesel seferberliğinin hızlı bir düşüşe geçmesine yol açmıştır.

Şimdi 1986 ara seçimlerine girerken yepyeni, orijinal bir durumla karşı karşıya değiliz. Geride bıraktığımız on yıllık bir deneyim var. Bu deneyimden çıkarılması gereken dersler var. Ama bu dersler belli ki solun önemli bir bölümüne hiçbir şey ifade etmiyor.

"ANAP'a Hayır!" da... Kime Evet?

Seçimler konusunda görüş belirten sosyalistlerin büyük çoğunluğu, bugünün esas sorununun demokrasi olduğunu, bu konuda atılabilecek somut adımın ise ANAP'ın güçten (hatta olası bir erken seçimle iktidardan) düşürülmesi olduğunda birleşiyorlar. Dolayısıyla, ANAP'a karşı mücadelenin ön plana alınması, **bir düzeyde,** bütün görüşler için ortak bir öğe: SHP'ye oy verilmesinin savunulması da bu ortak hareket noktasına dayandırılıyor, birazdan göreceğimiz gibi.

Ama **bir başka düzeyde,** ANAP'la mücadeleyi kendi içinde **temel hedef** haline getirme, "ANAP'a Hayır!" sloganını sadece başlangıç noktası olarak değil, aynı zamanda varış noktası olarak alma eğiliminin de bazı çevrelere hakim olduğu seziliyor. Örneğin **Gün** dergisi, Ağustos sayısının sunuş yazısında, "asıl olan, 28 Eylül ara seçimlerinde, halk güçlerinin 'Demokrasi için ANAP'a Hayır' sloganı çevresinde birleşebilmeleridir" diyor. **Yarın** dergisi ise seçimlere ayırdığı başyazısında ANAP üzerinde öylesine yoğunlaşıyor ki, koskoca yazıda ANAP dışında tek bir partinin adı bile geçmiyor — bu da ANAP'ın geriletilmesinin mutlaklaştırılmış bir amaç olarak düşünüldüğünün iyi bir göstergesi. Bu tahlilin ve bu sloganın mantıksal sonucu, ANAP dışındaki (hiç olmazsa bazı) partilere oy vermeye çağırmak kitleleri. Nitekim **Gün** dergisi, sonunda SHP üzerinde kısaca durmakla birlikte, "aralarında demokrasi anlayışları bakımından farklar olmakla birlikte, 12 Eylül rejimine ya da kimi özelliklerine muhalefet eden SHP, DSP, RP ve DYP'nin toplam oy oranlarının yükselmesini" ANAP'ın geriletilmesi açısından önemsiyor.

Gün'ün bu yaklaşımı, DYP ve RP'ye oy çağrısı anlamına gelebilir de, gelmeyebilir de. **Gün** bu konuda açık değil. Sadece **seçim sonrasında** bu partilerin oylarını da **demokrasi hanesine** yazmanın hazırlığını yapmak gibi de yorumlanabilir. Ama bu tür, "kurnazlık" denebilecek yaklaşımlar, düşmanı zayıf, kendimizi güçlü gösterme taktikleri, tek yanlı işlemez hiçbir zaman. Eğer RP ve DYP'nin oylarını "bizim" tarafa yazıyorsak, demokratik haklar mücadelesinde bu partilerden, en asgari düzeyde de olsa, olumlu beklentilerimiz olduğunu itiraf ediyoruz demektir.

DYP sözkonusu olduğunda, bu tür beklentiler, 1986 baharına kadar **ciddi** birer kuruntu iken, son üç-dört aylık gelişmelerin ışığında artık **vahim** birer yanılgı niteliğini kazanmıştır. (**Gün** dergisi bu konuda yalnız değildir. **Saçak** dergisi de örneğin Haziran sayısının başyazısında, hem de döne döne, Demirel'in, "sosyal demokrasinin sınırlarında" dolaştığını iddia edebilmiştir. Bu Demirel konusunda Türkiye solundaki yanılgıların en aşırısıdır. Aynı derginin Ağustos sayısı, sınırlı bir "milli **consensus**" istediği için Demirel'e sitem etmektedir ama bu **Saçak**'ın iyice alıştığımız hızlı dönüşlerinden biridir sadece. Çok yakında tersine birşeyleri aynı derginin sayfalarında okumak kimseyi şaşırtmamalıdır.) Bu tür beklentiler vahim birer yanılgıdır, çünkü 1986 baharından bu yana DYP daha önce "gayrimeşru" olduğunu ilan ettiği meclise girmiş, MDP'li kadrolarla bütünleşmiş, yeni bir anayasa hazırlama tasarısını elinin tersiyle itmiş, Demirel ise kendisine demokratlık atfedenlerle alay edercesine "ben liberal falan değilim" diye demeçler vermiştir.

RP'ye gelince, Ortadoğu'da yükselen yeni obskürantizmi (İran örneğinden hiç ders almadan) hâlâ bir demokrasi gücü olarak görebilmek, hiçbir şey değilse, sosyalistlerin kıskançça sahip çıkması gereken kadının kurtuluşu amacına tam anlamıyla sırt çevirmektir. ANAP'ın siyasal yelpazede kendine en yakın ve dolayısıyla oyları için en tehlikeli gördüğü rakibin RP olduğunu da sol görmezlikten gelmemelidir.

Bütün bu yanılgıların altında daha temel bir şey yatmaktadır. O da, 12 Eylül'le olsun, anti-demokratik eğilimlerle olsun, sadece ve sadece ANAP'ın özdeşleştirilmesidir. Bu aslında Türkiye solunun önemli bir bölümü için son derece ironiktir. Çok değil üç yıl önce, 6 Kasım seçimlerinde ANAP'ın aldığı oylar "anti 12 Eylül" hanesine yazılmıştı bazılarınca. (**Gün**'ün yazarlarının bu kategoriye girdiğini söylemiyorum. Ama örneğin **Yarın** dergisi 1986 Ağustosunda hâlâ aynı tahlile yakın görünmektedir.) Bugün herkes artık ANAP'ın 12 Eylül'ün yapılarına yaslandığını ve yönetici kadrolarınca desteklendiğini görüyor. Ama dün yapılan yanlıştan yüzseksen derece dönüp 6 Kasım'ın **tek** "anti 12 Eylül" partisi ilan edilen ANAP'ı bugün de 12 Eylül'ün **tek** taşıyıcısı gibi görmek son derece yanıltıcıdır. Yanıltıcıdır çünkü; birincisi, 12 Eylül bazı yöneticilerden ibaret değildir, sınıflar arasındaki yeni güç ilişkilerini dondurmayı amaçlayan bir siyasal (ve tabii ki hukuksal) rejimdir. Bu rejimle görünürdeki çelişkisi ne olursa olsun **temelde** uzlaşacak **her** siyasal güç 12 Eylül'ün yeni bir taşıyıcısı olacaktır. (Aynen ANAP'ın 1983'de görünürde uzak olması fakat pratikte mükemmel bir uyum sağlaması gibi.) Ve dolayısıyla, ikincisi, **Gün**'ün ileri sürdüğü gibi, "ANAP'ın yenilgisi 12 Eylül'ün yenilgisi" olmayacaktır. Her koşul ve durumda olmayacaktır. Örneğin gerileyen ANAP'ın yerine DYP'nin yükseldiği bir durumda olmayacaktır. SHP'nin kazandığı durumda bile olmayacaktır. (Buna aşağıda döneceğim.) Ancak ve ancak, ANAP'ın **belirli bir tür** yenilgisi 12 Eylül'cü rejimin kapılarını ardına kadar açacaktır. O da emekçi kitlelerin bağımsız siyasal seferberliğinin sonucunda gelen veya ona eşlik eden bir yenilgidir. **Gün**'ün "Demokrasi için ANAP'a Hayır!" sloganı sonuçta 25 Mart seçimlerinde bazı sosyalist çevrelerin SODEP, DYP ve RP'ye oy verilmesi yolunda yaptığı çağrının günümüze uyarlanmış bir çeşitlemesidir. Oysa, aradan geçen ikibuçuk yılda, bu tür bir çağrının yanlışlığı çıplak biçimde çıkmıştır ortaya: o gün kitlelere tavsiye edilen DYP, MDP'nin artıklarını özümlemesini bilmiş, politikasını yeniden düzenlemiştir. Üstelik, bugün **Gün**'ün listesinde "demokrasi" hanesine kaydedilmeyen HDP ile de daha dün, birleşmek üzere yeniden görüşme masasına oturmuştur aynı DYP.

Kısacası: "ANAP'a Hayır!", **bir oy kullanma tavsiyesi olarak** kitlelerde son derece ciddi yanılgılara yol açacak bir slogandır. Kuşkusuz, emekçilerin ve demokrasinin karşısındaki en büyük güç olarak "ANAP'a Hayır!" ama DYP'ye de "Hayır" denmedikçe bu slogan, solun üç yıldır süregiden Demirelciliğine verilmiş açık ya da kapalı bir destektir.

SHP'nin Gizli Erdemleri

Yukarıda da belirttim: "ANAP'a Hayır!" yaklaşımı, bir düzeyde, **slogan olarak**, belirli sosyalist kanatlara özgü olmakla birlikte, bir başka düzeyde SHP'yi desteklemenin temel gerekçesi olarak çoğu kanat ve kişilerin paylaştığı bir düşünceyi ifade ediyor. Sanki iki aşamalı bir "seçme ve yerleştirme sınavı" karşısındayız; önce birinci basamakta ANAP eleniyor, demokrasi sınavı açısından en kötü öğrenci olarak; sonra, geri kalanlar arasında eleme usulü ile bir seçim yapılıyor. Sınavın bu ikinci basamağının galibi SHP. Tartışmanın ANAP'la ilgili bölümünü gözden geçirdik. Şimdi de SHP'ye dönük yanına bakalım.

Sosyalistlerin ezici çoğunluğunun seçimlerde SHP'nin desteklenmesi için başvurduğu gerekçeler neler? Bunların başında eski tanıdıklarımızdan bay "ehven-i şer" yeniden boy gösteriyor. "Bütün öteki partiler, DSP de dahil, kötü. SHP kendi içinde iyi olmayabilir. Ama ANAP'ı geriletebilecek tek güç o. Onun için onu desteklemeliyiz." (Bu tartışmanın DSP'yi ilgilendiren yanına aşağıda döneceğiz.)

İlk bakışta sağduyuya son derece uygun görünen bu usyürütme aslında son derece sakattır. Ama bu sakatlığa geçmeden önce, bu usyürütmenin öncülünün ("bütün öteki partiler kötü"), ne kadar yarım ağızla ifade edilse de, yukarıda tartıştığımız "ANAP'a Hayır!" yaklaşımına göre, DYP ve RP'nin desteklenmemesi gerektiğini ortaya koyması açısından hatırı sayılır ölçüde üstün olduğunu belirtmek gerekiyor.

Usyürütmenin sakat olan yanı doğru olan öncülünde değil, bu öncülden yapılan çıkarsamada: "Ötekiler kötü, **onun için** SHP'yi destekleyelim." Bu mantık, sosyalistlerin, her durumda, **kendi içinde ele alındığında nitelikleri ne olursa olsun,** göreli olarak en az kötü olanı destekleyebileceği anlamına gelir. Eğer böyle bir tavır doğru olsaydı, sosyalistler başka zaman ve başka yer-

lerde, açıkça gerici, hatta askeri ya da faşist diktatörlüklerin uzantısı niteliğindeki partileri sırf ötekilerden daha az kötü oldukları için destekleyebilirlerdi. Bunun yanlışlığı, üzerinde uzun uzadıya durmayı gerektirmeyecek kadar açık. Brezilya örneğini hatırlamakla yetinelim. Askeri diktatörlük dönemi Brezilya'sında, diktatörlüğün temsilcisi olarak kurulmuş bir iktidar partisi (ARENA) ile "sadık muhalefet" rolünü üstlenmesi için yine diktatörlüğün vesayetinde kurulmuş bir başka parti vardı (MDB). Bu durumda, her ikisi de diktatörlüğün organları olan bu partilerden birinin (MDB'nin) desteklenmesi, "ehven-i şer" mantığına göre doğru olurdu. Ama Brezilya emekçilerinin önemli bir bölümü (bazen seçmenlerin % 20'sine varan ölçekte) seçimden seçime "beyaz oy" kullanarak diktatörlüğe karşı direnç azmini ayakta tutmayı haklı olarak tercih etmişlerdir.

Kısacası, (**Saçak** dergisinin ifadesiyle) "öznel niteliklerinden" bağımsız olarak SHP'ye destek vermek mümkün değildir. Aslında bunu "ehven-i şer" mantığını savunanlar da, açık olarak ifade etmemekle birlikte, mutlaka düşünmektedirler. Acaba bugün ANAP karşısındaki esas almaşık SHP değil de DYP olsaydı kaç sosyalist bu kadar iç rahatlığıyla "DYP'ye oy" şiarını öne sürebilirdi? Demek ki, "ehven-i şer" olmak tek başına yeterli değildir. SHP'yi ötekilerden ayıran başka birşeyler daha olmalıdır.

Bu "başka şeyler" iki ayrı kategori halinde ele alınabilir. Bir yaklaşım, SHP'nin kendisini "sosyal demokrat" olarak sunmasına dayanarak, eleştirelliğin en ufak bir izini bile taşımayan bir tavırla, bu partiyi uluslararası sosyal demokrasinin Türkiye'deki cisimleşmesi olarak kabul etmeye dayanır. Bu durumda, SHP'ye yöneltilen ürkek eleştirilere rağmen, bu partiyi ötekilerden ayıran "içsel" bir kıstas bulunmuş olur: sosyal demokrasi, sağ burjuva partilerinden evrensel çizgilerle ayrıldığına ve (bu konuda ileri sürülen çekinceler ne olursa olsun) büyük burjuvazinin hakim güç olduğu partilerden farklı olduğuna göre desteklenmelidir. Bu tartışma, SHP'nin sol olduğuna ilişkin (bütün burjuva sözcülerce de pompalanan) kanıyla birleşir. Sosyalistler için "sol" bir SHP'ye oy vermekten daha "doğal" ne olabilir?

"Öteki partiler kötü olduğu için SHP desteklenmelidir" usyürütmesinde öncül doğru, çıkarsama yanlıştı. Burada ise tam tersine, öncül yanlış olduğu için, doğru bir usyürütmeye rağmen, sonuç yine yanlış olmaktadır. **Eğer** SHP "sosyal demokrat" ya da "sol" bir parti **olsaydı**, bu, sosyalistlerin başka bir almaşığın yokluğunda bu partiye oy verilmesi çağrısında bulunmaları için bir gerekçe **oluşturabilirdi.** Ama ne SHP, ne DSP, ne de ikisinin de atası olan CHP sosyal demokrat partilerdir. SHP, CHP'nin 1970'li yıllarda varmış olduğu noktadan da geriye düşmüş olan reformist bir burjuva partisidir. (DSP için de aynı şeyleri söylemek mümkün.) Dolayısıyla, işçi sınıfına, emekçi kitlelere, genç sosyalistleri bir burjuva partisine, yani ANAP'dan ve öteki sağ partilerden farklı bir ittifaklar ağı ve değişik bir strateji çerçevesinde de olsa burjuvazinin sınıf hakimiyetini sürdürmeyi amaçlayan bir partiye destek vermeye çağırmak için başka bir gerekçenin var olması gerekir.

SHP'yi özsel olarak öteki partilerden ayırmakta kullanılan ikinci kıstas, bu partinin demokrasiyi kurmakta ciddi bir katkısı olacağı inancıdır. Nitekim, birçok sosyalistin ya içinden iterek, ya da dışından "sola" çekerek SHP'yi demokrasi mücadelesinde etkili kılma niyetinde olduğu biliniyor. Bilinmesine biliniyor ama SHP'nin aslında varolan güç ilişkileri bağlamında, başvurduğu "demokrasi" belagatının, bırakın başkalarını, kendisini bile ikna etmediği ortada. Anayasa tartışmaları sırasında yeni bir anayasa yapılmasına karşı çıkmasını, oluşturduğu af tasarısının ANAP'ınkinden bile geri bir nitelik taşımasını, 24 Ocak politikaları karşısında yarım ağızlı bir teslimiyet içinde olmasını, kurduğu ekonomi komisyonunundan tek bir tutarlı fikir çıkmamasını, erken emeklilik tartışılırken büyük çoğunluğuyla ANAP çizgisinde hareket etmesini bir yana bırakalım. SHP'nin daha ara seçimlerde halkın karşısına çıkarabileceği bir seçim bildirgesini bile biraraya getirmekte güçlük çektiği biliniyor. O zaman, "halk güçleri"nin (**Gün**) SHP'nin etrafında kenetlenmesi nasıl olacak da "rejimin demokratik hak ve özgürlükleri yok sayan baskıcı tutumuna, işbirlikçi tekelci burjuvazinin egemenliğinin daraltılmasına, halk kitlelerini yoksulluğa mahkum eden ekonomik politikaya karşı" (**Gün**) bir politika olacak? İşin gerçeği şudur ki, içindeki sayısız iyi niyetli ve ileri unsura rağmen, SHP 12 Eylülcü rejimin cenderesini kırma yeteneğinden yoksun, zaaflarla, ataletle ve durgunlukla malûl bir partidir. Zaten SHP'yi demokrasi adına desteklemeyi önerenlerin hemen hemen hepsi de bunu bir ölçüde sezmekte ve bazen satır aralarında, bazen da belirtik olarak ifade etmektedir bu gerçeği. SHP iktidara gelse bile, "demokrasiyi getirme" konusunda bu parti hakkında hiçbir hayalin beslenmemesi gerekir.

Öyleyse, ne yaparsak yapalım, SHP'nin desteklenmesi için ileri sürülen gerekçelerin hiçbirinin iler tutar yanı yoktur. Ne "ehven-i şer" mantığı, ne "sosyal demokrasi" veya "sol" teşhisi, ne de SHP'nin "burjuva demokrasisini getireceği" iddiası yeterli bir temele sahiptir. Kuşkusuz, burada ileri sürülen bir SHP iktidarının ANAP iktidarından hiçbir farkı olmayacağı değildir. Sadece, böyle bir iktidarın demokrasi demek olmadığı söylenmektedir. Üstelik de, SHP'den "demokrasiyi getirmesi"ni beklemeye yol açacak herhangi bir politikanın, emekçi kitleleri hareketsizleşmeye yönelterek demokratik haklar mücadelesinin kendisine bile zarar vermek anlamını taşıyacağı ileri sürülmektedir.

Öyleyse sosyalistlere düşen göreve nasıl yaklaşılabilir bu seçimlerde? Daha doğrusu (ilerleyen zaman bazı alternatifleri şimdiden olanaksız kıldığına göre) nasıl davranılması gerekirdi?Bu soruya girmeden önce, SHP/DSP rekabeti konusunda çeşitli sosyalist kanatlarda geliştirilen bir görüşe de değinmek gerekiyor. Bu aynı zamanda SHP'nin desteklenmesi için öne sürülen son bir gerekçeyi de ele almamızı sağlayacak.

DSP'nin "Bölücülüğü"?

Sosyalistlerin büyük çoğunluğu DSP'nin "sol oyları böleceği" konusunda SHP taraftarlarıyla ve yazar-çizer takımıyla aynı kanıyı paylaşıyor. Bu konuda, açık-seçik ve tipik olduğu için **Saçak**'tan bir alıntı yapmakla yetinelim: "DSP ise, dargörüşlü gidişatı nedeniyle, SHP'nin oylarını bölerek ANAP'a yardımcı olmak rolüne mahkum ediliyor." (Ağustos başyazısı). Kısacası, sosyalistlerin

DSP'nin bu seçimlerdeki konumunu değerlendirişi, İsmail Gülgeç'in, korkuluk Özal'ın sol koluna yerleşmiş dişi karga Rahşan Ecevit imgesinin pek de ötesine geçemiyor.

DSP konusundaki bu değerlendirme aslında SHP'nin desteklenmesi için son bir gerekçeyi de ortaya koyuyor: SHP güçlüdür, en büyük desteğe sahip muhalefet partisidir, dolayısıyla SHP'ye gidecek oylar "etkin" ve "yararlı" oylar olacaktır. Aynı platformda çarpışan iki güçten küçüğüne de böylece "bölücülük" rolü kalıyor.

DSP'nin kusurlarının ve geriliğinin tartışılmasına bu yazının boyutları elvermez. "Doğal lider" türünden ancak Latin Amerika "caudillo"larına veya "ebedi şef - milli şef" geleneğine yakışacak bir kavramdan başlayıp, varolan anti-demokratik koşullarda SHP'nin içinde "komünistlerin, Dev-Yolcuların, Maocuların bulunduğu" türünden gammazlamalara varan bir yelpazeye yayılmaktadır DSP'nin sorunları. Bu partinin bir temsilcisi, kendilerinin öykündükleri "İsveç sosyalizmi" modelinin Anadolu'nun bağrından fışkırmadığını unutup, iş Marksizme gelince gericiliğin "kökeni dışarıda" edebiyatına sarılabilecek kadar ileri gitme cüretini gösterebilmektedir. Kısacası, DSP'nin sorunları saymakla bitmez ama bunlar arasında bir şeyin hiç mi hiç yeri yoktur: bu partiyi küçüklüğü, varolan desteğinin zayıflığı, potansiyel oylarının düşüklüğü dolayısıyla "bölücülük" ile suçlamak, amaç SHP şakşakçılığı değilse, sosyalistlerin bakış açısına tümüyle terstir.

Küçük partilere karşı hasmane tavır, sadece anti-demokratik bir kültüre gıda vermekle kalmaz. (Bu bağlamda 12 Eylül'ün seçim yasalarının getirdiği % 10 barajının anlamı hep hatırda tutulmalıdır.) Bunun da ötesinde, Türkiye'nin özgül siyasal bağlamında, ortanın solu geleneğindeki partilerin gelecekte sosyalistlere karşı kullanacağı, hem de tümüyle haksız olarak kullanacağı bir kozu, sosyalistlerin kendi elleriyle onlara ikram etmeleri anlamını taşır. Kısacası, Ecevit ailesi herşeyle suçlanabilir, ama bölücülükle değil.

Sosyalistlerin DSP'ye verilecek tek bir oyu bile olmamalıdır. Ama bunun nedeni DSP/SHP ilişkilerinin niteliği değil, DSP'nin **içsel** özellikleridir.

Bu bizi **Saçak** dergisinde savunulan bir başka görüşün eleştirisine getiriyor.

"Bir Sosyalist Parti Olsaydı..."

Saçak dergisinin Ağustos sayısının başyazısında işlenen ana fikirlerden biri şu: bugün bir sosyalist parti kurulmuş olsaydı **bile,** özel bir takım koşullar varolmadığı takdirde, bu partinin seçime girmesi yanlış olurdu. Nedir bu özel koşullar? Özet olarak, sosyalist partinin kendi kampanyası aracılığıyla ülkede "genel olarak bir sola kayış" yaratabilecek durumda olması. Bundan anlaşılması gereken herhalde şu olmalı: sosyalist parti ancak SHP'nin oylarının ötesinde bir sol oy potansiyeli yaratabilecekse seçime girmeli. Aksi takdirde, SHP'nin miktarı verili oylarına ortak olacağından "bölücülük" yapmış olacak. O zaman da, "sosyalist parti için, şimdi DSP'ye yönelttiğimiz eleştiriler haklılık kazanırdı", **Saçak** başyazarına göre.

Burada, DSP ile ilgili "bölücülük" argümanının ileride sosyalistler aleyhine kullanılabilecek bir koz olduğu somut biçimde görülebiliyor. Üstelik, **Saçak** bu kozu SHP'ye kendi eliyle uzatıyor. Bu noktada, büyük parti fetişizminin yanısıra, oyların bölünmemesi, "yararlı" ve "etkin" kullanılması ideolojisinin yaptığı tahribat açıkça ortaya çıkıyor. **Saçak**'ın geliştirdiği bu görüşler **parlamentarist** bir anlayışın organik birer öğesi. Çünkü burada, meclis içinde "sol"un güçlü olması, milletvekili sayısının artması, yani kısacası parlamentoda odaklaşan bir siyasal denge, kitleler önünde propaganda yapmaya, sosyalizmin emekçiler için anlamını anlatmaya, emekçileri sosyalizme kazanmaya oranla mutlak bir öncelik kazanıyor. Oysa devrimci sosyalizm için, parlamento seçimlerinin **esas** anlamı, toplumun dikkatinin yoğun bir biçimde siyasete yöneldiği bir anda, sosyalizmin programını emekçilere anlatma olanağının doğması ve kullanılmasıdır. Parlamento içi güç ilişkileri bir nebze daha burjuva demokratlarının lehine dönsün diye bu olanaktan feragat etmek düşünülemez. Onun için, evet, bugün bir sosyalist parti olsaydı ve seçimlere katılabilecek gücü kendinde bulabilseydi, sosyalizmin bağımsız sesini kitlelere duyurmak için seçimlere girmesi gerekirdi. Anlaşılan **Saçak** kurmaya çalıştığı "birleşik sosyalist parti'nin SHP'nin oylarını bölmeye yeltenmeyecek kadar "ağırbaşlı" ve "sorumlu" olacağını kanıtlayarak o cepheden de puan toplama gayretinde.

Temel İlke: İşçi Sınıfının Bağımsızlığı ve Birliği

Sosyalistler ister siyasal örgütlenme, ister sendikal mücadele, isterse seçimler sözkonusu olsun, her durumda işçi sınıfının burjuvaziden ve devletten **bağımsızlaşmış** faaliyetini çıkış noktası olarak kabul etmek zorundalar. İkinci olarak da, burjuvazi ile mücadelesinde sınıfın **birliğinin** hem iki sınıf arasındaki güç ilişkilerini değiştirmede, hem de ara sınıf ve katmanları müttefik olarak kazanmada belirleyici bir rolü olduğunu gözönüne almak mecburiyetindeler. Kuşkusuz bu ilkelerin verilmiş nesnel koşullara canlı ve yaratıcı bir biçimde uygulanması gerekir. Her ülkenin ve her zaman diliminin binbir değişiklik gösteren sayısız somut durumuna tek bir anahtarın uygulanamayacağı açık. Ama ilkesiz somut taktik olmaz; olursa da sosyalist hareket verilmiş durumları değiştireceğine, verilmiş durumlar sosyalist hareketi değiştirir. Tarih, dünyanın ve Türkiye'nin tarihi, bunun örnekleriyle doludur.

Bu açıdan bakıldığında, 1973 sonrası dönemde olduğu gibi, ama bu defa çok daha elverişiz koşullarda (unutulmasın ki 1973-76 döneminde tam **beş** ayrı sosyalist parti kurulmuştu, 1983-86 döneminde **ise** tek bir sosyalist parti kurulamamıştır), bugün de Türkiye işçi sınıfının ve emekçilerin siyasal faaliyeti burjuva partilerine kanalize edilmiş, bağımsız siyasal faaliyetleri (hukuksal ve siyasal yöntemlerle) engellenmiştir. İşçi sınıfının önündeki acil ve dolaysız görevler, talepler ne olursa olsun, sosyalistler bu görev ve taleplerin gerçekleştirilmesinin burjuva güçlerden beklenmesini değil, işçilerin kendi **öz-faaliyetleri** ile bunlar için mücadele verilmesini önerirler. Sınıfın burjuvaziden bağımsızlaşmasının çok çeşitli **biçimleri** olabilir ama **özü** budur.

Bu çerçevede, Türkiye sosyalistlerinin 1986 ara seçimlerinde, **ve daha ilerideki seçimlerde,** şu taktik görevlerle karşı karşıya oldukları söylenebilir:

(1) Özellikle işçi sınıfının yoğun olarak bulunduğu kentlerde, olanaklı ölçüde geniş bir sosyalistler koalisyonunun **aktif olarak** desteklediği bağımsız adayların seçimlerde aday gösterilmesi. Bu, emekçi halkın yakıcı sorunlarının (demokratik haklar, örgütlenme hakları, ekonomik sorunlar, cezaevleri sorunu, şovenizm vb.) çö-

zümünün, kitlelerin müdahalesine son tahlilde kapalı bir burjuva örgütünden beklenemeyeceğini, ancak emekçilerin çeşitli aktif mücadele yöntemleriyle, kendi inisiyatifleriyle elde edilebileceğini anlatabilmek için eşsiz bir platformun oluşması demektir. Öte yandan da, bireşik bir işçi cephesinin ilk tuğlalarının örülmesinde güçlü bir itilim sağlayacaktır.

Görüldüğü gibi, sosyalizm mücadelesi kadar demokratik ve ekonomik haklar mücadelesinin de parlamentodaki denge değişikliğinden çok emekçilerin öz-faaliyetleri aracılığıyla (bu faaliyetler bir yükselmeye görsün parlamento içi dengeler seçim olmadan, kendiliğinden değişiverir: 1970-80 arası dönem bunun örnekleriyle doludur) yürütüleceği temel ilkesi bir kez hareket noktası olarak alındığında, SHP hiç de emekçilerin önündeki tek alternatif olarak görünmemektedir. Sınıfın bağımsızlığını ve öz-faaliyetini odak noktası yapan bir politika için öncelikler, mücadelenin düğümünü burjuvazinin iç çelişkilerinde arayan bir politikanın önceliklerinden çok farklıdır.

(2) Sosyalistlerin büyük çoğunluğu, 70'li yılların acılı derslerine rağmen atalet içinde kolaycı çözümleri benimsediği için şu anda bağımsız adaylar alternatifi artık gerçekleşebilir olmaktan çıkmıştır. Kaldı ki, böyle bir alternatif uygulanabilseydi bile, bugünkü örgütsüzlük koşullarında, ancak sınırlı sayıda kentte anlamlı ve olanaklı olabilirdi. (Ama tek bir kentte gösterilecek bir bağımsız aday bile, kitlelere SHP'ye güvenilemeyeceğinin anlatılması için her tür **teorik** argümandan kat kat değerli bir araç olurdu.) Dolayısıyla, bağımsız adayların birlik içinde desteklenemediği bir durumda ne yapılması gerektiğini de **somut** bir soru olarak cevaplandırmak gerekiyor.

Verilmiş koşullar altında, işçi sınıfının bağımsızlığını savunan sosyalistler için yapılması gereken, genel atalete küserek politikaya sırtını dönmek ve sessiz kalmak olamaz. Bunun yerine, bağımsızlığın ve sınıfın birliğinin varolan koşullarda **daha alt düzeylerde** sağlanabilmesi için uygun taktikler gerekir. Bağımsız adaylar artık olanaksız hale geldiğine göre, emekçilere erişilebildiği ölçüde SHP'ye oy verme çağrısı yapılması en doğru yoldur.

Bu yazının başından beri savunulan görüşler ışığında bu öneri şaşırtıcı görünebilir ama aslında değildir. Çünkü yukarıda savunulan sosyalistlerin hiçbir koşulda ve hiçbir gerekçeyle SHP'ye oy çağrısında bulunamayacakları değildir. Savunulan (a) SHP'ye oy çağrısının ne **tek**, ne de **öncelikli** alternatif olduğu ve (b) genellikle ileri sürülen gerekçelere dayandırılamayacağıdır.

(3) Sosyalistlerin yandaşı olmadıkları, üstelik burjuva bir partiye oy çağrısının kendisi kadar gerekçeleri de önemlidir. Çünkü bu gerekçeler, emekçi kitlelerin sözkonusu partiden **neler bekleyebileceğini** de ortaya koyan açıklamalardır. Örneğin SHP'yi, bu partinin iktidarının "burjuva demokrasisinin yerleşmesini sağlayacağı" gerekçesiyle desteklemek, kitlelerde böyle bir beklentiyi yaratacağı için vahim bir yanılgı niteliği taşır.

SHP'nin adaylarına oy kullanma yolunda genellikle ileri sürülen gerekçeler, ne "ehven-i şer" mantığı, ne "sosyal demokrasi" etiketi, ne "demokrasinin yerleştirilmesi", ne de SHP'nin ANAP'ın en büyük rakibi olduğu, geçerli gerekçeler değildir. SHP'ye oy kullanmanın bir tek anlamı vardır: SHP'nin tabanına akın eden işçilerle, demoralize olduğu için ya da yanlış bir mücadele anlayışı yüzünden SHP'ye katılan eski sosyalist kadrolarla omuz omuza, birleşik bir mücadele verme konusunda bir adım atmak. Onlara, SHP'ye karşı olduğumuz halde, kendileri gibi, bizim de gericiliğin, baskının, emekçileri perişan eden iktisat siyasetinin, tutuklu ve mahkumlara reva görülen eziyetin karşısında olduğumuzu, onlarla birlikte mücadele etmek istediğimizi anlatmak. Sınıfın gelecekteki eylem birliğinin tuğlalarını, olumsuz bir çerçeve içinde de olsa, örmeye başlamak.

(4) Ama, birleşik işçi cephesi taktiğinin bu özgül uygulaması burjuva bir zeminde, bir burjuva partisinin dolayımıyla gerçekleştiği için, SHP'ye oy çağrısı genellikle yapılandan on kere, yüz kere daha dikkatli, daha titiz bir **eleştiri** ve **uyarı** kampanyası ile elele yürütülmek zorundadır. SHP'nin tabanında yer alan veya ona umut bağlamış olan emekçiler, olanaklar ölçüsünde, SHP'nin doğası ve sınırları konusunda uyarılmalıdır. Bugün SHP'ye atılacak oyların karşılığında, emekçiler, koşullar ileri sürmeye, talepler geliştirmeye, hesaplar sormaya çağrılmalıdır. **Bugün** sağlanamayan sınıf bağımsızlığının tohumları alt bir düzeyde ancak böyle atılabilir, bağımsızlık **yarın** ancak bu yoldan kazanılabilir.

Bu, seçimler belli olur olmaz, daha SHP'nin kitleler önünde neye angaje olduğu bile ortaya konmadan, büyük bir gönül rahatlığıyla SHP'ye oy çağrısı yapılmasına taban tabana karşıt bir tutumdur. SHP'yi böyle kolaycı biçimde destekleyenler, evet, eleştiriler yapmaktadırlar bu partiye, ama birkaç satırda özetlenen kibar eleştirilerdir bunlar. Oysa yapılması gereken, oy vermeye çağrı kadar, **yoğun** ve **birlikçi** bir kampanya ile bu oyun ne anlama geldiğini ortaya koymaya çalışmaktır. Koşullar ileri sürmektir; kitlelerde bu koşulların gerçekleşebileceği yanılsamasını yaratmak için değil, yarın bu koşullar gerçekleşmediğinde gerçekler daha açıkça ortaya çıksın diye.

Kısacası, SHP'ye **oy** verilmelidir, **destek** değil.

1988'e Doğru

Mücadele burada bitmiyor. Bu seçimlerden SHP (çok düşük bir olasılık da olsa) büyük bir zaferle çıksa bile, sosyalistler bir hamleyi kaçırmış olacaklar. Ama 70'li yılların deneyimleri gibi bu deneyimin de arşivin tozlu dosyalarına terkedilmesine izin verilmemeli. Buradan alınacak ders, 1988'in gelişinden çok önce, sosyalizmin bağımsız sesini seçim platformunda **da** duyurabilmek için yeterli hazırlığın yapılması için bir kırbaç olmalı.

Ama bunun koşulları var. Yazının başında da söyledim: seçim politikası aslında sosyalistlerin genel politikasının organik bir parçasıdır. Önümüzdeki iki yıl bağımsız bir örgütlenmenin (veya çok sayıda örgütlenmenin) yollarını açmak için çaba göstererek değerlendirilmez de, bir burjuva partisi içinde iğneyle kuyu kazarak harcanırsa, "perşembenin gelişi çarşambadan belli" olmuş demektir. Üstelik, sosyalist örgütlenmenin amacı, sözde bir "sosyalist demokrasi"yi "sola çekmek" değil, işçi ve emekçi kitlelerini onun hegemonyasından kurtarıp bağımsız bir sınıf örgütlenmesi platformuna oturtmak olmalıdır.

Bu koşullar gerçekleşmezse, sosyalistlerin çoğunluğu için oturup, yeni bir burjuva iktidarının demokrasiyi bizim için yerleştirmesini beklemekten başka birşey kalmayacaktır. Emekçilerin burjuva önderliklerin denetiminde değil, kendi inisiyatifleriyle kurtuluşunu öngörenler için, bu yol çıkmaz bir sokaktır.

1 Eylül Dünya Barış Günü

"Dünya savaşı: 1
Dünya savaşı: 2
14'den 18'e; 39'dan 45'e 10 yıl:
54 milyon ölü, 49 milyon sakat.
....
İki avcı uçağını sofraya koysak
çevirsek ete, ekmeğe, şaraba, salataya
40 milyon adam doyasıya yer içer
40 milyon kediye de artar
ekmekten, etten
Kediler salata yemez, şarap içmez
kedileri ben kattım ziyafete."

Nazım Hikmet
(Neyi Bildirir Sayılar)

Bundan 41 yıl önce Sovyet ordularının Berlin önlerinde görünmesi ve Hitler'in intihar etmesiyle II. büyük emperyalist savaşın sonu geliyor ve insanlar "savaş bitti" diye sevinçle haykırıyorlardı.

Oysa 1986 yılında "korkunç" boyutlara varan bir silahlanma yarışı bütün hızıyla sürüyor. Yeryüzü kendilerine dar gelen emperyalistler, nükleer silahlarını şimdilerde yıldızlara taşımakla meşguller.

Savaş ve barış sözcükleri tarih boyunca önemlerini koruyan sözcükler olmuşlar. Sınıflı toplumlardan bu yana varolmuş savaş ve hep özlemi çekilmiş barışın. Dünya tarihi iki büyük paylaşım savaşına sahne olmuş. Bir üçüncüsüne de büyük adımlarla ilerlendiği söylenebilir. Bu iki savaşın ~~bilan4osu~~ kanıtlamıştır ki, emperyalistlerin çıkarlarının bedelini insanlık çok ağır ödemiştir: milyonlarca ölü, sakat, ayrıca açlık, kıtlık ve görülmemiş bir vahşet...

Emperyalizm, yaşayabilmek için ne gerekiyorsa onu yapacaktır. Bunu unutmamak gerek. Genel bir dünya buhranı yeni bir paylaşım savaşını gerektirirse, emperyalistler bir an geri durmayacaklardır. Bu süreci etkileyebilecek ve hatta değiştirebilecek en önemli, belki de başlıca değişken, dünya emekçilerinin dayanışmacı mücadelesidir. Daha şimdiden, "silahsızlanma" olgusu, dünya halklarının gözünde inanırlığını ve güvenirliğini kaybetmiş bulunuyor. Geri kalmış ülke halklarının mücadelesinin yanısıra, Batı Avrupa halklarının anti-nükleer, barışçıl gösteri ve eylemleri artan bir ivmeyle daha radikal bir karakter kazanarak gelişmektedir. (*)

Yaşanan iki dünya savaşı insanlığa çok şey öğretmiştir. Ve bugün azımsanmayacak sayıda insan "savaş"ın olduğu yerde "çıkar"ın ve "çıkar ilişkileri"nin bulunduğunun bilincindedir. Yine önemli sayıda insan, emperyalizm varolduğu sürece emperyalist savaşların kaçınılmaz olduğunun farkındadır. Bu "kaçınılmazlık"tan kurtulmanın tek yolu dünya emekçilerinin, uluslararası sermayeye karşı verecekleri ortak ve kararlı mücadeledir. Ancak bu mücadelenin dünya çapındaki zaferidir ki, "yıkım"a dönüşebilecek yeni bir dünya savaşını gerçek anlamıyla önleyebilir. Ama bu, bugünden yarına gerçekleşebilecek bir ütopya olarak değil, tam tersine, emperyalist zincirin önce en zayıf halkasından koparak kesintili, aralıklı, yükselip alçalmasıyla da eşitsiz ve bileşik gelişim yasasına uygun gerçek diyalektik sürecin sağlıklı kavranmasıyla mümkün olabilir. Kısaca eğer uluslararası ölçekte sınıf mücadelesi, uluslararası ölçekte sermayeyi kesin bir yenilgiye uğratmadıkça yeni emperyalist savaşlar bizleri beklemektedir.

Bugün bölgesel savaşların yaşandığı, muhtemel bir dünya savaşı tehlikesinin Demokles'in kılıcı gibi başımızın üzerinde sallandığı, bu uğurda dünya halklarının sırtından sağlanan milyarlarca doların silahlanmaya harcandığı, öte yandan her yıl milyonlarca insanın açlıktan öldüğü, bir o kadarının yetersiz beslendiği bir dünyada, bu koşullar altında 1 Eylül Barış gününü yaşıyoruz. Ve silahlanmaya harcanan paralarla 5 milyar insanın yiyip içeceği bir evrensel ziyafet sofrasında buluşmak için; emperyalizmin, silahlanmanın, savaşın, açlığın olmadığı, sürekli barışın sağlandığı bir dünya istiyoruz.

(*) Batı toplumlarındaki bu tip tepkiler, olumlu olsalar da, sürekli olmadıkça ve radikalleşip sınıf mücadelesine bağlanmadıkça tıkanıp kalmaya mahkumdur.

Hiroşimalar Kader mi?

6 Ağustos 1945'te ABD hava kuvvetlerine bağlı bir ağır bombardıman uçağı Hiroşima semalarından bir bomba bırakıyordu. Bomba bir anda on kilometre karelik alanı yerle bir ediyor, 60 bin kişi hayatını yitirirken yüzbin kişi yaralanıyordu. Üç gün sonra bu kez 9 Ağustos'ta Nagazaki'ye atılan bir başka bomba 37 bin kişinin ölümüne 40 bin kişinin de yaralanmasına neden oluyordu.

İster istemez bir soru geliyor insanın aklına. Savaşın büyük ölçüde sona erdiği, Almanya'nın yenik düştüğü ve Japon militarizminin sonunun geldiği bir sırada ABD atom bombasını kullanmasaydı savaşı kazanamayacak mıydı? Şurası gerçek ki ABD için zafer kaçınılmazdı. Avrupalı emperyalistlerin tüm güçlerini tükettikleri bir zamanda, yeni dünyada 'yeni" bir emperyalizm palazlanıyordu. Savaşın sonu geldiğinde ABD dünya kapitalizminin tartışmasız yeni önderiydi. O halde dünyanın bu yeni hakim gücü, enerjisini büyük ölçüde tüketmiş Japonları yenemez miydi? Elbette yenecek güce sahipti. Ama kendini, tüm dünyaya ekonomik alandaki üstünlüğünü askeri alanda da kanıtlamak zorunda hissetti. Yeni geliştirdiği atom bombası bunun için iyi bir fırsattı. Ve ABD emperyalizmi birkaç yüz bin insanı gözden çıkardı. Nükleer silahlanma çağı böyle başladı ve bugün de bütün hızıyla devam ediyor.

41 yıl önce Hitler'i, Mussolini'yi, Truman'ı tarih sahnesine çıkaran, dünyayı yeniden paylaşmak uğruna dünya halklarını birbirine kırdıran emperyalizm, bugün de varlığını sürdürmek, kapitalist çıkarları korumak ve yeni hegemonya alanlarına sahip olabilmek için çılgınca silahlanmaktadır.

Savaş Sonrası

İkinci Dünya Savaşı, ardından soğuk savaş da dahil birçok olguyu getirdi. Dönemin dinamik emperyalist gücü ABD bütün dünyaya hegemonyasını kabul ettirebilmek için yeni taktikler geliştirdi. Askeri paktlar, dünyayı bir ağ gibi saran casusluk teşkilatları kurdu. Böylelikle ekonomik alandaki hakimiyetini siyasal ve askeri açıdan da pekiştiriyordu. Buna koşut olarak dünya kapitalizmi teknolojik alanda da önemli atılımlar yapmayı başarıyor, "uzay teknolojisi", böylece insanlığa ilerlemenin büyük "zaferleri olarak sunuluyordu. Madalyonun öteki yüzünde ise, insanlığı topyekün bir yok oluşun eşiğine getiren "nükleer savaş tehlikesi" doğuyordu. Aynı zamanda bu "zaferler", ileri teknolojiyi elinde bulunduran bir avuç sömürücünün elinde dünya kapitalist sisteminin ömrünü uzatan ve ayakta kalmasına yardımcı olan araçlar haline dönüşüyordu, (kitle iletişim araçları vs.).

Bugün

Nükleer silahlanmanın bugünkü boyutu gözönüne alındığında ortaya çıkan tablo, insanı 1945 Hiroşima'sından daha fazla dehşete düşürmektedir. Ve bu tablo insanı savaşa karşı ve barış yolunda somut adımlar atılması gereğine inandırmaktadır.

Bugün bütün emperyalist savaşlar gibi, nükleer silahlanmanın faturası da dünya emekçilerine çıkartılmaktadır. Dünya halkları, statükonun korunması adına, savaş tehdidiyle baskı altında tutulmak istenmektedir. "Silahsızlanma", "füzelerin karşılıklı indirimi" türünden masabaşı pazarlıklarıyla savaş tehdidinin, silahlanma yarışının önlenemeyeceği ortadadır. Buna karşın başta Batı Avrupa olmak üzere çeşitli bölgelerde baş gösteren anti-nükleer gösteriler ve tepkiler dünya kamuoyunun bu konuya karşı daha duyarlı hale geldiğinin göstergesidir.

Bugün her bilinçli insana büyük sorumluluklar düşmektedir. Sorunun özüne inilmeli, biçimlerle yetinilmemelidir. Paylaşım savaşlarının ve bugün çılgınca süren silahlanma olgusunun özünde emperyalist çıkar ilişkilerinin, dünya kapitalizminin bunalımlarının, kapitalizmin eşitsiz ve bileşik gelişim yasasının yattığı sağlıklı bir şekilde kavranmalıdır. Ve uluslararası sermayeyi uluslararası alanda kesin bir yenilgiye uğratmadıkça, dünya halkları için yeni bir dünya savaşı tehlikesinin her zaman gündemde kalacağı unutulmamalıdır.

Hiroşimalar kader değildir. Kader olmadığını dünya emekçilerinin ortak mücadelesi belirleyecektir.

Niçin Parti, Nasıl Parti?

Mustafa Karayalçın

kitle mücadelesinde aktif bir şekilde yer alacak, acil-demokratik talepleri eylem programında sürekli olarak geliştiren, kendi dışında sosyalist demokrasi ilkelerini yaşatacak, kuruculara ve katılanlara olduğu kadar geniş emekçi kitlelere güven aşılayacak bir sosyalist parti, az zamanda eylemiyle somut bir alternatif, düzen içi düzenlemelere karşı emekçilerin, ezilenlerin, baskı altındaki kesimlerin tarihi çıkarlarının güncel ifadesi olan bir alternatif olarak kentini oluşturma imkanına sahiptir.

Emekçilerin, ezilen kesimlerin, toplumsal eşitsizliklere maruz kalanların, tarihten gelen baskı ve zorbalıkların muhatabı olanların burjuva toplumu çerçevesinde kurtuluşlarının mümkün olmadığının bilincinde olanlar, toplumun yeniden inşasının ancak sosyalist bir içerikte gerçekleşmesi için mücadele edenler, bu yönde bir alternatif üretmek durumundadırlar.

Herkesin bildiğini kimse kimseden saklayamayacağına göre, böylesi bir alternatifin varlığından çok, bir dizi farklı alternatifin şu veya bu görünümde sözkonusu olduğu bilinmektedir. Yani tek bir sosyalist alternatif değil, bir dizi sosyalist alternatif, dün ve bugün, birbirine göre zayıf veya güçlü ama toplumsal güç ilişkilerini dönüştürmek konusunda yetersiz bir dizi sosyalist alternatif sözkonusudur. Açıkçası kitlelere mal oluş, kitleselleşmiş, yalnızca siyasal yapısı ile değil, toplumsal bileşimi ile de emekçileşmiş bir sosyalist parti tarihimizde varolmadığı gibi, şimdi de zorunlulukların dayattıkları ne olursa olsun, görünümü açık ya da kapalı bir emekçi kitle partisi yoktur.

Bu saptama bir başına konu hakkındaki tartışmaların anahtarını vermektedir. Egemen sınıfların toplumun ezilen, sömürülen sınıf ve kesimlerine yöneltikleri pervasız toplu saldırıya karşı savunmayı üstlenecek ve yürütecek bir emekçi kitle örgütlenmesinin bulunmamasının sonuçları kısa tarihimizde birçok kez yaşanmıştır. Verili toplum içinde varolan kazanımların savunusu temelinde yürütülecek demokratik mücadelenin asgari/vazgeçilmez aracı, bir emekçi örgütü olmak durumundadır.

Sınıf mücadelesinde belirleyici güce sahip sosyalist bir alternatife bugüne kadar sahip olunulmamasının nedenleri tartışılabilir; ancak tartışılması saçma olan, gündemdeki demokratik taleplerin sosyalist bir mücadele ile kitlelere mal olması için gerekli çabaların yerine, sınıf mücadelesinde hayali gündem maddeleri icat etmek ve kimi aydınlarımızın kerameti kendinden menkul orijinalliklerinin dayatılmasıdır. Keza, dahiyane taktikler peşinde koşarak emekçilerin örgütlenmesine ve demokratik kazanımlara yönelik somut öneriler üretmeyip, mücadelelerini kendi köşelerinde ya da sosyal demokrasinin hanesinde yürütenler de sonuçta farklı anlayışlarla da olsa ana hedefi ya zedelemekte ya da atlamaktadırlar.

Neden Sosyalist Parti?

Neden bir sosyalist parti sorusuna demokratik boşluğu doldurmak, önceden sınırlı bir işlevi yerine getirmek, düzen partileri ile demokrasi (!) için uzlaşmalar yapmak için diye cevap vermek partinin gelişme kanallarını baştan tıkamak demektir. Mevcut demokrasiyi geliştirmek için onun bir parçası olmayı hedefleyen bir parti emekçilerin kazanımlarının savunusunu düzen güçleri ile ilişkilere bağımlı kılacak demektir, yani bağımsız bir politika yürütmek durumunda olmayacaktır. Unutmamak gerekir ki içinde bulunulan bir demokrasi varsa bunun azamisinden *tutucu ve otoriter* bir demokrasi olduğu da eklenmelidir (gerçekte böyle olması için dahi en azından 12 Eylül yönetiminin yarattığı tahribatın giderilmiş olması gerekir). Böyle bir "demokrasi"nin solunda bir yer, hem de tutucu bir yer tutmak, bugün için ileri bir adım gözükebilir ama çok daha ötelerini tasarlamaktan uzak olan böyle bir girişim, şu anda açığa çıkmamış olsa da, çok daha ileri bir oluşum için elverişli olan birikimi değerlendirmekten aciz kaldığı için az zamanda yıpranmaya uğrayacaktır.

12 Eylül rejiminin yarattığı nekahat devresi (ya da tutkunu olduğumuz deyişle nekahat devresine *geçiş)* sonsuza dek sürecek değildir ve politizasyon kitleleri kucakladığında, kitleler arzu edildiği üzre seçimden seçime değil de gerekli gördükçe taleplerini dile getirmeye ve bu yolda mücadele etmeye başladığında, *mevzi* mücadelesini meslek haline getirenler ters bir işlev görmeye başlarlar. Bunun için de koşulların esiri olan, salt koşulların gereği olan parti tartışması yürütmek yanlıştır.

Neden sosyalist parti sorusunun cevabı, herşeyden önce, emekçilerin, ezilenlerin demokratik kazanımları için mücadele olarak verilmelidir. Bu mücadelelerin ni-

hai amaçla bağlantısını herkes, her görüş kendince cevaplayabilir. Ancak işin bu yanı gündemin gereklerini karartmamalıdır. Şimdilik turnusol işlevi görmeye başlayan "nasıl bir sosyalizm" sorusuna verilen cevapların mücadeleyi geliştirmekten ziyade gölgelediği söylenebilir. Böyle bir turnusolun kullanılması, paramparçalığı ayan beyan olan solun hali pürmelalinin tescilinden başka bir işe yaramaz. Gelecek için farklı tasarımlar öne çıkarılacağına bugün ne tür bir mücadeleyle yarının inşa edileceğini tartışmak gerekir. Son on yılda yaşanan üç farklı olay bize farklılıklara rağmen ve hatta farklılıklarla birlikte nasıl ortak hareket edilebileceğini gösterdi. Bu üç olay kabaca Sandinist hareket, Solidarnosc ve Brezilya Emekçiler Partisi'dir.

Her üç hareket de monolitik olmak bir yana homojen dahi olmayan hareketlerdir. Önlerine aldıkları görevde bir sapma yapmadan ayrı görüşleri bütün güçlüklere karşın toplamaya çalışmışlardır. Herhangi bir genellemeye gitmek için deneyimlerin yeterli olduğu söylenemez. Ancak her üç hareketin kazandığı sosyal boyut gözönüne alındığında, meşruiyetin düzen güçleriyle uzlaşmadan değil, kitlelerin desteğinden ve katılımından kaynaklandığı rahatlıkla görülebilir. (Bu örneklerden bir modele gitmeyi önermiyoruz; herşeyden önce çok farklı yapılanmalar ve bileşimlere sahip hareketler. Buna bağlı olarak önlerine aldıkları görevler de oldukça farklı. Zamanla geçirdikleri evrim de hayli ilginç. Ancak oluşum dönemlerindeki işlevleri gözönüne alındığında, öylesine bir pratiğin dışında kalmak belki kimi "aydınlar" için mümkün olabilir ama aydınlanmış emekçiler için asla!)

Kiminle Birlikte Parti?

Nasıl bir sosyalist parti sorusuna cevap vermeden, kendini sosyalist ilan eden herkesin, her görüşün katılımı öngörüldüğünde, daha önce hiçbir belirtisine ve de izine rastlanmayan, üçüncü şahıslar için kavranması güç ilişkiler oluşmaya başladı. Örneğin Yalçın Küçük'le Doğu Perinçek'i aynı platforma getiren, gerçekten kimseye sezdirmeden ayrı ayrı geliştirdikleri anlayışlarının hiç değilse bu noktada çakışması mıdır, yoksa her birinin kendi adına oynadığı bir manevra mı? Şimdilik ikinci şıktan şüphe etmek için ciddi hiçbir gerekçe yok. Üstelik Doğu Perinçek'in neyi temsil ettiği biliniyor ama Küçük'ün talihsiz bir konumda olduğu, daha ziyade kendini temsil ettiği söylenebilir.

Kurulacak parti eğer kesinlikle devletten bağımsız, burjuvazinin şu veya bu kesiminin hegemonyasına asla kapılmayacak bir parti ise, düzen içi alternatifler peşinde koşanlar, resmi makamlara akıl hocalığı yapanlar baştan açıkta kalmak durumundadırlar. Sorun şuncu veya buncu olmakla açıklanabilir gibi değildir. Nitekim geçtiğimiz aylarda dergi yazılarından okuyucu mektuplarına, girişimi olumlu görenden, olumsuz görene, hemen herkesin —tabii Aydınlık çevresi hariç— ortak kanısı, bu kesimin varlığı halinde girişimin kolay kolay güven veremeyeceği merkezinde. 12 Eylül öncesi ve sonrası tutumları ile diğer akımlara fazlasıyla güvensizlik aşılamış olan bu kesimin varlığı boşuna soğuk duş etkisi yapmıyor. Öyle ya, ya yarın, dün olduğu gibi, çarşaf çarşaf ifşaatlarla karşı karşıya kalındığında, bugün birlikte hareket edenlere kendim ettim kendim buldum demekten başka çıkar yol kalmamaktadır. Bu kaba bir iddia değil, çeşitli çevrelerce birçok kez tekrarlanmış bir iddia olup, eski Aydınlık koleksiyonlarından yararlanılabilir.

Kendinden başka dostu olmayan bir siyasal akımın yeni parti çalışmalarındaki konumu, bugün olduğu gibi, parti kurulabilirse gelecekte de bir handikap olmaya devam edecektir. Bu güvensizlik farklı görüşler çerçevesi içinde mütalaa edilemez; kimi görüşmelerde yapıldığı gibi pişkince geçiştirilecek bir konu da olamaz.

Ancak daha önemlisi bu ifşa kampanyasını meşru kılan ideolojidir. Eğer resmi ideolojiye taş çıkartacak bir biçimde her alanda "milli" bir tutum takınılıyorsa, devletin güçlendirilmesi, ordunun oraya değil de şuraya konumlandırılması hayati önemde bir olgu olarak görülüyorsa, bırakalım sosyalistliği, gerçek demokratlık dahi bu çizgiye pek oturmamaktadır. Bugün koşullar değişti, dolayısıyla Aydınlık da dış politikasını değiştirmiştir denmekte. Hava koşullarına göre dış politikada rota çizen bir siyaseti izlemek ilginç olabilir ama birlikte çalışmanın sağlığa zararlı olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Unutulmaması gereken bir nokta da, şu anda varolan tüm akımların kendi görüşlerini açıklama imkanından yoksun bulunduklarıdır. Nasıl dünün sağ ve sol geleneksel partileri kimilerinin tüm beklentilerine karşın yok olmadılarsa, aynı şey bir dizi sosyalist akım için de geçerlidir. Bu potansiyel, bir canlanmaya dönüştüğünde, anında kendilerini şu andaki projenin dışında bulacaklardır. Şu anda potansiyel durumunda olan dinamik kesimleri Aydınlık ve resmi ideoloji gibi itham etme durumunda değilsek şimdiden muhtemel gelişmeler hesaba katılmalıdır. Böyle bir partiye bir sol kanat gerekmektedir; böyle bir kanat olmadan partinin giderek canlılık kazanması mümkün değildir. Ama partinin sağı hele hele Aydınlık'la başlarsa istediğiniz kadar sola çekmeye çalışın, bu işin sonu karanlık demektir.

Evet bir parti ne monolitik ne homojen olmak durumundadır ama asgari bir disiplinin sağlanması için, en azından katılanlar arasında bir güven ilişkisi olmalıdır. Birbirlerini hain olarak görenlerin birbirlerinin kuyusunu kazmaktan başka yapacak şeyleri yoktur. Güven gökten zembille gelmeyecektir ve esas olarak mücadele içinde oluşacaktır. Ancak kimse sıfırdan başlamıyor, herkesin geçmişinden sırtladığı değerler, alışkanlıklar, kazanımlar ve kayıplar var. Her darbede belini kırarcasına zigzag yapan bir harekete kibarlık olsun diye partide yer verilecekse, kimileri de fiilen dışlanacak demektir. Çerçevenin tüm geniş tutulmasına karşın işlerin ağır aksak gittiği gözönüne alınırsa, ölü bir doğum da ihtimal dışı değilidir.

Nasıl Bir Parti?

Alışılageldik parti oluşumundan farklı bir girişimle karşı karşıya olduğumuz açık. Ne geçmişimizde ne de üstünkörü bilinen dünya işçi hareketinde böylesine bir girişime rastlamadığımız için yine bildik kalıplar içinde

meseleyi irdelemeye çalışacağız. (Bildik kalıplar da gerçekte tartışılabilir. Örneğin onca eleştiriye uğrayan Leninist örgüt modelinin belirgin bir örneğini yaşamadığımız halde, bolşevikten menşevikten geçilmemiştir. Kimileri menşevik dahi olamazken, kendilerini bolşevik ötesi sanmışlardır.)

Parti, bilindiği gibi esas olarak bir program üzerinde yükselir ve ortak bir anlayışın ürünüdür. Parti tartışmasında aranan ve henüz yeterince sözü edilmeyen program, pek kimsenin okumadığı, kutsal kitap benzeri ayrıntılı ve hacimli plan-programlardan uzak, kitlelerce anlaşılır, onların hareketlenmesine katkıda bulunacak, bugünkü sorunlarından kalkınan, bu sorunların kısmi çözümlerini küçümsemeden, kalıcı çözümleri için sürekli olarak kitlelerin bilinç ve örgütlülüklerini geliştirmeyi amaçlayan bir program olmak durumundadır. Yani nesnel gerçekliğin tüm alanlardaki kılı kırk yaran bir değerlendirmesinden kalkınan ve/ve de onun ürünü olan, bugünden yarına değil, taa öteki günlere uzanan bir program değil de bugünle yarının görevlerini, geleceğin yolunu açarak bağdaştıran bir eylem programı.

O takdirde bu parti midir cephe midir diye sorulmaktadır. Kavram fetişizmine düşkün olanlara verilecek en iyi cevap, sosyalist hareketin haline ve de geçmişine uygun olarak, evet baylar demek gerek, bu bir cephedir, ama olmayan partilerin cephesi! Burada sözü edilen parti bir emekçi kitle partisi olduğuna göre ve de eski etkinlikler dahi gözönüne alındığında bir çatı altında toplananların aşağı yukarı hacmi herkesin malumu olduğuna göre, ister reformist densin, ister şu bu, hiçbir örgüt gerçek anlamıyla, toplumsal bileşimi ve etkinliği ile bir emekçi partisi kimliği kazanamamıştı.

Kurulacak partinin görevleri, işlevi, yapısı, giderek edineceği toplumsal bileşimi, programı bir yana konularak parti midir, geçici midir, kalıcı mıdır, cephe midir gibisine tartışmaların anlamı yok. Geçici olup olmamak neye bağlı? Eğer partinin eylem programı mücadele içinde gerekli ihtiyaçları karşılayabilecek biçimde kendini yeniden üretebilirse ne diye geçici olsun? Yok eğer başlangıçtaki sınırlı zeminde çakılıp kalacaksa o takdirde bir tür partileşen cephe de olabilir. Ancak başlangıçta oluşuma geçici gözü ile bakmak, zulada daha gelişkin bir önerinin hatta yapılanmanın bulunduğu sanısını uyandırır ki kimilerinin anlaması gereken de tam bu noktada toplanabilir. Parti meselesi bir program meselesi olduğu kadar sokağın çamurunda, emekçilerin günlük mücadelelerinde birtakım önkoşulların yerine getirilmesini de içerir. Kurulacak parti gerçekten mücadeleci bir parti olacaksa neden geçici olsun? Sağlıklı olan ve uğruna mücadele edilmesi gerekli olan, partinin eylem programının sınıf mücadelesinin gereklerine göre yenilenebilmesi ve nihai amaca doğru hiç değilse bir kaldıraç işlevini görebilecek toplumsal bileşime ve siyasal yapılanmaya ulaşmasıdır. Şimdiden vade kesilecek, ömür biçilecek bir örgütlenme ister istemez kurucular arasında olduğu gibi katılacaklar arasında da ilk ortak duygunun güvensizlik olmasına yol açacaktır. Kimse de yarın terkedeceği, kimin olduğu belli olmayan bir tekneyi dert edinmez.

Partinin bir disiplini olmalıdır ama bu disiplin zorlama değil, eylem programının gereklerine göre, yani ortak anlayışa göre biçimlenmelidir. Üyelerin seçiminden, görüşlerinin katılımına kadar demokrasi açısından alışılmadık sorunlarla yüzyüze gelineceği kesin. Bu sorunlara kestirme yol bulmak demek, partinin ömrünü de kısaltmak demektir. Eğer uzun bir yolculuğa çıkılmak hedefleniyorsa, tedarik de ona göre olmalıdır. Derme çatma bir yapıyla, karşılaşılacak ilk sarsıntıda alobora olmak kaderdir. Açık ve seçik konuşmak gerekir. Bu parti neyi hedeflemektedir, kimleri nasıl tarif etmektedir, kimlerle birlikte yürümeyi hedeflemektedir, nasıl bir yapı öngörmektedir, mücadelenin ekseni ve yöntemleri ne olacaktır?..

Bütün bu sorulara verilecek cevapların ortak paydası şu olmalıdır: *parti her halükârda devletten bağımsız olmalıdır; parti emekçi kitlerin, toplumun tüm ezilen, baskı altındaki kesimlerinin sorunlarının taşıyıcısı olmalıdır; parti sorunların, kitlelerin geniş katılımıyla çözümlenmesi yolunda mücadele etmelidir.* Nerede baskı varsa parti orada kendisini inşa etmeli ve baskının karşısına çıkmalıdır. Bu açıdan sonuna kadar demokrat bir parti olmak durumundadır ama gerçekten demokrat.

İçinde bulunduğumuz koşullarda ayrı ayrı dile getirilebilecek eylem programlarının hemen hemen çakışık olacağı söylenebilir, ama bu ayrı ayrı ifade etmenin de kıymeti harbiyesi yoktur; bu da rahatlıkla söylenebilir. Gelecek konusunda aşılmaz duvarlar vardır ve olacaktır. Ancak o duvarlara gelinceye kadar emekçi kitlelerin fethetmeleri gereken yığınla mevzi vardır ve bu mevzileri kazanmayı engelleyen, köstekleyen her duvar tartışması, sonunda duvarın farklı kesimlerinde bulunanların üstüne yuvarlanması ile sonuçlandı ve yine öyle sonuçlanacaktır. Şunculuk bunculuk değil, eylemin muhtevası her seferinde öne çıkarılmalıdır. İnsanlar gelecek için söyledikleri ile değil, eylemleri ile, geleceği inşa edecek bugünkü eylemleri ile değerlendirilmelidir.

Acil, demokratik taleplerin hayati bir önem kazandığı böylesi güç toparlama ve biriktirme dönemlerinde gerçek duruma değinmeyen tumturaklı tartışmalar, emekçi kitlelerin gasbedilen haklarının kazanımı yolunda bir adım atılmasına yol açmayacağı gibi, kitlelerin kendi deneyimlerini zenginleştirmeleri, bilinçlerini geliştirmeleri ve örgütlülük düzeylerini yükseltmelerine de bir katkıda bulunmayacaktır. Sanıldığının aksine, kitlelerin siyasallaşmasında öncülerin sihirli teorilerinin değil, kitle içinde uzun süreli, istikrarlı ve sistemli çalışmalarının payı olmuştur. Böyle bir mücadele olmadan belli bir kriz döneminde kitlelerin egemen ideolojinin etkisinden bir anda kahramanca bir eylem, iyi yazılmış bir bildiri ya da dahiyane bir taktikle koptukları görülmemiştir ve görülmeyecektir de.

Kitle mücadelesinde aktif bir şekilde yer alacak, acil-demokratik talepleri eylem programında sürekli olarak geliştiren, kendi içinde ve kendi dışında sosyalist demokrasi ilkelerini yaşatacak, kuruculara ve katılanlara olduğu kadar geniş emekçi kitlelere güven aşılayacak bir sosyalist parti, az zamanda eylemiyle somut bir alternatif, düzen içi düzenlemelere karşı emekçilerin, ezilenlerin, baskı altındaki kesimlerin tarihi çıkarlarının güncel ifadesi olan bir alternatif olarak kendini oluşturma imkanına sahiptir. Amaç bu partinin az zamanda büyük işler başarması değildir; amaç kitlelerin siyasallaşma kanallarının açılmasıdır. Şu anda gündemin en canalıcı maddesi budur.

Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi ve Mücadeleleri Üzerine Notlar

Kemal KÖK - Rıdvan AKAR

Türkiye'de işçi sınıfının tarihi ve mücadelesinin bilimsel boyuttaki çalışmalarla ortaya çıkarılması sosyalistlerin ve işçi sınıfının kazanımı olacaktır. Bu alandaki temel görev hiç kuşkusuz sosyalistlere düşmektedir. Kendi tarihine sahip çıkan ve bunu sınıfa aktaracak olan sosyalistler, çok büyük ölçüde teorik ve örgütsel olgunluğa da böylece sahip olacaktır. Ancak Türkiye'de işçi sınıfının oluşumu, kaynakları, içinde bulunduğu koşullar ve mücadelelerini içeren bütünlükte çalışmalar henüz yapılmış değil. Türkiye işçi sınıfına ilişkin çalışmalar yaklaşık yüz yılı aşkın bir süreci irdeleme ve araştırmayı zorunlu kılmaktadır.

Sürecin uzunluğu ve konunun bilimsel bir bütünlük oluşturulmasında karşılaşılan çeşitli "sorunlar" sonuçta işçi sınıfına "eklektik" yaklaşımlarla aşılması sonucunu doğurmuştur. Yaklaşımlarda tarihsel sınırlamalarla dönem değerlendirmeleri ya da sınıf mücadelelerinin anlatılması gibi "indirgemeler" kullanılmıştır. Özellikle de tarihsel yaklaşımda sürecin bütününe ilişkin her açıdan ayrıntılı verilere ve kronolojik dizine sahip olunamaması çalışmacıların karşılaştığı en önemli "teknik" sorunların başında sayılmalıdır. Araştırmacı Mete Tunçay'ın Türkiye'de sol akımlar adlı çalışmasını 1925'den sonrasına ilişkin verilere güven duymaması ve karanlık görmesi nedeniyle sürdürmemiş olması anlamlıdır.

Bu koşullarda Türkiye işçi sınıfı tarihini öğrenmek isteyenler: Değişik dönemleri içeren kitaplar ve genelde sınıf mücadelesi boyutuna ağırlık veren çalışmalardan "kendince" bir bütünselliğe varmak çabası ile karşı karşıyadır. Ancak bu çabanın sonuç verici olması hiç de kolay değildir. Özellikle çalışmaların verileri ve sonuçlarının sorgulanması da okuyucu için görevin ötesinde bir sorumluluk haline gelmektedir. Çünkü yazarların tarihsel olaylara yaklaşımlarındaki "öznel" değerlendirmelerin yanısıra "abartma" ya da "değiştirme" yönündeki eğilimleri okuyucu için "uyanık" olmayı gerektirmektedir. Tarih yazımında araştırmacının olguları yeniden kurması ve yeni sonuçlar çıkarması ne kadar doğru ise bu olgulardan kesin "sonuçlar" ve "yargılar" üretmesinin de o derece "öznel" sonuçlar ortaya çıkaracağı açıktır. "Aziz Nesin'de Mehmet Akif'e karşı anlamakta güçlük çektiğim yoğunlukta bir saygı var. Babasına olan saygının taşmış biçimi olmalıdır; öyle düşünüyorum" (1) şeklindeki bir yaklaşım bir tarihçiden çok, Freudyen bir ruhbilimciye uygun sonuçtur. Ya da "Nazım ölünceye kadar bir saf çocuk olarak kalıyor; Kimseye polis demeyi aklından geçireceğini sanmıyorum" (2) savı da tüm yaşamı boyunca 'izlenmiş' Nazım Hikmet için yeterince inandırıcı olamıyor. Tarihte "öznel" yaklaşımın tipik yaklaşımını sergileyen Y. Küçük'e göre tarihsel olaylardaki neden-sonuç ilişkisi onun "sandığı-inandığı-öyle düşündüğü" biçimlerde oluyor."Tarihçinin zihninde geçmişin yeniden kurulması deneysel kanıtlara dayanır". (3)

Öte yandan tarihe abartma –ve bunun sonucu olarak da değiştirme– şeklinde yaklaşan eğilim ise okuyucunun çok daha dikkatli olmasını gerektiriyor. "İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'de 300 bin ilerici" görmek isteyen yaklaşımlar ise o günleri bizzat yaşayanlar karşı çıkıyor. "Kulağımıza kötü kötü haberler çalınıyordu. Bütün sabıkalılar; bunlar arasında siyasal kişilerle siyasal olmayanlar da vardı. Sürgün edilecekti. Bunlar için listeler hazırlanıyordu... Polis İstanbul'da bütün dikkatini birkaç bin yasadışı iş yapan insanlara ve bunların içinde de özellikle birkaç yüz solcuya toplamıştı" (4). Aynı kitaba göre "1950 seçimlerinde % 88'lik seçmen katılımının geri kalan % 12'si seçimleri boykot ederken" "emekçilerin baskısı ile 1945 toprak reformunu burjuvazi kabul ediyor" ve "yine aynı baskı ile 1936'da 3008 sayılı İş Yasası çıkarılıyordu" (5) "1923'te ise köylülüğün artan mücadelesi ile silahlı savaş haline dönüşen hoşnutsuzluk giderilemiyordu." Araştırmacı Ferda Alkan'a göre ise "Türkiye'de geri ve cılız kapitalizmin burjuvazisi –gerçek anlamda olmasa da– yığınların zorlaması karşısında sosyal devrimini" yapıyordu (6). Bu tipteki yaklaşımlarla ilgili örnekler çoğaltılabilir; örneğin "kurtuluş savaşında işçi sınıfını ve köylülüğü savaşın bel kemiği" olarak gören anlayış da işçi sınıfının konumunu olduğundan daha fazla "önemseme" yaklaşımından kaynaklanmaktadır. İşçi sınıfının mücadele birikiminin böylesine abartılması işçi sınıfının savaşımına büyük zarar verebilir. Gücünü, sınıflar arası ilişkileri, içinde bulunduğu koşulları "nesnel" bir biçimde değerlendirmeyen işçi sınıfının taktisyenleri yenilgi ile sonuçlanacak girişimlerin de suçlusu olacaklardır.

Ayrıntılı bir çalışmadan çok bir "geleneği açığa çıkarmak" ve "örneklemek" amacını taşıyan ve "Türkiye işçi sınıfı ve mücadeleleri tarihi" gibi hayli "iddialı" bir başlıkla ortaya çıkan çalışma da yukarıda tartışılan benzer sonuçlar üretti. "Geleneğin savunulması ve sahip çıkılması" amacı belli yazarların kitaplarının sınırlandırılması ile bu yazarların yaklaşımlarının anlatımına dönüşerek hiç de "örnek" bir bileşim oluşturamadı. "Abartma" yönündeki eğilimler çalışmayı büyük ölçüde etkiledi. Hiç kuşkusuz tarih çalışmalarında nesnelliğin aranması gibi bir görevin "asli" olduğunu unutarak "bir misyonun hatırlatılması" gibi bir söylemi belirleyici kılan çalışmacıların yaklaşımındaki "ezbercilik" de çalışmanın eksikliğine yol açmıştır.

"Türkiye işçi sınıfı tarihi ve mücadeleleri üzerine notlar" adlı çalışma daha sorumluluklarının bilincinde olarak "nesnellikle-geleneğin" savunulması amacını güdecektir. Bütün yönleri ile "tarihi anlatmak" gibi bir başlık altındaki yaklaşımlardan kaçınarak 1980'li yıllara dek bir anlatımı amaçlıyoruz. Bu tipteki çalışmaları ise makale bazında dönemler itibariyle tamamlayacağız.

DOSTLUKLA.

(1) Küçük, Y., Aydın Üzerine Tezler IV. Cilt, Tekin Yay., 1986, s. 422
(2) a.g.e., s. 200
(3) Carr E., Tarih Nedir?, Birikim Yay., 1980
(4) Dinamo, H.İ., "İkinci Dünya Savaşında Edebiyat Anıları", DE Yay., 1984
(5) Rozaliyev, 1983,
(6) Koç, Y., Türkiye'de Sınıf Mücadelesinin Gelişimi 1923-73, Birlik Yay., 1979

Yiyin Efendiler Yiyin...

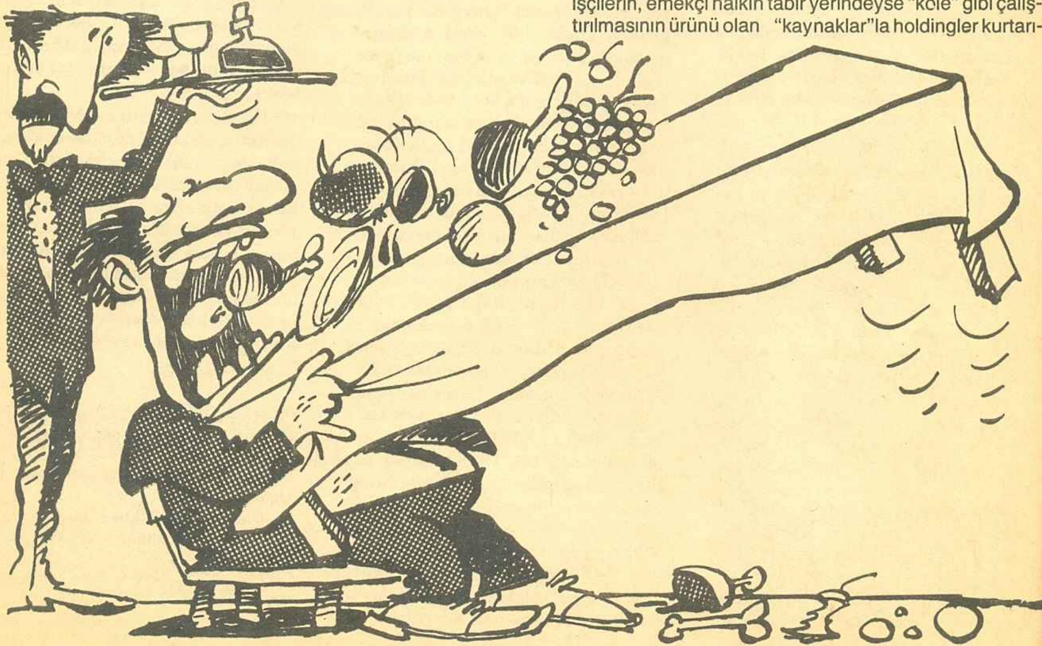
İlhami ARSLAN

Tevfik Fikret'in "yiyin efendiler yiyin bu han-ı iştiha sizin" dizelerini yazmasından bu yana neredeyse yüzyıla yakın zaman geçti. Dizenin yer aldığı "Han-ı Yağma" şiiri İttihat ve Terakki dönemini ve alabildiğine yayılan rüşvet ve yiyiciliğe karşı yazılmıştı.

20. yüzyılın başında olduğu gibi 20. yüzyılın son çeyreğinde de Türkiye'de en çok konuşulan konuların başında rüşvet, yiyicilik ve yolsuzluk geliyor. Rüşvet vermeden hiçbir önemlice iş görülemiyor. En önemsiz sayılabilecek işler bile belirli bir miktar rüşvetle "tarife"lendiriliyor. Halkın yaratmadığı bir sürü bürokratik işlem için para sızdırılmaya çalışılıyor. Bırakınız ailesini, kendisini bile geçindiremeyecek maaşlar alan memurların hayat şartlarının rüşvet almaya ittiği rahatça söylenebilir. Ama asıl büyük yolsuzlukların, rüşvet olaylarının devlet ihalelerinde ve alım-satımlarında meydana geldiği biliniyor. Özellikle holdinglerin bir dalaşma alanı haline gelen ihalelerde konu her zaman gündemde. Zaman zaman kimi dalaşmalar basına da yansıyor. Örneğin devletin petrol taşıma işlerini düzenleyen DİTAŞ'ın açtığı ihalelerde pay kapmak için armatörlerin dalaşı uzun süre basını meşgul etmişti. Hatta arada bir bakan bile "kaynadı".

Her başa geçenin ilk iş olarak rüşvet ve yolsuzlukla mücadele edeceğini açıklamasına rağmen bu nutukları atanların mücadele bir yana zaman geçirmeden bu "nimetten" yararlanma yoluna gittikleri görülüyor. İktidarda ya da herhangi bir yetkiye sahip olmanın "avantajları" sonuna kadar kullanılıyor. Güç ve yetki elindeyken "fırsatı" kaçırmanın "enayilik" olacağı kaygusuyla cepler doldurulmaya bakılıyor. Mevkinin sunduğu "nimetler"den pay kapabileceğine göz kestiren herkes bu yağmada birbiriyle yarışıyor. Özellikle bulundukları mevkiyi bir daha ele geçirip geçiremeyecekleri belli olmayanlar bu furyada başı çekiyorlar. İşi iyice ifrata vardıran kimi yiyiciler zaman zaman cezalandırılıyorlar, ama bu "rüşvet mekanizması"nın varlığını sürdürmesini engellemiyor. Her gün yeni bir rüşvet, yiyicilik ya da yolsuzluk olayı çıkıveriyor. Bakan, müsteşar gibi en tepedeki kademelerden birçok kişinin ve yakınlarının olaylara adlarının karışması artık yadırganmaktan çıktı. Hatta konu pedagojik-psikolojik boyutlar da kazanıp, örneğin "davulu delen jaguar" esprisine de yol açabiliyor.

Sayıp dökmenin olanaksız olduğu bir başka yolsuzluk ise holdinglere akıtılan milyarlar. Teşvik, kredi, fon, ödenek gibi adlar altında şirketlere, holdinglere milyarlar aktarılıyor. Sendikal haklarını dahi kullanamaz durumdaki işçilerin, emekçi halkın tabir yerindeyse "köle" gibi çalıştırılmasının ürünü olan "kaynaklar"la holdingler kurtarı-

lıyor, palazlandırılıyor. Bu arada da "kredi yolsuzlukları" yaşanıyor.

Olaya Nasıl Bakmalı?

Dikkat edilirse son altı yılda yaşanan rüşvet, yiyicilik ve yolsuzluk olayları ya da bu konulardaki iddialar, geçmişe kıyasla sayıca, boyutça ve olaya adı karışan makamın yüksekliğince bir artış gösteriyor. İddiaları ortaya atmak ya da kanıtlar sunmak tabi ki olayları ve bunun ardında yatanları teşhir etmek açısından önemli. Zaten kimse de açıktan yolsuzluk yaptığını söyleyemeyeceği gibi, yolsuzluğu da savunmaz; hatta buna karşı olduğunu söyler. 12 Eylül'den sonra belli bir döneme kadar yapılmış "icraatlar" için dokunulmazlık getiren Anayasa maddesinin de yolsuzluk iddiaları karşısında hiç kimse için (ister bakan olsun ister MGK üyesi olsun) bir zırh olamayacağı yönünde yorumlar getirilmiştir.

Geçmişte de bu olaylar vardı, şimdi de var. Ama hem bu olayları sergileyenlerde hem de genel olarak bu olaylara karşı olduğunu söyleyen insanlarda ortak bir bakış da görülmüyor değil. Sanki birtakım "günahkâr"lar olmasa bu işler de olmayacakmış gibi. Dolayısıyla tek tek "suçlu"lar var, bunların üzerine gidilmeli!

Oysa rüşvetin de, yolsuzlukların da tümüyle sistemin bir ürünü olduğu hiç unutulmamalı. Hatta, dünya sermayesiyle bir bütünlük içinde olduğu her zaman akılda tutulmalı. Çünkü bu olaylar sadece Türkiye'de yaşanmıyor. Türkiye'de de geçmişte sözkonusu olan "Lockheed skandalı" örneğinde olduğu gibi kapitalist sistemin en büyük şirketleri de bu işlere bulaşıyorlar. Gerek dünyada, gerekse son yıllarda batıyla iyice entegre olma yoluna giren Türkiye'de, bu olayların artmasına, içinde yaşadığımız kapitalist aşamada, iş çevrelerinin yasaya giderek daha az saygı gösterme eğilimini benimsediği, ticari, sınai ve mali donanışlarda yasallığın yerini yasadışılığın aldığı rahatlıkla söylenebilir.

Şu iyice bilinmelidir ki, bugün rüşvet, yolsuzluk, yiyicilik varsa bu mevcut sistemden kaynaklanmaktadır. Nedenleri, iktisadi ve toplumsaldır. Kapitalizmle beslenip, güçlenmektedir. Pazar ekonomisinin kurumları var oldukça ve bugün olduğu gibi yöneticilerin denetlenmediği gerçek demokrasiden uzak her yerde rüşvet ve yolsuzluk da var olacaktır. Dolayısıyla bu olaylar bu nitelikleriyle kavramadığı sürece bunlara karşı gerçek anlamda bir mücadele de verilemez. Bu olaylar, mevcut düzenin ürünüdür ve işçilerin, emekçi halkın bütün bunlardan hiçbir çıkarı yoktur. Tam tersine yolsuzluklar egemen kesimlerin ekonomik gücünü daha da pekiştirmekte emekçi halkı ise daha da yoksullaştırmaktadır. Emekçiler bu olayların üstüne "suçlu"lar bulmak için değil, bu "suçlu"lara yol açan kaynağı kurutmak için gitmelidir.

HÂN-I YAĞMA

Bu sofracık, efendiler, ki - iltikama muntazır
huzurunuzda titriyor - şu milletin hayatıdır;
şu milletin ki muzdarip, şu milletin ki muhtazır,
yiyin efendiler, yiyin, bu hân- iştihâ sizin,
doyunca, tıksırınca, patlayıncaya kadar yiyin!

Efendiler! Pek açsınız, bu çehrenizde bellidir,
yiyin, yemezseniz bugün, yarın kalır mı, kimbilir?
Şu nâdi-i ni'âm, bakın, kudûmunuzla müftahir,
bu hakkıdır gazânızın, evet, o hak da eldebir!
Yiyin efendiler, yiyin, bu hân-ı zî-safâ sizin,
doyunca, tıksırınca, patlayıncaya kadar yiyin!

Bütün bu nazlı beylerin, ne varsa ortalıkta say:
Hasep, nesep, şeref, sataf, oyun, düğün, konak, saray
bütün sizin, efendiler, konak, saray, gelin, olay,
bütün sizin, bütün sizin, hazır hazır, kolay kolay.
Yiyin efendiler, yiyin, bu hân-ı iştiha sizin,
doyunca, tıksırınca, patlayıncaya kadar yiyin!

Büyüklüğün biraz ağır da olsa hazmı, yok zarar,
gurûr-ı ihtişâmı var, sürûr-i intikamı var.
Bu sofra iltifatınızdan işte âb ü tâb umar,
sizin bu baş, beyin, ciğer, bütün şu kanlı lokmalar.
Yiyin efendiler, yiyin, bu hân-ı can-fezâ sizin
doyunca, tıksırınca, patlayıncaya kadar yiyin!

Verir zavallı memleket, verir ne varsa, mâlini,
vücudunu, hayatını, ümidini, hayalini,
bütün ferağ-ı hâlini, olanca şevk-i bâlini,
heman yutun, düşünmeyin haramını, helâlini.
Yiyin efendiler, yiyin, bu hân-ı iştiha sizin,
doyunca, tıksırınca, patlayıncaya kadar yiyin!

Bu harmanın gelir sonu, kapıştırın giderayak:
Yarın bakarsınız söner, bugün çatırdayan ocak,
bugün ki mideler kavî, bugün ki çorbalar sıcak,
atıştırın, tıkıştırın, kapış kapış, çanak çanak...
Yiyin efendiler, yiyin, bu hân-ı pür-nevâ sizin,
doyunca, tıksırınca, patlayıncaya kadar yiyin!..

TEVFİK FİKRET

SÖYLEŞİ:

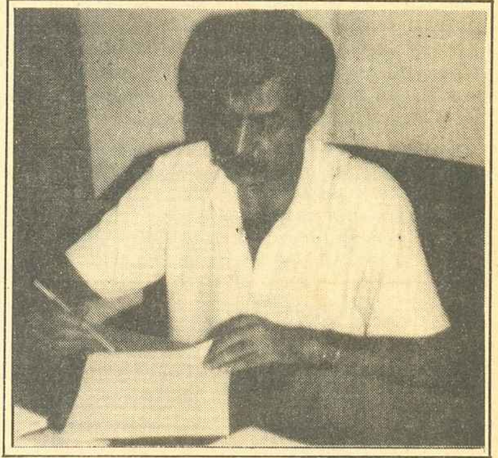
"DİSK Davası Sonuçlanmadan Kurulacak Bir Sosyalist Partiyi Gerçekçi Görmüyorum"

Fehmi Işıklar

• Bir süreden beri sosyalist parti, sol parti, emekçi partisi gibi kavramlar üzerinde yoğunlaşan tartışmalar var. Bu tartışmalar kısmen basından izlenebiliyor. Konuyla ilgili paneller, toplantılar düzenleniyor. Bu konuda 15 Haziran'da İstanbul Etap Oteli salonunda yapılan toplantıya siz de katıldınız. Düşüncelerinizi belirttiniz. Hem düşüncelerinizi orada bulunamayan, fakat konuyla ilgili çevreye ulaştırma açısından hem de toplantı sonrasında değerlendirmeleriniz ve varsa orada belirtemediğiniz düşüncelerinizi almak için şöyle bir soru yöneltmek istiyoruz: Türkiye'de işçilerin, emekçilerin, sosyalistlerin bir partiye ihtiyaçları var mıdır? Bu parti nasıl oluşacaktır ve amaçları neler olacaktır? Bununla bağlantılı olmak üzere bugün kurulması tartışılan sosyalist parti çabalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

— Türkiye'de bugün bir sosyalist partiye kesinlikle ihtiyaç vardır ve bir sosyalist parti kurulmalıdır. Sosyalistler için bu vazgeçilmez bir görevdir. Bu parti mümkün olduğunca geniş, sosyalistlerin, işçilerin birlikte mücadele etmesini hedefleyen bir parti olmalıdır. Ve mutlaka iktidara yönelmelidir. İktidara yönelmeyen bir sosyalist partiyi ciddi görmüyorum. Bir parti tartışma kulübü olamaz. Böyle bir partide hizipler de olamaz. Partinin günün ve toplumumuzun koşulları gözönüne alınarak oluşturulmuş bir programı olur. Bu programa inanan, ona sahip çıkan, onun için mücadele etmek isteyen insanlar gelir bu partiye katılır ve görev alırlar. Yoksa her isteyen istediğini söyler, partinin programında, propagandasında, faaliyetinde bir bütünlük olmazsa mücadele zayıflar, herkes esas görevleri bir yana bırakıp birbiriyle uğraşır, uğraşmak zorunda kalır. Şu anda var olan tartışmalarda getirilen bazı önerileri bu açıdan yanlış buluyorum.

Ayrıca böyle bir partinin kurulmasını, Etap'taki toplantıda da söyledim, aceleye getirmekten yana değilim. Bu tartışmayı başlatanlara saygım var ve yaptıkları, bu konuyu gündeme getirmeleri saygıdeğerdir, olumludur. Ancak bu tartışmaların bir oldu bittiye getirilmesi gibi bir anlayışı, hemen bir sonuca bağlama isteğini acelecilik olarak değerlendiriyorum. İşçilerin, sendikacıların bu tartışmalarda daha fazla yer almaları gerekir. Masa başında çizilen bir çerçeve uzun ömürlü olamaz. İşçilerin destek vereceğine inandığım bir sosyalist parti, yine onların içinde bir çoğunluk olarak yer aldıkları ve mücadeleleri içinde güven duydukları insanların göreve getirildiği bir parti olacaktır. Böyle bir potansiyel de vardır. Çerçevesi programı iyi oluşturulduğunda sosyalist parti Türkiye'nin sorunlarının çözülmesinde çok önemli bir rol oynayacaktır. Demokrasi mücadelesinde, ekonomik mücadelede, sendikal hakların alınması mücadelesinde bugün var olan yapılardan daha ileride ve tutarlı bir konumu olacaktır. İşçilerin gerçek taleplerinin savunucusu olacaktır. Bu görev, yani bir sosyalist partinin kurulması her koşulda önümüzdeki görevdir. Böyle bir görev ertelenemez. İşçiler, sosyalistler kendi kaderlerini kendileri ellerine almak zorundadırlar. Kimse kimseye mücadele etmeksizin hiçbir hak vermez. Önce demokrasi gelsin sonra bir parti kurulur mantığı bu açıdan yanlıştır.

Bu nedenle sosyal demokrat partinin iktidar olmasını beklemek, onun ferahlatıcı ortam yaratacağını beklemek bence sosyalistler için yanlış olur. Böyle düşünenler, o niyette olduklarını söylemiyorum ama ister istemez sosyal demokratların peşine takılmış olurlar. Bu bakımdan sadece sosyal demokrat harekete bel bağlamak yanlıştır. Sosyal demokrat harekete sosyalist bir hareket daha bir ciddiyet kazandırır inancındayım. Tabii böyle bir partiyi sadece propaganda yapan ya da sosyal demokrasinin kendini derleyip toparlamasına neden olacak bir parti olarak görmüyorum; iktidara yönelik bir parti olmalı.

Tabii denebilir ki 141-142 varken bu mümkün mü? Bu, bence güçler dengesi sorunu. Öyle bir sosyalist potansiyel oluşur ki, 141-142'yi uygulamak zor olur, olanaksız olur. Çağdaş demokrasilerdeki gibi bir baskı unsuru olarak görevini yapan, bu işlevini eksiksiz yerine getirmek isteyen sendikal örgütler için 141-142'den dava açılabiliyorsa, sosyalist parti olduğunu açıktan söyleyen ve siyasi iktidarı hedefleyen bir örgüt için 82 Anayasasına göre kuşkusuz dava açılabilir. Davayı açtırmayacak olan, ceza uygulatmayacak olan, o kurulan partinin gücüdür, kitlelerin bilincidir. 141-142 gibi ceza maddelerini ancak bu engeller, başka hiçbir şey engelleyemez.

• Peki kurulması düşünülen sosyalist partinin böyle bir güce sahip olduğunu veya olabileceğini söyleyebilir misiniz? Bu konudaki düşünceniz nedir?

— Etap'taki konuşmamda bu konumu ve şekliyle kurulacak olan partinin bu özellikleri taşımayacağını, daha geniş ilişkiler kurulması gerektiğini, daha birçok insanla tartışılıp onların da böyle bir partinin kuruluş aşamasından başlayarak çalışmalara katılmaları gerektiğini anlatmaya çalıştım. Bu biçimiyle kurulduğunda kitleleri arkasına alması oldukça zor görünüyor. Ama şu da var; denilebilir ki parti bu biçimiyle kurulur, sonra gelişir, yayılır; bence bunun da bu aşamada şansı yok. Biz işçiler olarak bu konuları aramızda tartışıyor, konuşuyoruz. Bazı arkadaşlar boş durmaktansa, seyirci kalmaktansa sosyal demokrat partilerde çalışmalar yapıyor, kimi arkadaşlarımız girmemekle birlikte destek veriyor, yardımcı oluyor; Çünkü gerçekten uygulanan sosyo-ekonomik politika toplumu çok geriye götürdü ve götürüyor. Buna karşı çıkmak bilinçli her insanın görevidir; parti içinde olmasa bile.Bugün sosyalist bir partinin kurulması ile ilgili olarak çok önemli bir durum sözkonusudur. Bilindiği gibi DİSK sendikal bir örgüt olmasına karşın 141-142'den dava açılmıştır ve bu dava sürmektedir. Dava sonunda 141-142'den ceza verilirse, kurulacak olan partinin geleceği de belli olmuş demektir. Çünkü suçlayanların mantığı çok açık: Onlara göre DİSK sömürüye karşıdır, sömürüyü ortadan kaldırmak istemektedir. Sömürüyü kim yapar? Bir sınıf yapar. O halde sömürü ortadan kalksın demekle belli bir sınıfın ortadan kalkması istenmektedir... Şimdi kurulacak bir parti de sömürünün kalkmasını isteyecekse 141-142 bu partiye uygulanacak demektir. DİSK'le ilgili verilecek karar Türkiye'de politik mücadelenin de biçimini belirleyecektir. Bunu görmeden bir sosyalist parti kurmak hemen hemen olanaksızdır.

> "... YENİ BİR PARTİ, GEÇMİŞTE BU TARTIŞMALARIN İÇİNDE FAZLACA YIPRANMAMIŞ... KADROLAR TARAFINDAN KURULDUĞUNDA, TÜRKİYE'NİN SOMUT KOŞULLARINA GÖRE BİR PROGRAM HAZIRLANDIĞINDA... İŞÇİLERDEN BÜYÜK DESTEK GÖRECEKTİR."

• İsterseniz bu konuyu şimdilik bir kenara bırakıp şu andaki duruma yeniden bir göz atalım. Bazı kesimlerde böyle bir partinin şimdiki iktidarın işine yarayacağı ya da bu partinin solu bleceği gibi iddialar olabiliyor. Bu konudaki düşünceniz nedir?

— Sosyalist parti kurmak isteyenlerin, özellikle M. Ali Aybar'ın Özal iktidarına yardımcı olmak gibi bir niyetinin olduğuna inanmıyorum. O günkü, Etap'taki konuşmamda da söyledim. Kurulacak parti eğer siyasi iktidarı hedeflemiyorsa, genelde sosyalist potansiyeli temsil etmiyor ise, istenmese bile bu sözde demokrasinin tamamlayıcı bir unsuru olur. O bakımdan zamanlama çok önemlidir ve enine boyuna tartışılması gerekir demiştim. Yani özelde M. Ali beyin böyle bir niyeti olduğu söylenemez, bunu ileri sürecek kadar ileri gidecek olanlar çıkabilir, bu yanlıştır, buna inanmıyorum. M. Ali Aybar'ın içtenliğine inanıyorum. Ama bazı şeyler vardır ki, o konuma istemeden de düşebilirsin. Bu bakımdan, bu sözde demokrasinin tamamlayıcısı olacak bir parti kurmak yanlıştır. Birincisi bu, ikinci olarak da kendi kendini doyuma ulaştıran, tartışma gereksinmesini karşılayan bir grubun da kulübü halinde olmamalıdır. Yani ciddi olması gerekir; siyasi iktidarı hedeflemediği takdirde kitlelere güven veremez, kitleleri yönlendiremez. Bütün bunlar gözönünde tutulması gerekir.

Gönlüm şunu istiyor. Kitlelerde, şu ya da bu nedenle, gerçekçi olsun ya da olmasın, yanlış imaj yaratmış bir kısım politikacılar bu işin önünde olursa gene zorluklarla karşılaşılır diye düşünüyorum. Bu nedenle sosyalist olan, yeterli bilinci olan, bu işi götürebilecek, ancak "siyasi sabıkası" olmayan kişilerin, kadroların bu işi yüklenmeleri ve başlatmaları gerekir diye düşünüyorum. Bu durum, kurulacak sosyalist bir partinin başarıya ulaşmasında önemli bir etkendir.

Bundan başka DİSK davasının sonuçlanması da önemli koşullardan biridir. Bunlara bir de şunu ekleyebiliriz: olabildiğince geniş kapsamlı bir tartışma sonrası kalın çizgilerle belirlenebilecek ve ülkemiz koşullarına uygun düşen bir program ortaya konmalıdır. Bu program, dünya sosyalist hareketinin sorunlarından çok, ülke sorunlarını ön planda tutan ve çözümler öneren program olmalıdır.

• Kaba çizgileriyle derken herhalde genelde insanların üzerinde anlaşabilecekleri, fazla ayrıntıya girmeyen bir programı kastettiniz herhalde...

— Evet, çokça. Kurulacak sosyalist partinin programı kalın çizgileriyle ortaya çıkmışsa ideolojisi de ortaya çıkmıştır. Bu programı ortaya koyanların daha önceki konumlarını belirleyici görmemek gerekir. Bu ideolojiye uygun düşmeyecekler zaten bu partide yer alamazlar; ama ideolojisine uygun düşenler de kim olursa olsun kendini gözden geçirmiş olarak gelmiş olacaktır. Bir bakıma yeni durum değerlendirmesi yapmış olarak bu yapı içinde yer alacaktır. Bu bakımdan sol eğilimlerin koalisyonu biçimindeki bir partinin oluşumunu gerçekçi göremiyorum. Daha sonra çok şey yitirmeyi göze almaktansa, daha önce biraz zaman harcamak daha az zararlıdır. Sosyalist partide böyle şey olmaz. Partinin bir ideolojisi, bir dünya görüşü vardır. Bu dünya görüşü içinde birleşenler birbirlerine karşı sonsuz bir güven ve özveri içinde bu işe koyulurlar, bu iş için savaşım verirler.

• Etap'taki toplantıda bu konu kısmen gündeme gelmişti. Böyle bir parti içerisinde çeşitli grupların kendisini temsil etmesi, eğilim, hizip olayı sözkonusu olmuştu. Siz, demin söylediklerinizle birlikte bu konudaki görüşlerinizi biraz açar mısınız?

— Kurulacak yeni bir sosyalist partide, daha başlamadan hiziplerin bulunması bana göre böyle bir partiye güçsüzlük getirir. Benim düşünceme göre, iktidara çok yaklaştığında belki hizipler olabilir. Yani daha kurulmadan hiziplerin olduğu bir yapı değil, artık birçok şeyi yapmış ve becermiştir; zaman zaman olaylar karşısında farklı görüşlerinden dolayı başarıları ve başarısızlıkları olmuştur; elbette kadrolar arasında bunlar tartışılacak ve ayrılıklar, hizipleşmeler olacaktır. Daha ortada hiçbir şey yokken hiziplerle yola çıkmak bana göre yanlıştır.

•O zaman çeşitli sol grupların, devrimci akımların birarada bulunmasını, farklı sosyalist düşüncelerin birarada bulunmasını, oluşturulacak ortak bir programa bağlıyorsunuz... Biraz önce de tartışma için bir parti olmaması gerektiğini söylediniz; işçiler olarak da bu konuları zaman zaman konuştuğunuzu belittiniz. İşçilerin bakışını biraz daha açabilir misiniz? Henüz kurulması taraftarı olmadıklarını, daha zamanı gelmediğini düşündüklerini söylemiştiniz...

Sosyalist bir partiye, demin çerçevesini çizdiğim biçimde ortaya çıkması halinde, işçiler büyük bir destek verecek ve büyük ölçüde içinde yer alacaklardır. Yani "sabıka" sözcüğü çok kaba bir sözcük. Kitlelerin nazarında belli biçim kazanmış, eleştirel biçim kazanmış (haklı ya da haksız, onun üzerinde durmuyorum) insanlarla bu iş başlatıldığında kitleler kuşkuyla bakacaktır; önyargıyla bakabilecektir. İşte bu bakımdan diyorum; bilindiği gibi geçmişte siyasi partiler, siyasi akımlar birbirlerini acımasızca eleştirmişler, birbirlerini çok ağır bir dille suçlamışlardır. Ve bunu biribirilerine hain diyecek ölçüye vardırmışlardı. Şimdi bu "hainlerin" birdenbire hainlikten nasıl kurtulduklarını açıklamak biraz güç. Bu nedenle yeni bir parti, geçmişte bu tartışmaların içinde fazlaca yıpranmamış, "siyasi sabıkası" olmayan kadrolar tarafından kurulduğunda, Türkiye'nin somut koşullarına göre bir program hazırlandığında (bu program çok ayrıntılara girilmeden kalın çizgilerle belirlenmiş, birçok insanın yer alabileçeği biçimde olması gerekir) işçilerden büyük destek görecektir.İşçiler böyle bir partinin özlemini çekmektedir. Büyük bir hareket olacaktır. 141-142 de o zaman uygulanamaz. O güce karşı uygulanması zordur. Yani düşünebiliyor musunuz, yüzbinleri kucaklayan sosyalist bir parti hakkında 141-142'den dava açıldığında bütün üyeler biz de aynı görüşü paylaşıyoruz, yöneticilerimiz suçlu ise biz de aynı oranda suçluyuz diyebildiğini düşünebiliyor musunuz? 141-142'yi uygulamak işte o zaman sözkonusu olamaz. Ama ne yapalım işte kanunlar uygulanıyor, bize şimdilik dokunulmuyor denecek bir yapı olursa 141-142 her zaman uygulanır. 141-142'yi uygulatmayacak olan yaşamın kendisidir. O yapıyı elde edebildiğiniz takdirde 141-142 uygulanmaz diye düşünüyorum.

"DİSK'LE İLGİLİ VERİLECEK KARAR TÜRKİYE'DE POLİTİK MÜCADELENİN DE BİÇİMİNİ BELİRLEYECEKTİR."

• Bununla ilgili olarak Etap toplantısındaki bir sözünüzü hatırlarsak, 80 sonrasında bizim için en büyük parti ailelerimiz oldu demiştiniz. Onlar ilgilendi, onlar koşturdu demiştiniz. O dönemde, yani 80 Eylülüne gelindiğinde DİSK'e bağlı 50 bin civarında işçi grevdeydi. Bu grevler kaldırıldı ve herhangi bir tepki olmadı. Yani Türkiye'de çeşitli konularda baskılar geldiğinde bir geri çekilme sözkonusu oluyor kitlelerde. Böyle bir partide de emekçilerin geri çekilmeyecek şekilde belirleyiciliklerinin, etkinliklerinin bulunmasını sağlamak nasıl mümkün olabilir, nasıl gerçekleşebilir?

Kitlelerin sahip çıkmıyor görünmesi kendi içinde bölünmüşlüğünün sonucudur. Soldaki bölünmüşlük, bütün yapıları, hem politik yapıları, hem ekonomik-demokratik örgütlenmelerin yapısını kemiren bir konuma gelmişti. İnsanlar haksız yere yargılanıyor, ancak bu yargılanmayanları ilgilendirmiyordu. Çünkü birbirlerini o kadar suçlamışlardı ki, "hain" diyecek kadar ileriye gitmişlerdi. Bu nedenle kitlelere "hain" diye tanıtılmış olanlara elbette sahip çıkılamazdı. Bugün hâlâ içerde yatanların birçoğu yalnızlığa itilmiş durumdadır. Bunlarla yalnızca aileleri ilgilenmektedir. O aileler ki bugün İnsan Hakları Derneği gibi dernekler oluşturmaya çalışıyorlar, imza topluyorlar. Bu bir gerçeklik olarak yaşanıyor. Yani halen mi toparlanamadı insanlarımız?.. Bana göre içerdekilerle ilişkiyi kestiler. Bir sosyalist parti ya da yapı için en zor katlanılacak durum budur. Kitlelere güven verebilmek için bunun aşılması gerekiyor. Bu dönemden çıkartılacak en önemli derslerden biri budur. Bunu tartışmadan, bunun hesabını vermeden, geleceğe yönelik karar vermeye ne hakkı var insanların? Bana göre haklı değiller. Geçmişte bu durumda olan, bunun hesabını veremeyen insanın geleceği belirleme hakkı yoktur. En azından şu şu nedenlerle beceremedik diyebilmelidirler. Bu konuda kimi insanların içtenliği ispatlanmalıdır. Bu işe girişenlerin içtenliği kitleler tarafından benimsenmelidir.

Şu çok açık söylenmese de ben söylemekte sakınca görmüyorum, yani altını çizerek söylüyorum. Bu gün parti kurmak için bir araya gelen parti ya da eğilim temsilcileri ya da önderleri eğer kendi güçleri yetiyor olsa idi hiçbir zaman birlikte parti kuralım arayışına girmeyecekler, doğrudan kendileri kurarak dileyen gelir dileyen gelmez diyeceklerdi. Bu gücü kendilerinde bulamadıkları için tartışmaktadırlar. Bu da çok olumludur. Yani bu gücün olmadığını görebilmek de çok olumludur. Eskiden bu da görülemiyordu. Bugünden yarına iktidar olunacağı varsayılıyordu ve öyle yürünüyordu. Ama bugün görülmektedir ki, hiçbir siyasi parti ya da eğilim kendi gücünü abartmamaktadır. Bu olumlu bir noktadır. Belirli bir aşamaya gelinmiştir. Bu nedenle bu ilk aşamayı geliştirmek gerekli. Peki doğru program ne? Hangi program üzerinde birleşmeliyiz? Onu yakalamak gerekli. Onu yakaladıkan sonra, dediğim gibi, yıpranmamış kadrolarla yola çıkılmalı ve kitlelerin desteğini kazanmalı. Ben kesinlikle inanıyorum, kitleler böyle bir yapının içinde yer alır ve bu yapı için savaşım verebilir.

Sosyalizm işyerinde, tarlada, fabrikada savunulursa anlamı vardır; masa başında savunulursa değil. Bugün yasal düzenlemeler ve sendikaların sağlıksız yapısı nedeniyle iş güvencesi yoktur. İşyerinde sağlıklı, çizgisi düzgün bir sendikayı, işçi sınıfının çıkarlarını savunan bir

sendikayı savunamayan işçi, sosyalizmi savunduğu zaman ona kim sahip çıkacak? Bunları bir bütünsellik içinde düşünmek gerekir. Bütün unsurları ile düşünmek gerekir sosyalist partiyi; "ben kurdum oldu" demekle olmaz.

● Demin dünya sorunlarının birincil sorunlarımızmış gibi alınmaması gerektiğinden söz ettiniz. Programla ilgili olarak da bunu biraz açar mısınız?

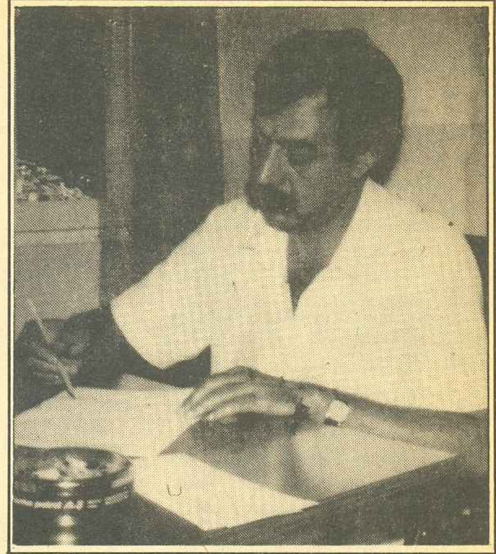
— Bana göre program Türkiye'nin somut koşullarını, toplumun değer yargılarını gözönünde bulundurarak yapıldığı taktirde kitleler tarafından benimsenir ve gerçekçi olur. Çevirilerin etkisi altında kalan bir program olmamalıdır. Kitleler tarafından anlaşılan sade, arı bir dille kaleme alınan, gerçekçi, toplumun değer yargılarını gözönünde bulunduran bir program etrafında bütünleşildiği taktirde daha çok dışa dönük mücadeleyi ön planda tutarak hareket edildiğinde başarıya ulaşılabilir. Çünkü bizde uzun yıllar bir hastalık haline geldi. Dışa dönük mücadeleden çok içe dönük mücadele yapıldı. Hoşgörü denen olay büsbütün ortadan kalktı. Çok katı bir yaklaşımla ama sürekli biribirinin yanlışını arayıp bulan, yanlışı öne çıkaran eleştirel bir ortam içerisinde olundu. Bunları biraz ertelemek gerekli. Ödün vermek anlamında söylemek istemiyorum. Kurulacak sosyalist partinin dünya görüşünden ödün verecek biçimde bir davranış içinde olmasını istemiyorum. Ama söyleyen insanın bir de neden söylediğini gözönünde bulundurarak amacının ne olduğunu dikkate alarak değerlendirmeli diye düşünüyorum. Bu anlamda yanlışları ortaya çıkaran, yanlışları ikna yöntemi ile düzeltebilen, kardeşçe gerçekten arkadaşça bir parti içerisinde aynı dünya görüşünü paylaşan insanlara yakışır biçimde davranarak yürümek gerekiyor; birlikte mücadele etmek gerekiyor. Böyle bakıyorum ben.

Programın ayrıntılarına girmeye gerek yok. Çünkü böyle birşeyi ne sunmak ne de önermek istiyorum. Bu tartışılarak ortaya çıkacaktır. Türkiye'nin somut koşulları da çok bellidir. Dünyanın koşulları da çok açıktır. Dünya da, Türkiye de, toplumumuz da sürekli değişmektedir. Parti, bu değişimleri gözönünde bulundurarak ve bundan sonraki gelişmeleri de dikkate alarak kurulmalıdır.

Bir de içtenlik ve güven birinci geliyor. Bu yolda yürüyenlerin, özellikle öncülük yapanların içtenliği, birbirine güvenir olması birincil derecede etkendir diye düşünüyorum. Böyle olursa kitlelere de güven verir, kitlelerin de beğeni unsuru olur.

● Yeniden SHP ya da "sosyal demokrasi" konusuna dönersek, SHP ve DSP gibi iki parti var. Genellikle kitlelerin SHP arkasında toplandığı gibi bir görüntü var. Siz de sendikacı arkadaşlarınızın, kimilerinin SHP içinde bugün çalışmayı uygun gördüklerini, ama böylesi bir oluşumun da dışında, böyle bir oluşumdan habersiz olmadıklarını, bunu tartıştıklarını belirtmiştiniz. Şimdi bu arkadaşlarınızın ve diğerlerinin böyle bir partide yer alıp almamaları konusunda neler dersiniz?

— Şimdi, insanlar niye politikayla ilgileniyor, bu çok önemlidir. Kimi insanlar politikayla şu nedenle ilgileniyor: parlamenter olmak istiyor. Öylece daha yararlı olacağına inanmıştır; onun sosyal demokrat partinin dışına çıkması çok büyük olaylar sonucu olabilir. Kimileri de

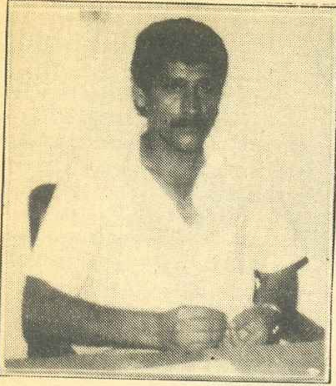
şimdilik başka yerde bir alanda çalışma yapamayacağı için çalışmaktadır. Söylediğim ölçülerde bir partinin oluşması halinde bu arkadaşlarımızın birçoğu sınıf bilincinde olduğu için, sosyalizme inandığı için, bu partide yer alacaktır. Şimdi böyle bir durum olmadığı için en azından demokrasi mücadelesinde bir katkıda bulunmak için, daha sağlıklı unsurların göreve gelmesini sağlamak için orada çalışıyorlar. Yani tam anlamıyla bütünleşmişler ve orada kalırlar gibi yorumlamamak gerekiyor. Ben sınıf bilinci olan, sosyalizme inanmış arkadaşların tutarlı bir sosyalist parti kurulduğunda bu partide yer alıp canla başla çalışacağına inanıyorum.

● Şu anda kurulması düşünülen partide sizin de irtibat komitesinde isminiz geçmişti. Şimdi şu şekliyle, şu anda gündemdeki haliyle irtibat komitesinde ya da partinin gelişmesinde bir görev alabilir misiniz?

— Hayır, bugünkü koşullarda bu irtibat komitesinde bu haliyle yer almam. Etap'ta da belirtmiştim, hayır görev almam demiştim. Zaten ben işçi sınıfı ile yeteri kadar irtibat halindeyim. Eğer sosyalist parti işçi sınıfı ile ilgili ise ben zaten yeterinden fazla ilgi halindeyim, irtibat halindeyim demektir.

● Şu andaki haliyle irtibat komitesine girmeyi gerekli görmediğinizi söylediniz. Bu oluşumun da kendi çizdiğiniz çerçevedeki sosyalist partiye uymadığını söylediniz. Peki, söylediğiniz çerçevede bir parti haline gelebilmesi için başkaca önerileriniz var mı?

— Şimdi somut olarak şunu söylüyorum: DİSK davası sonuçlanmadan kurulacak bir sosyalist partiyi gerçekçi görmüyorum. DİSK davası mutlaka sonuçlanmalıdır. 141-142'nin nasıl işlediği, ilerde de nasıl işleyeceği ortaya çıkacaktır. Hatta politik mücadelenin yöntemi konusunda ölçü olacaktır. DİSK davası bu bakımdan bir kilometre taşıdır. Sosyalizmle çıkarı çelişenler hangi yöntemi benimseyeceklerse bu davayla somutlaşacaktır; ona göre de, tekrar altını çiziyorum, politik mücadelenin biçimi belirlenecektir.

Kavel Baştemsilcisi Sebat YÜKSEL

Kavel'de İşçi Kıyımı Sürüyor

Kavel'de işverenin Kurban Bayramı öncesi başlattığı, işçilerin toplu işten çıkarılması girişimleri sonucunda 15.8.1986 tarihinde işveren tarafından 46 işçinin sözleşmeleri tek taraflı olarak feshedildi.

İşverenin bu tutumu karşısında Kavel'de yetkili sendika olan Otomobil-İş'in sorumluları bu kanunsuz işten çıkarmalarla ilgili olarak işçilerin haklarının alınabilmesi için girişimlerde bulunulduğunu ve tüm haklar alınıncaya kadar mücadeleye devam edeceklerini belirttiler.

Kavel'de işçi kıyımının tekrar bir artış göstermesi, özellikle 12 Eylül sonrasında yeniden canlılık kazanan sendikal faaliyetlerin belirginleştiği döneme rastlıyor. Türkiye genelinde olduğu gibi Kavel'de de yükselmeye başlayan sendikal örgütlenme çalışmaları işverenleri tedirgin etti.

Bu nedenle 1983-84 yıllarında Kavel'de ortaya çıkan örgütlenme çabaları, işçilerin geçmiş deneyimlerinden yararlanılarak, 1980 öncesi "eylem birliği"nde bulundukları Otomobil-İş Sendikasında gerçekleşti. 1983'de kurulan sendika 1984 yılında Kavel'de yetki aldı. Aynı döneme rastlayan günlerde fabrikada çalışan yirmi işçinin sözleşmeleri feshedildi. İşçilere yönelik yıldırma hareketleri sürdürüldü.

1985 yılı Mart ayında onbeş yeni işçi alan işveren, 12 Eylül sonrası hazırlanan yeni yasal düzenlemelerin tüm getirilerinden yararlandı. Hatta kendi lehine olan bu yasaları da yeterli bulmayıp çiğneyerek onbeş işçiyi daha işten attı.

Özellikle 1986 yılında Kavel'de işçi sınıfına yönelik saldırılarda önceliği fabrikada sendikal örgütlenmeyi gerçekleştirmede öncü rolü oynayan işçiler alıyor. 1986 Martında işten atılan onbeş işçiden altı tanesinin Otomobil-İş şube delegesi olması bu durumun göstergesidir.

Yine aynı yıl içerisinde yeni işçiler alarak atılan işçilere karşı dengeyi sağlayan işveren geçtiğimiz günlerde, üretimin düşürüleceğini öne sürerek 46 işçinin işine daha son verdi. Fabrikada işçi çıkarılacağının duyulması ile başlayan hareketler, işçilerin yemek boykotu vb. protestolarına yol açtı. Bu gelişmeler karşısında işveren temsilcisi avukatların uzlaşma isteği işçiler tarafından reddedildi.

Kavel'de sürekli bir kıyım haline gelen işten çıkarmalar ile ilgili olarak Kavel sendika baştemsilcisi Sebat Yüksel kendisi ile konuşmamızda şu bilgileri verdi:

"Fabrikada ilk olarak işten çıkarmalar 1984 yılı sonlarına rastlıyor. Daha sonra 1986 yılı mart ayında 15 arkadaşımız daha işten atıldı. Burada üzerinde önemle durulması gereken nokta bu 15 arkadaştan 6 tanesinin sendika şube delegesi olmasıdır. Bu arkadaşlar fabrikada sendikanın kuruluşunda öncü rol oynamışlardı.

İşveren ise işçi çıkarmalarını "üretim düşüşü" diye nedenlendirirken 15 yeni işçi aldı. Bu demektir ki işçi çıkarmaları ile ilgili söylenenler aldatmacadır. Şimdi de 46 arkadaşımızı daha işten çıkardılar. İşten çıkartmaları sürdürmek istedikleri çok açık.

İşveren şöyle bir aldatmaca ile karşımıza çıkıyor: "Arkadaşlarınızı işten çıkarmasaydık, siz de aç kalacaktınız. Çünkü fabrikada üretim duracaktı. Herkesin işine son verilecekti." Fakat şunu unutuyorlar: Bugüne kadar çıkarılan her işçi arkadaşımızın yerine yenisini aldılar. Bunu söylediğimiz zaman da 'biz yasayı tanımıyoruz, yaptıklarımız fabrikanın ayakta durması için gerekli' diyorlar.

Bu ve benzeri uygulamalar hakkımızı almamızı engelleyemeyecektir. Mücadelemiz, hakkımızı alıncaya sürecektir."

İŞÇİ KIYIMINA SON!

Sancak Tül'de toplu işten çıkarma

230 İŞÇİNİN DAHA İŞİNE SON VERİLDİ

Sancak Tül'de üretimin durdurulması ile 230 işçi daha işten çıkarılarak son bir ay içerisinde işten çıkarılan işçi sayısı 350'ye ulaştı.

12 Eylül sonrasında yurt dışına çıkan ve geri dönmeyen Murat Bayrak'a ait olan Sefaköy'deki Sancak Tül fabrikasında işçilere birer aylık ücretleri, ikişer ikramiyeleri, kıdem ve ihbar tazminatları ödenmedi. Fabrika yetkilisi Celal Ergene, Türkiye Elektrik Kurumu ile ortaya çıkan 700 milyon TL.lik ihtilaftan olayı elektriğin kesilerek üretimin durdurulduğunu ve buna bağlı olarak İş Yasasının 17/111 maddesine göre işçilerin çıkarıldığını belirtip, 1 Eylül Pazartesi günü bir açıklama yapacaklarını söyledi.

Buna karşın Sancak Tül'de çalışan işçiler "yaklaşık bir ay önce 120 arkadaşımız işten çıkarılmıştı. Daha sonra bizleri de ücretsiz izne çıkardılar. 25 Ağustos 1986 günü de fabrikaya geldiğimiz zaman bizleri içeri almayarak işimize son verildiğini söylediler.

Haklarımızı almak için işveren Mustafa Bayrak ile görüşmek istedik. Fakat karşımıza işveren yerine 12 Eylül öncesi olaylara karışarak yargılanmış, Mustafa Bayrak'ın komandoları olarak bahsedilen Cemal Kalan ile İsmail Aksun çıktı. Bizleri tabanca ile tehdit ederek bir arkadaşımızı dövmeye kalktılar. Küfürler savurarak üzerimize yürüdüler." şeklinde konuştular.

28.8.1986 günü vergi iadelerini alan işçiler, tazminatlarının ne zaman verileceği konusunda hiçbir bilgi verilmediğini ve işçilere yönelik saldırıların 12 Eylül öncesinden kalma bir alışkanlık olduğunu söyleyerek bu tür uygulamaların kendilerini yıldırmayacağını, haklarını alıncaya kadar mücadele edeceklerini belirttiler.

Süper Dizel Grevi Sürüyor

Otomobil-İş Sendikası Mecidiyeköy Şubesi'ne bağlı işçilerin Süper Dizel Fabrikasında mayıs ayında başlattıkları grev sürüyor. İşverenin tüm engelleme çabalarına, sürekli, olarak grevi kırmaya çabalamasına rağmen, grev kararlılık ve coşku ile sürüyor.

Pazar günleri çalışma ruhsatının bulunmamasına karşın işveren, grevin ilk gününden başlayarak, pazar günleri üretimini sürdürmektedir. Ayrıca greve çıkan üç işçiyi elektrikçi, bakımcı ve bekçi diyerek torna ve freze tezgahlarında çalıştırmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak sendikanın Mecidiyeköy Şube yöneticileri Kağıthane Zabıta Müdürlüğüne başvurarak, pazar günleri işyerinin çalışmaması gerektiğini bildirmelerine rağmen hiçbir önlem alınmamıştır.

Süper Dizel işçileri, işverenin tüm oyunlarını boşa çıkartacaklarını ve mücadelelerini sonuna kadar sürdürmekte kararlı olduklarını belirtiyorlar.

ÖRGÜTLÜ GÜÇ YENİLMEZ!

Netaş İşçileri: Gerekirse Grev Yaparız

3000 işçinin çalıştığı NETAŞ'ta 23 Haziran'da başlayan yeni toplu iş sözleşmesine ilişkin görüşmeler 7 oturum sonunda anlaşma sağlanamadan kaldı. Toplam 88 maddeden oluşan sözleşmenin "Amaç maddesi" dahil, 65 madde üzerinde anlaşmaya varılamadı. İşveren teklifi tartışmaya bile yanaşmayarak anlaşmanın değil, anlaşmamanın yollarını aradı. Bunun üzerine toplu iş sözleşmesinin gelişimi ve görüş alışverişi yapmak için Üsküdar Erenler Düğün Salonu'nda işçiler bir toplantı yaptılar. Toplantıda konuşan NETAŞ işçileri işverenin anlaşmazlık yolunu tutmasının altında birtakım hesaplar yattığını belirttiler. İşverenin anlaşmaya yanaşmayan tavrının, NETAŞ'taki PTT hisselerinin satışa çıkartılacağı bir döneme denk gelmesinin garip bir tesadüf olduğunu söyleyen işçiler, sendika ile ilişkileri gerginleşen, greve çıkılması muhtemel olan bir işyerinin hisselerinin değer yitireceğini, bu yolla da devlete ait NETAŞ hisselerinin özel sektöre "ucuz yollu" devredilmesine kılıf bulunmuş olacağı görüşünü dile getirdiler. NETAŞ işçileri, gerektiğinde greve çıkmaktan çekinmeyeceklerini belirttiler.

PATRONLARIN OYUNU
BİRLİK VE KARARLILIKLA
BOZULMALIDIR!

Karmasan'da Grev

Cevizli'de kurulu Kartal Makina Sanayii'nde 4 Temmuz günü greve çıkıldı. İş makinaları parçaları üreten işyerinde, işveren grev öncesi fabrikadaki iş makinalarını, torna tezgahlarını pres ve giyotin makası gibi işyeri demirbaşlarını sattı. Karmasan işçileri, işyerindeki makinalara ihtiyati tedbir konulmasını istediler. İşçilerin ısrarlı davranışları üzerine Kartal 2. İş Hakimliği 2822 sayılı Grev ve Lokavt Kanunu'nun 38. maddesine göre Karmasan işyerinde bulunan makina, araç ve gereçlerin dışarıya çıkartılmalarını önlemek için "İhtiyati tedbir" konulmasına karar verdi.

Karmasan işçileri adına konuşan işyeri baştemsilcisi Recep Zengin şunları söyledi:

"Toplu sözleşme görüşmelerimiz sırasında işverenle anlaşmamız mümkün olmadı. İşyerinin konumunu düşünerek çok küçük bir ücret artışı talebinde bulunmamıza karşın, işveren bunu bile kabul etmedi. Bizim talebimiz % 20 + 150 TL seyyanen ücret zammı idi. İşveren önce % 20'yi kabul edip + 150 TL'yi kabul etmeyeceğini bildirdi. Sosyal yardım konusundaki taleplerimizin ise hiçbirine yanaşmadı. Dördüncü toplantıdan sonra uyuşmazlık tutuldu. Bundan sonra yapılan arabulucu görüşmelerinde işveren % 20'lik ücret artışını da geri aldı ve "işçilik maliyetleri % 67'yi buluyor bu toplu sözleşmeyi yapamayacağız" diyerek sözleşme görüşmelerinden kaçtı. Sonuçta 4 Temmuz 1986 günü greve başladık. Tüm olumsuzluklara karşın grevimizi sonuna kadar sürdürmeye kararlıyız."

Uluslararası Sendikaların Ortak Açıklaması

3 Haziran - 4 Temmuz arasında Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Toplantısı nedeniyle İstanbul'da bulunan aşağıda isimleri dökülü işçi sendikalarının İnsan Hakları Konseyi'nin "Hukuk İşleri Komisyonu"nda ele alınan "Türkiye'de Sendikacılık" üzerine yaptıkları ortak açıklamayı aynen yayınlıyoruz:

Türkiye'de ordunun yönetime el koymasından bu yana hemen hemen 6 yıl geçti. Rasgele terörün önemli ölçüde azalmış olmasına rağmen, 12 Eylül 1980'den bu yana olayların akışı uluslararası sendikal hareketin ilgisini çekmeyi sürdümektedir. Geçmişteki siyasi terörün bastırılmasının fiyatı gerçekten yüksek görünmektedir; çalışma koşulları artan biçimde güvensiz hale gelmiştir, işsizlik artmaya devam etmektedir, ücret artışları enflasyon oranının oldukça altında tutulmuştur, grev hakkı, kamu kesiminde sendikalaşma hakkı hâlâ yoğun bir biçimde engellenmektedir.

Türkiye'de şu anda çok övülen "demokrasiye geçiş" sürecinin sürmesine rağmen, insan hakları ve sendikal haklar çok sınırlıdır ve kamu kesiminde pratikte yoktur. Hükümet, varolan iş yasalarının ve 1982 Anayasasının ilgili maddelerinini İLO standartlarına ve Türk işçilerinin yıllar süren mücadelesinde elde ettikleri haklara uygun olarak değişmeye hazırlandığı yolunda hiçbir işaret vermemektedir. Türk Hükümeti bugüne kadar çalışan nüfusun yasal beklentilerinin tek gerçekleştirilme yolunu tanımayarak tüm sendikal protestolara kulak asmadı. İşte bu bağlamda sendikal merkez TÜRK-İŞ ve üyesi örgütler sendikal haklarının onarılması ve iş yasaları ile 1982 Anayasasındaki engelleyici hükümlerin ortadan kaldırılması için ülke çapında bir kampanyaya girişmiş durumdalar.

Ek olarak, DİSK Davasında, sayıları 1478'den az olmayan sendika lideri ve görevlisi hâlâ İstanbul'da yargılanıyorlar. Şu anda beşinci yılında olan DİSK Davasında Askeri Savcı bu yıl, herhangi bir terör eyleminin kanıtlanmamış olduğunu ve iddianın illegal niyetlere indirgendiğini kabul etmekle birlikte, 700'den fazla sanık için ağır hapis cezası, kuruluşun kapatılmasını ve DİSK'in malvarlığına Devlet tarafından el konulmasını istedi.

Türkiye Avrupa kurumları ve hükümetleri ile ilişkilerin normalleştirilmesini istemektedir. Bu diplomatik yaklaşıma ve Türk hükümetinin baskılarına bazı politikacılar ve kurumlar olumlu yaklaşır görünmektedirler.

Bu normalleştirme gerçekleşmezden önce, tüm Batı Avrupa demokratik güçleri, daha da önemlisi, Avrupa Konseyi ve Avrupa Ekonomik Topluluğu açık ve net biçimde normalleştirmenin koşullarını belirtmelidir. Bu, Türk hükümetinin AET'yi kuran Roma Sözleşmesinde ve Avrupa Konseyi Statüsünde belirlenen insan haklarına ve diğer haklara tam olarak saygı göstermesi temeline dayandırılmalıdır. Türk hükümetinin şunları kabul etmesi Avrupa ve uluslararası sendikal hareket açısından özel önem taşımaktadır:

— Sendikal hakların Türkiye'de, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesine ve ILO standartlarına uygun olarak gerçekleştirilmesi;

— Sendikalaşma hakkına getirilen kısıtlamalar ile serbest toplu pazarlık ve grev hakkını engelleyen hükümlerin kaldırılması;

— Sendikaların sözde "siyasi çalışmaları"na getirilen yasak kadar, sendikaların mali bağımsızlığını zayıflatmaya yönelik hükümlerin ve sendikal seçimleri düzenleyen ve bu hakkı yok sayan engellerin kaldırılması;

— DİSK'e karşı açılan davanın tümüyle DURDURULMASI;

— DİSK'in sendikal çalışmasını sürdürmesi için özgür kılınması;

— DİSK'in Türk hükümetince el konulan malvarlığının yasal sahiplerine geri verilmesi.

Bu koşullar Türk hükümetince tam olarak yerine getirilmezse, biz, Türkiye ile ilişkilerin bugünkünden daha ileriye götürülmesi için bir neden göremiyoruz. Eğer bu sonuç, Avrupa Konseyi ve bu mini-oturumun Türk hükümeti üzerindeki baskısı neticesinde gerçekleştirilemeyecekse, biz yalnızca Avrupa Konseyi Toplantısının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi karşısında yükümlülüklerini yerine getirmeyen bir ülke yapıldığını not etmek durumundayız.

ICFTU, DİK, ASK, PSI hâlâ sıkı bir biçimde inanmaktadır ki, Batı Avrupa'da tüm demokratik güçler bugün iradelerini bir araya toplarlarsa, gerçek demokrasi Türkiye'ye geri gelecektir.

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu / Dünya İş Konfederasyonu / Avrupa Sendikalar Konfederasyonu / Uluslararası Kamu Görevlileri Federasyonu

Sosyalizm ve Aşılması Gerekenler

Güven ANIL

Toplumların siyasi tarihi zengin deneyimlerle örülüdür. Tarihin her aşamasında bu deneyimlerin değerlendirilme ihtiyacı ön plana çıkabilir. Türkiye'de şu anda içinde bulunduğumuz durum da böyle bir çabaya yol açıyor. Uzunca bir süredir bu doğrultuda tartışmalar, istekler sözkonusu oldu. Bütün bunların sonuçta bir ürün vermesi gerekiyor; bunlar sadece tartışması durdurulmuş bir kuşağın tepkiselliğiyle sonuçlanmamalı.

Sorunu, emekçi sınıfları seferber edecek sosyalist yükselişin anlamlı inşasına kanalize etmenin ne derece büyük önem taşıdığı bugün yaşadıklarımızla giderek daha da netleşmektedir. Sosyalizmin çocukluk dönemi, mütevazi imkânlarına karşın olağanüstü fedakarlıkları da barındırdığı bir süreç geçirdi. Gelinen noktada, bütün bu deneyimi değerlendirmeden, bugüne açılım getirmekten yoksun nakaratlarla dönemi aşmak mümkün gözükmemektedir. Herhalde bu bağlamda sosyalist hareketin "eski" önderleri çok daha fazla hassas olmalıdırlar. Mücadeleyi yıllarca omuzlamış olmak, yeni açılımlar getirdiği ölçüde gerçek bir avantaj olabilir. Diğer yandan geçmiş (ve süregiden) önderliklerin bugün gelinen noktada hiç payları olmadığı da söylenemez. Öyle gözükmektedir ki bu "eski" önderler geçmiş hataların hiçbirini üstlenmek niyetinde değillerdir. Muhtelif özürler derhal bulunmakta, hatalar kendilerinin dışına tahvil edilmektedir. Her aşamada gençlerin söz dinlemezliği veya "maceracılık" yakıştırmaları kimi "eski"lerin özürlerinin temel ekseni olmaktadır.

Şimdi yine hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığı bir sürecin başlangıcındayız. Tam bu noktada sosyalistler nasıl bir tavır geliştirecekler? Hiçbir şey olmamışçasına hamasi bir biçimde geçmiş yönelişlerini meşrulaştırıp bir tekrarı mı sürdürecekler? Sosyalist hareketin kitlesel bir güç olamamasında kendilerine hiç pay biçmeyeceklermi?Görünen odur ki her siyasi eğilim kendi özürünü bulma çabasındadır. Bu durum böyle sürmez, sürmemelidir. Türkiye'de yaşanmış olan ve yaşanan siyasal süreç herkesin özgün görüşlerinin deneme tahtası haline getirilmemelidir. Böyle bir dönem yeterince yaşanmıştır, sonuçları da bilinmektedir. Sosyalistler için bu dönem, öne çıkabilecek kariyerist eğilimlerin, geçmiş alışkanlıkların önüne set çekebilmelidir. Mücadelenin bu tür eğilimlerle fazlasıyla zaafa uğratıldığı unutulmamalıdır.

Sosyalistlerin sınıfla bütünleşmemiş olmalarının bu tür eğilimleri güçlendirdiği, fazlaca sözü edilmiş bir yaklaşımdır. Bunda da gerçek payı olduğu şüphesizdir. Ancak bununla yetinilemez. Sosyalistlerin ideolojik temellerindeki çarpıklıkların ortaya çıkardığı vahim sonuçlar gözardı edilemez. Sosyalizmin yıllarına damgasını vuran bürokratik anlayışın Türkiye sosyalistlerine de ideolojik kaynak olması, ideolojik deformasyonun temelini oluşturur. Kitleleri sosyalizmin öznesi olmak yerine nesnesi haline dönüştüren bu deforme anlayış aydınları önder, sınıfı sürüklenecek bir yığın olarak algılamıştır. Bu şematizm yaşam bulamadığında ise hayal kırıklığında boğulmakla yüzyüze kalınmıştır. **O zaman sorunlar pragmatik yaklaşımla çözülmeyecektir. Gerçekten ileri adımların atılabilmesi, yüzeysel çözümlerin, iyiniyet çağrılarının ötesinde, teorinin tarihsel geleneğiyle hesaplaşmayı gerektirir. Bunun yıllarca resmi bürokratik sosyalizm anlayışıyla donanmış Türkiye sosyalistleri için zorlu bir çaba olacağı bellidir.** Dünya ölçeğinde de sosyalizmin karşılaştığı durumla ilintili olarak resmi Stalinist teori açmazına karşı sosyalist demokrasi anlayışını her aşamada savunmuş güçlü teorik gelenek mevcuttur. Bütün bu gerçeklerin üzerinden atlayarak yüzeysel değerlendirmelerle çözüme ulaşmayı ummak yapay çözümlere bel bağlamak olacaktır.

Yaşanmış olumsuzlukların teorik gerekçelerini değerlendirmeyerek, neden olarak tesadüfi hataları gösterme alışkanlığı, tarihi tekerrür haline getirince şaşmamak gerekir. Örnek olarak, içinde yaşanmış ve yaşanmakta olan koşullar bugün farklı akımlar arasında birlik veya asgariden "uygar ilişkiler" istemini öne çıkartmıştır. Ancak bu da pragmatik bir biçimde salt yaşanan olumsuzlukların dayatması vesilesiyle gündeme gelmemelidir; bununla yetinmek aynı olumsuzlukları bir daha yaşamanın engeli olamaz. Bu tür sınırlı yaklaşımlar olumsuzluğun en yükek dereceye ulaştığı yakın geçmişin öncesinde de üretilmiştir (1). Ama böylesi iyiniyete dayalı değerlendirmenin sonuçsuz kaldığı, deneyimle ortaya çıkmıştır.

Sınıf, Parti, Önderlik

Elbette geçmiş dönemde de sosyalist demokrasi geleneğini savunanlar olumsuzlukların teorik temellerine inmişler, ancak hakim eğilimler kendi yollarında ilerlemişlerdir. Stalinist anlayı-

şa en fazla entegre olanlar ise yargıyı halka bırakmadan yargıçlığa kendileri sıvanmışlardır. Bu eğilimin sol hareket içinde hakim hale gelmiş olduğu açık bir gerçektir. Resmi bürokratik tezin sınıf-parti ilişkisinde tekçi teori ve pratiği irdelenmelidir. Partinin sınıfı temsil ettiğini, dolayısıyla parti önderliğinin sınıfın tek temsilcisi olduğunu belirleyen bu tezin, parti içinde farklı görüşleri ve onun ötesinde farklı sosyalist anlayışları burjuva karşı devrimci olarak nitelemesi ve bunun gözü kapalı benimsenmesi, özellikle genç bir sosyalist hareket için nasıl bir sonuç verebilirdi? Kendi deneyleri de bir yana, 38 Moskova mahkemelerinde Zinoviev, Kamanev, Buharin, Rykov gibi daha bir dizi önderin Alman ajanlığıyla suçlanıp yok edilmesi pratiğini yargılamayan sosyalist hareket doğrudan demokrasinin sözünü etmeyi nasıl başarabilir? Bütün bunlar arzu edilmemiş "nesnel" gerekçelerin ardına sığınılarak değerlendirilemez. Bunlar kısmi hatalar da değildir. Bütün bu pratiğe eşlik eden, kitlelerin politikadan uzaklaştırılması, politik insiyatiflerinin yok edilmesi sürecidir.

Gerçekte farklı yaklaşımlara sahip olmanın gerekçeleri, çok basit bir nesnel gerçekliğe dayanmaktadır. Bu, aynı sınıfın bütünsel bir karakter taşımayışı gerçeğidir. Sınıf içinde de farklı katmanların bulunması, farklı anlayışların nesnel zeminini oluşturmaktadır. Bu, işçi sınıfı için olduğu gibi burjuvazi için de geçerlidir. Kapitalist toplumlarda da birden fazla burjuva partinin bulunuşu sadece tesadüf değil, burjuvazi içindeki katmanların farklı çıkarlarının sonucudur. Bu farklı çıkarların belirli anlarda bütünleşmesi mümkündür; siyasi taktiklerin varlığı da bunun delilidir. İşçi sınıfı için Troçki bu durumu şöyle ifade ediyor: "Gerçekte ise sınıflar türdeş değildir; iç uzlaşmazlıklarla kaynarlar ve ortak sorunlarında çözüme varmaları, eğilimler, gruplar, partiler arasındaki iç mücadeleden başka bir yolla değildir. Belli nitelendirmelerle 'partinin sınıfın parçası' olduğunu teslim etmek olanaklıdır. Ama sınıfın bir çok 'parçası' -kimi geriye bakan, kimi ileriye- olduğuna göre hep aynı sınıf birden fazla parti yaratabilir. Aynı nedenle bir parti değişik sınıfların parçalarına da dayanabilir. Bir sınıfa tekabül eden bir partinin siyasal tarihin tamamında bir örneği yoktur." (İhanete Uğrayan Devrim, Köz Yay. s. 214)

Sosyalistler sorunları aşmak için makul davranış yeteneklerini güçlendirerek yetkin bir sonuca varılamayacağını bilmek zorundadılar. Sorun teorik temeller belirlendiği ölçüde çözüme doğru mesafe kateder. Toplumsal sınıf ve katmanların bulunduğu her toplum farklı siyasi parti, grup ve eğilimleri üretecektir. Bunun böyle olmaması ancak baskı yöntemleriyle mümkün olabilir. Toplumun çoğunluğuna karşı baskı cihazı haline dönüşen hiçbir yönetim biçimi ebedi olamaz. Sermayenin egemenliğine dayanan kapitalist düzeni aşacak geniş emekçi yığınların iktidarına yol açacak sosyalizmin aynı zamanda gelişkin demokrasiyi kurabilmesinin kendi ön şartı olduğu açık değil midir? Farklı anlayışların parti, grup, eğilim hakkına sahip olması sözde iyiniyet gösterisine dayanmamakta, toplumsal gerçeklik tarafından bizzat üretilmektedir. Bu noktada Somoza diktatörlüğünü yıkmış olan Sandinist önderliğin çok partili bir sisteme yönelmesi ve kendi içinde eğilimler bulunan yapısı, izlenen bu yol üzerinde düşünmeye değer (!) bir örnektir. Nikaragua örneği istisnai bir örnek mi, yoksa toplumların önünde açılan yollara bir veri mi teşkil edecektir?

Ulusal ve Uluslararası Düzeyin Birliği

Emekçilerin çoğunluğunca kavranan ve emekçilerin çıkarlarını savunan sosyalist önderliğin oluşumu, bunun toplumsal seçenek haline dönüşmesi, ilgili teorik gerekçelerinin, bugünkü kapitalist sömürü sistemini aşan bir programa ulaşmasıyla mümkündür. Bunun dışında yönelişlerle teoriyi keyfince kepçeleyip bütünsel olmayan çabalar göstermek pragmatik hüsranlara neden olur. Bu anlamda eklektizm Türkiye solunun çoğunluk akımlarında etkin olabilmiştir. Bu etkinliğin ise sosyalizmin Türkiye'de gelişmesinde olumlu bir rol oynamadığı açıktır. Her önlerine gelen meseleye, teorik tutarlılığa sahip olamayan eklektik akımlar, pragmatist yönelişlerle çözüm bulmaya çalışmışlar, bu da çözümsüzlükleri katmerleştirmiştir. 80'li yıllar uluslararası sosyalizmi birçok değişken ve değişen durumla karşı karşıya bırakmıştır. **Parti diktatörlüğünden askeri diktatörlüğe terfi eden Polonya'daki bürokratik iktidara karşı mücadele eden Polonya işçi sınıfı, SSCB'nin Afganistan'da ABD'nin Vietnam'daki durumunu çağrıştıran varlığı, daha öncesi Çin, Vietnam, Kamboçya 'sosyalist' savaşları, Çin'in üç dünya teorisini terk edip SSCB'yle farklı ilişkiler içine girmesi vb. Bütün bunlar dünya sosyalist hareketi içinde yer alan bu "sosyalist merkezlerin" politik yönelişlerini benimseyen akımları kelimenin tam anlamıyla felç etmiştir.** Aslında bu örnekler daha öncesinde de yaşanmış olanların bugün farklı düzeyde tekrarıdır. Sosyalizmin gelişmesi yerine sınırların korunması ve gelişmesini hedefleyen bu merkezlerin yönelişi, bugün artık daha belirgin hale gelmiştir. Uluslararası dayanışmanın böyle bir durumda teorik ve pratik bakımdan maddi temeli kalmaması, bu merkezlere eğilimli akımların teorik geleneklerinden kopuşlarla karşı karşıya kalmaları-

na neden olmaktadır.Özellikle Çin'in60'lı yıllarda oynadığı rolün bugün artık esamesi okunmaz haldedir. Buna bağlı olarak geçmişteki gelişme evresiyle doğmuş akımlar da çok daha fazla teorik sorunlarla ve çözümsüzlüklerle karşı karşıyadırlar.

Bundan ötürü şimdiye kadar dayanılan teorik geleneklerinin bir kısmını devam ettirmek, bir kısmını değiştirmek durumuyla karşı karşıyadırlar. Bu da eklektizme yeni katkılar ekleyecek bir ortama zemin hazırlamaktadır. SAÇAK dergisinin son dönemdeki gelişmeleri bu yönde ilginç ipuçları sergilemektedir. İzlediği milliyetçi çizgiyle zaman zaman sağ partileri dahi geride bırakan bu akım bugün muhasebe ihtiyacından çokça söz eder olmuştur. Ancak görülmektedir ki muhasebe işini yapmakta da siyasi yönelişinde olduğu gibi yetenekli değildir. Muhasebe herhalde çok kullanılan deyimle elmalarla armutların toplanması işlemi değildir. Böyle bir eğilim siyasette eklektizm adını alır.

Buna örnek olarak D. Perinçek tezler geliştiriyor: "Tek ülkede sosyalizmi kurma çabasına 'mümkün' diyenler doğruydu. 'Mümkün değil' diyenler ise, pratik olması mümkün olmayan idealist bir teori üretmekteydiler... Troçki... bütün yanılgılarına rağmen, bürokratlaşmaya ilişkin eleştirileriyle bir muhalif olarak değerliydi. Onunla olan çelişmenin, işçi sınıfı içinde bir çelişme boyutlarını aşarak düşmanca bir çelişmeye dönüşmesi, kuşkusuz bir talihsizlik olmanın ötesinde, teorik sınırlılıklarla da ilgilidir." (Saçak, s. 31)

Perinçek, sosyalizmin inşa dönemindeki Stalinist yönelişi nesnel bir gerçeklik olarak olumluyor, ama Troçki'nin bürokratlaşma tezinin değerini de bir yandan ilave ediyor. Belki de D. Perinçek'in anladığı bürokratlaşma, Gorbaçov'un bürokrasi tanımı ve karşı savaşı gibi, işlerin yavaş yürümesi, kırtasiyecilik vs.dir. Ancak böyle olmaması gerekir. Troçki'nin geçiş toplumlarını değerlendirmesi ve bürokratik işçi devletleri tanımı bütünsel teorik geleneğin bir parçası olarak yer alır. Tek ülkede sosyalizm teorisi Stalinist bürokrasinin "katkısı", aynı zamanda da teorik gelenekten kopuştur. Daha öncesinde böyle bir yaklaşım hiçbir zaman üretilmemiştir. Mümkün olmayan birşey varsa, o da "tek ülkede sosyalizm teorisi"nin doğru, bürokratlaşma tezinin değerli olarak kabul edilerek zıt şeyleri toplamaya kalkmaktır. Bunun yanında bilinmektedir ki Lenin son dönemlerinde Stalin'in politikalarına ve bürokratlaşmaya karşı tavır almış, mücadele etme kararına ulaşmıştır. Tek ülkede sosyalizm teorisinin SSCB'nin bugüne uzanan politikalarının temel dayanağı olduğu bilinmektedir. Sonuçta bugün varılan noktada her "sosyalist" ülkenin kendi sosyalizm sınırlarını korumayı (diğer "sosyalist" ülkelere de karşı) başa geçirdiği görülen gerçektir.

Tek ülkede sosyalizm tartışmasını sosyalizmi kurma çabasında bulunmamak gibi çarpıtılmış bir propaganda ile yürütmek, sorunun bugüne gelen açmazlarını da anlayamamayı getirir. Tartışmanın aslı astarı bu değildir. **Sorun, bürokrasinin elde ettiği çıkarları savunmak ve geliştirmek için SSCB'nin gelişmesini dünyada sosyalizmin önüne geçirmesidir. Sol muhalefet ise dünyada sosyalizmin gelişmesini ön plana getirmekte ve bu gelişmenin SSCB'de de sosyalizmi geliştireceği perspektifini savunmaktaydı.** Bütün bunlar değil midir ki, başka ülkelerdeki partileri SSCB'nin diplomatik araçları haline dönüştürmüştür?

İkinci Dünya Savaşı sonucunda Stalin'in müttefik devletlerle çizdiği sınırlar ne anlama gelmektedir? Yunanistan'da Alman işgaline karşı mücadele eden ELAS'ın ülkede etkinliği ele geçirmesine karşın SSCB müttefiği İngiltere tarafından yenilgiye uğratılması neyi ifade etmektedir? (2) Kruşçev'in barış içinde birarada yaşama politikasını ortaya atması aynı geleneğin sürdürülmesinden başka nedir ki? Bu tezin savunusunda SSCB'nin ekonomik gelişiminin kapitalizmi aştığında diğer ülkelerde sosyalizmin daha çabuk gelişeceği ileri sürüldü. Geçen yıllar böyle birşeyi haklı çıkarmadı.

Bütün bunları daha da uzatmak mümkün. Güce tapınmaya bugün karşı çıkarken, geçmişinde buna fazlasıyla bulaşmış olanlar, çok fazla kirlendiklerini bilmek zorundadırlar. Sosyalistler, gerçekliğe tapınmazlar, onu değiştirmeye çalışırlar. Nesnelliği olduğu gibi kabullenmek reel politik yönelişlerin uzlaşmacılığının yolunu açar. Bugünü anlamanın yolunun teorik geleneği bütünüyle irdelemek olduğu giderek zorunluluk haline geliyor. Bunun dışındaki kısmi değerlendirmeler yeni hataların da üremesine neden olacaktır. Sosyalizmin siyasi seçenek haline gelebilmesi bütün bu çabalara bağlıdır; yapılması gereken de budur.

(1) Nihat Behram, Kasım-Aralık 1976'da Vatan Gazetesi'nde "Sol Kendini Anlatıyor" başlığıyla bir dizi röportaj yapıp sonradan kitap haline getirdi. Son sözün başlığı şu: "Gerçek Yargıyı Halkın Yükselen Devrimci Mücadelesi Verecektir". Röportaj yapılanların büyük çoğunluğu kendi dışındaki görüşleri mahkum etmiş. Bunun üzerine yazar da sorunu halka havale etmiş. Ve şunları diyor: "Haklı ve haksızlığın gerçek ölçütü, halkın yükselen mücadelesinin kendisi olacaktır. Aksi takdirde solun içindeki bölümlerin birbirlerine, (özellikle mücadelenin bu sürecinde) demokratik olmayan yöntemler uygulaması, yarardan çok zarar getirecek, mücadeleyi yaralayacak, bunun sonucu faşizmin işine yarayacak, dolayısıyla özünde faşizan bir nitelik taşıyacaktır." (age, s. 333)

(2) Churchill 9 Ekim'de Moskova'ya indi. Stalin'le biraraya geldi. Toplantı samimi bir hava içinde başladı.
"Uygun bir fırsatı değerlendirerek şöyle dedim: 'Balkanlardaki durum hakkında karara varalım...' Yunanistan Büyük Britanya (ABD'yle anlaşmalı olarak) % 90, Rusya % 10
... Stalin mavi kalemini aldı, kâğıdın üzerine kalın bir 'kabul' işareti yaptı. (Kapetanios, Belge Yay. s. 206)

Sosyalist(ler) Parti(si) Üzerine Görüşler ve Olası Sonuçlarına İlişkin Bir Deneme

Rıdvan Akar

Türkiye 12 Eylül miladisinden sonra yeniden "Aydınlanmaya" yönelik çabalara sahne oluyor. Yeniden DEMOKRASİ ve BAĞIMSIZLIK savaşımının nüveleri yeşeriyor. Yeniden demokratik hak ve özgürlükler tartışılıyor. Yeniden geçmiş değerlendiriliyor, sorgulanıyor.

12 Mart sonrası oldukça kısa sayılabilecek suskunluk ve gerileme dönemi, geniş kitlelerin etkin katılımı ile aşılırken, toplumsal muhalefet de yaygınlaşıyordu. Buna karşılık 12 Eylül sonrasına bakıldığında halen geniş kitlelerin "depolitizasyonu" hakim kılınmaya çalışılıyor. Uygulanan iktisat ve eğitim politikaları ile kültürel yaşamdaki gerileme baskı yöntemleri ile desteklenerek "yeni" bir insan tipi geliştirilmeye çalışılıyor. Bu insanın kapitalist düzenle uyum içinde yaşaması ise temel amacı oluşturuyor.

Sürecin bu aşamasında 6 yıl sonra ilk kez —anti-kapitalist olma özelliği nedeniyle— gerçek muhalefet yasal olarak ortaya çıktı. Sosyalistler son aylarda hem kendi iç sorunlarını hem de ülke sorunlarını kitleler önünde tartışan ve teşhir eden bir dizi deney yaşadılar. Kanımızca bu sürecin üzerinde önemle vurgulanması gereken yanı, 6 yıl süreyle tüm baskı, işkence ve saldırının odağı haline gelen ve "kimlikleri unutturulmaya çalışılan" sosyalistlerin "yeniden" kamuoyunda ortaya çıkmalarıdır.

Biz bu yazımızda son aylarda yoğun olarak tartışılan Sosyalist(ler) Parti(si)nin kurulmasına ilişkin görüşlerimizi belirterek bir sorumluluğu yerine getirmek ve bu partinin kurulması halinde oluşacak olası sonuçları soyutlamayı amaçlıyoruz.

Sosyalistler "İcazet" Almalı mı?

Üç ana görüşü irdeleyeceğimiz bu yazıda öncelikle Sosyalist Partinin kurulmasına karşı çıkma yönündeki tek görüş olan ve sosyalistlerin bu dönemde etkin bir muhalefet yapamayacağını ve emekçi sınıflara ulaşmasına "izin verilemeyeceğini" savunan görüş üzerinde kısaca durmak istiyoruz. Yapılanışta burjuvazinin "icazetinin" alınması gibi bir önkoşul aramak teslimiyetçiliği de beraberinde getirecektir. Sosyalistler anti-kapitalist ve anti-emperyalist oldukları sürece veri koşullarda "daima" sakıncalı olacaklar ve egemen sınıflarca bastırılmaya çalışılacaklardır. Bu bağlamda tek parti diktatörlüğünden çıkış sürecinde oluşan iki sosyalist partinin kuruluşundan hemen 6 ay sonra kapatılmasını ve yöneticilerinin tutuklanmasını değerlendiren Sabiha Sertel ile aynı kanıyı paylaşmıyoruz. "İnönü sınıf esası üzerine parti kurulması müsaadesini verdiği zaman samimi değildi. Bir burjuva politikacısı gibi bu müsaadeden faydalanıp ortaya çıkan sosyalistleri armut gibi devşirmek maksadını güdüyordu. Bu bir tuzaktı." (1) Burjuvazi tarafından armut gibi devşirilen bu partilerin asıl kapatılmalarındaki ana etkenin eylemlerinde aranması gerektiğini düşünüyoruz. Bu 6 aylık sürede güçlü bir biçimde örgütlenen, dergilerini çıkaran (Ses ve Söz adlı dergiler) ve birleşik işçi sendikalarında sınıfı örgütleme yönünde azımsanmayacak mesafe kaydeden (2) Parti programı ilkelerini "... demokratlaşma, sosyalizm, yurtseverlik, enternasyonalizm, barış ve laiklik" olarak öngörüp ana amacını ise "bütün üretim araçlarını devletleştirmek" olarak açıklayan bir partinin burjuvazinin tepkisini çekmemesi olanaksız olurdu. 1946'da "sınıfı örgütsüz bırakmamayı ve legal olanaklardan sonuna dek yararlanmayı amaçlayan" sosyalistler herşeye karşın doğru bir tutum içindeydiler. Öte yandan bu "uyarıdan" çıkarılacak önemli sonuç bu yapılanmalarda yer alırken "kadroları korumak için" önlemler alınmasıdır.

Sosyalist partinin kurulmasına karşı çıkan —henüz bilinmekte olan— tek görüşü tartıştıktan sonra diğer görüşlere geçmeden, 6 yıllık sürece ilişkin bazı saptamalarda bulunmak tartışmanın yöntemi açısından yerinde olacaktır.

1980-1986 döneminde Kazanım Var mı?

Sosyalistler üzerinde şimdiye dek görülmemiş oranda sürdürülen baskı ve saldırılar çıkarılan yasalarla da desteklenince bu dönemde sosyalistlerin örgütlenmeleri ve "işlevsellikleri" büyük ölçüde geriledi. O halde 1980-1986 döneminde bir kazanımdan söz edilebilir mi? Kanımızca bu sorunun —şu soluksuz günlerde de— olumlanacak bir yanıtı var. Bu dönemde sosyalist insanlar yaşamlarının en ciddi sınavlarını günlük yaşamlarında, meslek alanlarında, zindanlarda ve işkencede verdiler. Bu dönem siyasi görüşlerin billurlaştığı, inançların sorgulandığı ve bilincin yaşanan olaylarla netleştiği bir süreç olarak anılacak. İnançlarını 12 Eylül miladisinden sonrasına taşıyan insanların bir kazanım olarak algılanmasının yanısıra bu dönemde bir dünya görüşü olarak sosyalizme inanan bir potansiyel oluştu. Bu potansiyel kendini değişik biçimlerde ifade etmeye çalışıyor. Sanat bu alanın başlıcasını oluşturuyor. Ayrıca demokratik kitle örgütlerinin oluşumunu ve kitlesel nitelikteki miting, cenaze, panel gibi katılımlardaki canlılığı da bu biçim içinde sayabiliriz.

12 Eylül'den sonra oluşan "potansiyelin" nitelik olarak önemi de —sayısal olarak ele alınmadan— bir dünya görüşü olarak sosyalizmi, sosyalizme en çok saldırıldığı dönemde benimsemeleri olmuştur.

"Potansiyelin" 1980 öncesi sosyalistlerinden oldukça önemli bir ayrımı olduğunu düşünüyoruz. 1980 öncesinde sosyalist mücadele içinde yer alanlar çeşitli siyasi akımlar içinde çalışmakta ve sosyalizmi kendi siyasi akımları doğrultusunda daha "rafine" biçimlerde savun-

makta idi. Bu bağlamda da 1980 öncesi siyasilerinin eğilimlerini "genelde" 6 yıl sonraya taşımaları doğal olacaktır. Türkiye ya da dünyadaki gelişmeler ve geçmişin değerlendirilişi de bu çerçeve içinde ele alınacaktır. Günümüzde bu kesimin —kadroları dışındaki— çoğunluğu siyasi akımlardan "zorunlu olarak" kopsalar da "genelde" aynı düşünceleri taşımaktalar. Buna karşılık 1980 sonrası sosyalistleri siyasi akımların çalışmalarından büyük ölçüde etkilenmeden ve "tercihlerini" yapamadan bir dünya görüşü olarak sosyalizme inandılar. Bu nedenlerle de henüz sosyalist siyasi akımlarla tanışma olanağı bulamadılar. İşte bu potansiyelin çeşitli sosyalist siyasi akımlara yakınlık duymaları hiç kuşkusuz o akımlar açısından kazanım olacaktır. Ancak bu potansiyelin siyasi akımlar tarafından etkilenebilmeleri bu akımlar "kendisini açıkça ifade edemezken" ve geniş kitlelere ajitasyon-propaganda çalışmaları yapamazken nasıl gerçekleşecektir? Bu sorunun yanıtı ile sosyalistler partisi arasında organik bir bağ olduğu kanısındayız. Son olarak şunu belirtmekte yarar var. 1980-1986 arasında oluşan sosyalist potansiyeli bir "pasta" olarak gören ve sofraya ilk oturanın en büyük dilimi kapacağını sanan eski TİKP ve SDP önderlikleri gerçekten de bir mesafe aldılar. "Birlikten yana" (!) tavırlarının yanında sosyalist arenadaki "tek seslilikten" yararlanarak, geçmişin üzerine sünger çekme anlayışları ve 1980 sonrası sosyalistlerinin arayışlarını karşılama konusundaki çabaları onlara bu mesafeyi aldırdı.

Sosyalist Parti ve Oportünizm

Sosyalist partinin kurulmasını savunan ve bu partinin "birlikten yana", "sınıf partisi" kimliğini taşıyacağı savındaki görüş, eski TİKP ve SDP önderliklerince gündeme getiriliyor. Bu görüşlere göre kurulacak olan sosyalist parti sosyalistleri toparlamanın da ötesinde "2000'li yılların gereksinmelerine cevap veren, siyasi iktidarı hedefleyen" bir oluşum olacak. Ancak önceki yıllardaki anlayışları bize bugünkü konumları için ipucu vermektedir. TİKP ve SDP'nin geçmişte sol içindeki teorik ve pratik etkinliklerine baktığımızda bu iki parti arasında belirgin paydalar olduğu görülmektedir. Her iki akım da sosyalist arenada son derece marjinal bir etkinliğe sahiptir. Teorik niteliklerinde ise SDP "ortodoks parti ve devrim" modellerini eleştirerek "sosyalizmi" savunurken, TİKP önderliği mahkemelerde şu andaki "milli devleti savunduklarını" açıklayarak, bağımsızlıkla ulusallığı böylesine karıştıran bir oportünizmin temsilciliğini yapıyordu. Son aşamada ise kurulması düşünülen sosyalist partinin 2 özelliğinin kesinleştiği söylenebilir: 1) Bu parti "ortodoks bir parti anlayışı taşımayacak, 2) Parti, "bağımsız" olacak yani özbeöz "milli" olacak. Ya da bu parti "dış cereyanlara" kapılmayacak.

Kurulacak olan sosyalist partiye damgasını vurmaya çalışan bu iki siyasi görüş arasındaki "ittifak" sosyalistlerin birliği . olarak yutturulmaya çalışılıyor. Sürekli birlikten yana demeçler yayınlanıyor. Mamak Askeri Cezaevi'nde kaldığı dönemde sosyalistler ile birlikte kalmak istemeyen ve bunu mahkemeye verdiği dilekçede "anarşistlerle bir tutuluyorum. Can güvenliğim tehlikede" diye açıklayan D. Perinçek ve şürekası, sosyalistlerin yerine MHP yöneticilerini tercih ediyor daha sonra da bunu kitap olarak yayınlıyordu. Şimdi ise D. Perinçek, "ben kim olursa olsun sosyalizm için onunla birlik olurum" şeklinde tasavvufi bir anlayış sergiliyor. Sosyalistlere 1980 öncesinin unutturulmaya çalışıldığı şu dönemde 1982-1983 yılları henüz yakın geçmiş oluyor ve sosyalistler ne dünü ne de öncesini unutacaklar.

TİKP gibi hemen hemen tüm siyasi görüşler tarafından dışlanan ve daha da marjinalleşen bir hareketin önderi D. Perinçek, özenle GEÇMİŞİN AYRINTILI VE DOYURUCU BİR ÖZELEŞTİRİSİNİ YAPMADAN "bugüne" birlikten yana "öznel iyi niyetleri olan bir nefer" gibi gelmeyi amaçlıyor. TİKP ve SDP'nin temelde amacı özellikle 1980-1986 yılları arasında oluşan sosyalist potansiyeli "erken davranıp" saflarına çekmektir. Kaldı ki içinde bulunduğu koşullardan hoşnutsuz binlerce insan "pasif kalmaktansa" birlik çağrısı yapan sosyalist bir partide çalışmayı da seçebilirler. Sosyalist partinin kuruluşu için yapılan 15 Haziran sohbet toplantısında Haliç Tersaneli bir grup işçinin işçi sınıfının salt bir şeyler yapmak için SHP ilçe örgütlerinde çalıştıklarını ve bu çalışmalarının kendilerini doyurmadığını belirtmesi bu bağlamda dikkat çekicidir. O halde ilkesiz çağrılar ve programlarla ciddiyetten uzak mücadele çağrıları ancak "ilk olmanın rantı" ile bir değer kazanacaktır.

Öte yandan geçmişin değerlendirilmesinde sosyalistler arası bölünmüşlük üzerinde en çok durulan sorun olarak görülmektedir. Bu nedenle de "sosyalistlerin birliğini" savunan görüşlerin savunucusu görünümündeki TİKP ve SDP önderlikleri kitlelere "bakın biz istedik onlar tekkeci davrandılar" imajı vermek istemektedir. Gelecekte "tüm çağrılara karşın" sosyalist partiye katılmayan akımlar ise hem birliği bölmekle suçlanacak, hem de partiye alınmayacaktır. "Pastanın" en büyük dilimine de böylece sahip çıkılacaktır.

"İlk" olmanın "öncü" olmak anlamına gelmediği özellikle 1980 sonrası sosyalistlerine teşhir edilmelidir. Kaldı ki 1980-1986 döneminde etkinliklerini en aza indirgemekle birlikte sürdürülmeye çalışılan düşünce akımlarının halen varolduğunu şimdiki kurucu konumundaki insanlar da kabul etmektedir.

Sosyalistler Partisi mi, Dernek mi?

Sosyalist partinin kuruluşu sürecinde "sosyalistler partisi"ni savunan görüşe göre kurulacak bir parti "geçici" olacaktır. Sosyalistlerin bu partiyi "yasal" olanaklardan yararlanma bağlamında kullanması partinin belirleyici özelliği olacaktır. Sosyalist partide hizip ve fraksiyonların yaşatılmasını savunan bu görüşün daha "birlikten yana" bir analizi içerdiği kanısındayız. "Kurulması gereken maddeci teorinin gelişim tarihinde geliştirilmiş —ya da çarpıtılmış— şu ya da bu parti teorisine tıpatıp uygun bir örgüt değil, içinde bulunulan somut konjonktürün dayattığı geçici bir örgütlenmedir." (3)

Gerçekten de demokratik kuruluşlar, meslek odaları, sendikalar ve benzeri kitlelerin etkin katılımı ile oluşan yapılarda kanun yoluyla "siyaset yapmak" yasaklanmıştır. O halde sosyalizm için savaşım veren insanlara politika üretecekleri ve geniş kitleleri "asgari siyasi duyarlılığa" kavuşturacakları alan olarak yalnızca "partiler" kalmaktadır. Başbakan Özal'ın Ekin-Bilar A.Ş.'nin çalışmalarını politik bulması nedeniyle "onların da söyleyecekleri şeyleri varsa parti kursunlar" şeklindeki yaklaşımı "devletin resmi tutumunu" yansıtmaktadır. Kanunun bu yorumlanışına göre "siyaset yalnızca partilerde

yapılır." Bu koşullarda sosyalistler de geniş kitleleri içeren bir toplumsal muhalefetin örgütlenmesi için sosyalistler partisinden yararlanacaklardır. Parti, "işçi sınıfının öz örgütü" konusunda sahip oldukları anlayışlarını koruyarak bu partide yer alacak düşünce akımları için "koşulların dayattığı görevleri yerine getirmeye yönelik 'geçici' bir örgüt olacaktır." (4) Vurgulanan iki temel özellik önemlidir. Parti çok kanatlıdır. Bunu da sağlayacak olan "eğilim ve hizip oluşturma hakkını" içeren bir örgütsel işleyiş olacaktır. İkinci temel özellik ise kendi siyasal yapısını koruma hakkına sahip bir örgüt de "işçi sınıfının öz örgütü konusunda sahip olduğu anlayışı koruyarak" bu parti çalışması içinde yer alabilir. Bu nasıl olacaktır? İşte soyutlama bu aşamada şu savları içermektedir. Kanımıza göre —TİKP ve SDP tarafından— sosyalist partinin kurulması sonrasında kamuoyunda oluşmuş bulunan ilgi ve "teksesli olmanın avantajı ile legal düzeyde "sosyalist muhalefetin" odağı olacaktır. Parti, kendisine tanınan 'politika yapma' olanaklarından yararlanarak örgütlenecek ve özellikle de sosyalizmi çeşitli düşünce akımları çerçevesinde algılamayan ve bizim 1980 sonrası sosyalistleri olarak tanımladığımız çevre tarafından sempati toplayacaktır. Sosyalist parti olma etiketi "pasif kalmaktansa" siyasi mücadeleyi bir örgüt çatısı altında sürdürmek isteyen insanları etkileyecektir. Sosyalist parti topladığı ilginin yanısıra "parti" olarak hak kazandığı miting, toplantı, bildiri gibi yasal olanaklara ve 'politik mücadelenin sürdürüldüğü' parti binalarına sahip olacaktır.

Sürecin bu aşamasında akla hemen TİKP ve SDP'nin oluşturduğu bir "sosyalist partinin" fiziki olanakları gelmektedir. Bu iki marjinal grup tüm Türkiye çapında sınıfla ve kitlelerle ilişki kuracak güç ve kadrolara sahip değildir. Ancak geçmişten bugüne potansiyellerini korudukları yerlerde parti örgütlerini oluşturabileceklerdir.

Burada yeniden SOSYALİSTLER PARTİSİ gerçeğine dönüyoruz. Yukarıda sayılan yasal olanakların bu sosyalist parti dışındaki sosyalist akımlara tanınmayacağı açıktır. Bu olanaklardan yararlanmayı amaçlayan bir akım özellikle de parti politikasına da hakim olmaya çalışmak amacıyla "parti içi demokrasiden yararlanarak" çeşitli il ve ilçelerde parti içi çalışma yapabilir. Somut olarak bakıldığında da SDP ve TİKP'nin "fiziki yetersizlikleri" özellikle bu partinin taşra örgütlerinin iki akımın dışında düşünen sosyalistlerce kurulmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu iki akım geçmişte oy aldıkları yerlerde il ve ilçe örgütlerini kursalar bile özellikle çeşitli sosyalist akımlarca etkilenmiş ve mücadele geleneği edinmiş belli il ve ilçelerde parti örgütleri ancak bu düşüncelere yakınlık duyan insanlarca kurulabilecektir. Bu kişiler mücadele birikimleri ve deneyimleriyle çevrelerinde "saygınlık" kazanmış önder insanlardır. Sempati duydukları düşüncelerle iletişim içinde olmadıkları koşullarda bile TİKP ve SDP'nin görüşlerini içeren geleneği de temsil etmeyeceklerdir. Partinin il ve ilçe örgütlerinin farklı görüşler tarafından oluşturulması savı sosyalist görüşlerin tüm Türkiye çapında örtüşen bir örgütlenmeyi tek başlarına başaramamış olmalarından yola çıkılarak öne sürülmüştür.

Sosyalist partinin sağlayacağı bina ve benzeri olanakların çekiciliği partinin "ilgi topladığı" ve "etkinliklerini" sergilediği süreçte katılım ile kendini gösterecektir. Örneğin partinin il ya da ilçe örgütünde "kendi" siyasal inanışını yaşatan bir görüş ilçede "pahalılığı, işsizliği ve işkenceleri protesto" ederken, Afganistan işgali, Polonya'da işçi sınıfının muhalefeti, Silahsızlanma, SSCB'nin barış çağrıları konusundaki doğru tutumu, Çin revizyonizmi, Anti-sovyetik olmanın anti-Marksist olunması, Euro komünistler, GEÇMİŞİN DEĞERLENDİRİLMESİ gibi sosyalist solun temel görüş ayrılıklarını içeren konularda da "bir parti örgütü" olarak görüş bildirme hakkına sahip olacaktır. O halde partinin "Sosyalizm, dünya ve ülke konjonktüründeki gelişen olaylar" gibi her an politika üretilmesi zorunlu olan konularda çok değişik yaklaşımlara sahip olacağı açıktır. Soruna "bütünsellik" gibi içi boşaltılmış mit'lerle yaklaşmak çözümleyici sonuçlar doğuramayacaktır. SDP yöneticisi Uğur Cankoçak'a göre "farklı eğilimler parti içinde temsil edileceklerdir, ancak parti kararlarına sonuçta uyulması gereklidir." (5) "Nihai" olarak bağlayıcı olan bu görüş sosyalistlerin yaklaşımından farklıdır. Sorun açıktır, demokrasi ve kitlelerin politize edilmesi savaşımını veren düşünce akımları bunda başarılı oldukları oranda kitleleri kendi öz örgütlenmeleri içinde toparlamaya çalışacaktır. Çünkü kazanılan başarı o düşünce akımının teorisinin ve programının savunulması ile elde edilmiştir. Sosyalistler geçici olanakların sağladığı avantajları yerinde kullanmış ve başarı kazanmıştır. Bu aşamada mücadelenin geliştiği saptaması ve demokrasi yolundaki kazanımların artışı o yerel birimde "Sosyalist Parti" gibi "tabela partisinin" çapını aşmış demektir. "Aşma" saptaması o akımın sosyalist parti içinde çalışmasını gereksiz kılmıştır. Zaten global olarak da parti bu saptamaların arttığı oranda yok olacaktır.

Sosyalistler partisi sürecin bir ürünüdür. Bu partiye kendi öz örgütü olarak bakmayan düşünceler tarafından oluşturulmuş ve homojen bir hareketlilik, örgütlenme, ortak —asgari değil— programa sahip olmama gibi özelliklere sahiptir. Sınıfın örgütlenmesi yolunda bir "ileri" adım olarak görünür sürecin mücadeleyi açık hale soktuğu oranda bir parti olarak "hantallığı" ve "işlevsizliği" nedeniyle terk edilerek daha üst oluşumlara yönelinmesinde bir "İLK ADIM" olacaktır. Soyutlama ile varılan öngörülere göre sosyalistler partisi "çok sesli, değişik birimlerinde farklı siyasi görüşlerin temsil edildiği genel merkezle "bağlayıcı" ilişkileri olmayan bir nitelik taşımaktadır.

Yukarıdaki soyutlamadan varılan temel sonuç: Sosyalistler partisi hukuki olarak parti statüsüne sahip bir dernekler bütünü olarak görülebilir. Bu dernekler bütününün en büyük özelliği 'partiye ilişkin' tüm olanaklara sahip olmasıdır.

Sosyalistler partisinin bu oluşum sürecinde partileşme konusundaki ilkelerin tartışılmasına canlı bir biçimde katılmak gereklidir. Özellikle de parti içinde tasfiyeciliği kesinlikle önleyen kararların alınmasını sağlamak sosyalistler partisinin aşama geçirilmesi açısından önkoşuldur.

Sosyalistlerin önündeki hedef, işçi sınıfının birliğini sağlama ve demokratik hak ve özgürlüklerin zeminini genişletme savaşımını legal olanaklardan bütünüyle yararlanarak sürdürmektir. Yıllardır her türlü baskıya karşın mücadelesini sürdüren ve zengin bir deneyime sahip olan sosyalistler için görev partinin bütün yönle-

Devamı s. 39'da

Sosyalist Parti Sorunu ve BEP Deneyi

Kamil TOPRAK

1974'lerden itibaren küçük burjuva temel üzerinde gelişen sosyalist hareket, tarihindeki en büyük kitleselliğe ulaştı. Ne var ki, küçük burjuva kitle mücadelesi aracılığıyla sınıfın mücadelesini örütleme/geliştirme anlayışı (1) sosyalist harekete egemendi. 1978'den itibaren küçük burjuvazinin gerileyen toplumsal muhalefeti buna karşılık işçi sınıfının kendiliğinden de olsa toplumsal muhalefetin önderliğini üstlenebilecek koşullara doğru ivmesi de sosyalist harekete pek bir şey kavratamadı. Sosyalist hareket siyasi çalışmasının tüm mekanizmasını işçi sınıfının mücadelesiyle birleştirmeyi başaramadı. Küçük burjuvazi siyasal çalışmanın merkezi olma konumunu korudu. Öte yandan gelişen işçi sınıfı mücadelesi ise onlara işçi sınıfının da ihmal edilmemesi, onun da diğer sınıf ve tabakalarla birlikte örgütlenmesi gerektiğinden öte fazla birşey anlatmadı. 1974-80 dönemi sosyalist hareket için optimal koşulları sağlamasına rağmen yanlış perspektif ve sosyalizm anlayışı sonucu değerlendirilemedi. Hiç şüphesiz işçi sınıfı tüm faaliyetlerinin merkezini oluştursaydı sosyalizmin kattettiği mesafe çok daha ileride olurdu. Ne yazık ki küçük burjuva muhalefetin radikalizmi ve kitleselleşmesi sosyalist hareketi bu potaya itti. Bunun sonucunda da buralardan sınıfa ulaşmak mantıkları türedi. Ama bir türlü de küçük burjuvaziyle göbek bağının kesilerek buralara ulaşılması başarılamadı. (Ya da çok cılız kaldı) Sahip olunan yanlış sosyalizm anlayışı varolan kitle temelinde genişlemek kaygısı farklı sonuçları üretemezdi elbette.

Bugün için 80 öncesi dönem tarihe mal oldu. Ne var ki, sosyalist hareket bu dönemi değerlendirebilmiş değil henüz. Bu dönemin toplumsal pratiği varolan ideolojik anlayışları açıkça tartışılmalı değerlendirilmelidir. Bu görevin üzeri atlanarak şuradan şuraya adım atılamaz. Bu görevi esgeçenlerin sosyalizm mücadelesine verebilecekleri fazla birşey yoktur. Açıktır ki 80 öncesi dönemin analizi, tartışılması beraberinde yeni açılımları da gündeme getirecektir. Birlikte olabilme noktasını düşünenler olabileceği gibi ayrılıklar da netleşecektir.

Bugünün parti tartışmalarını yürütenler işe buradan başlasalardı sosyalist mücadeleye daha fazla katkı yapmış olurlardı. İşçi sınıfı mücadelesi ile sosyalist hareketin neden çakışamadığı üzerinde kafa yorulsaydı beraberinde çözüm yolları da üretilebilirdi. Ne var ki tüm sorun sosyalist parti eksikliğinden kaynaklanıyormuşçasına kollar böyle bir parti için sıvandı.

Şimdi parti konusunu açarsak bu girişimlerin mantığını daha iyi anlarız.

12 Eylül'den altı yıl sonra ve özellikle Anayasanın sosyalizme açık olduğunun "keşfedilmesiyle" parti sorunu gündeme geldi. Sosyalist parti ihtiyaç mı, değil mi? Anayasal engel var mı, yok mu? tartışmalarının ardından kurulma girişimleri başlatıldı. Çok açıktır ki eski SDP-TİKP çevrelerinin başını çektiği bu parti girişimini hareket noktası Anayasanın sosyalizme açık olması... (ya kapalı olsaydı ne olurdu işçi sınıfının hali!) İşçi sınıfı partisi sorunu yıllardır gündemde ve ne yazık ki sosyalistler bugün de bu görevin üstesinden gelebilmiş değiller. Bu sorunu bugün ortaya atanların katedecekleri yol Anayasanın sosyalizme kapanmasına kadardır. Bu noktada ne olacaktır? Bu sorunun yanıtı bu öneriyi ortaya atanların öneri öncesi yaşadıkları pratikleridir. En önemlisi geçmişin muhasebesi denilmesine rağmen bunun izine bile rastlamak olanaksız. Ve hele D. Perinçek ve çevresinin geçmişi hiç de "Aydınlık" değil. Geçmişine tümüyle sahip mi çıkıyor? Yoksa ideolojisi ve pratiği ile egemen sınıfların safına düştüğünü kabul mü ediyor? Bunların sosyalist harekete ve işçi sınıfına güven verebilmeleri için ağızlarıyla kuş tutmaktan da öte birşeyler yapmaları gerekecektir.

Sosyalist parti sorununa ikinci yaklaşım biraz gecikmeyle de olsa GÜN çevresinden geldi. Sol parti önerisini ortaya atana kadar sosyal demokrasinin akıl hocalığını çok benimsemişe benzeyen bu çevre bununla yetinmemiş olacak ki onun hocalığını yasal planda bir partiyle sürdürmeye soyundu. Bu çevre sosyalist partinin kurulamayacağından hareketle işlevi sınırlı olacak bir sol parti öneriyordu. Bu önerinin sahipleri açık ki geçmişteki anlayışlarını terketmemişlerdir. Geçmişte toplumsal muhalefeti reformizme kanalize etmenin aracıları olma işlevini bugün değişik bir biçimde sürdürmek niyetindeler. Bu çevrenin de geçmişi değerlendirmesi diye bir sorunu olmaması bir yana bürokratik sosyalizmin ısrarlı savunucuları olmaları bakımından da olumsuz bir tabloya sahiptirler. Açıktır ki bu anlayışın toplumsal pratikteki işlevi sosyal demokrasinin sol kanadı olmaktan öteye gidemez. Ç. Anadol'un GÜN'de yasal siyasi yelpazenin solundaki boşluktan bahsederek bunun doldurulmasını savunması da bunun göstergesidir.

Bu iki partileşme girişiminin dışında Ilk Adım dergisi emekçi kitle partisi kavramını gündeme getirdi. İlk Adım'a göre böyle bir partinin oluşabilmesinin nesnel temelleri vardı. Bunun birincisi sosyalist hareketin 60'lı yıllarda kitleselleşme boyutunu kazanarak bugüne gelindiği ve dolayısıyla 25 yıllık yaşanmış bir deneyin varlığıdır. İlk Adım bu deneyim temelinde işçi sınıfının önder unsurlarının oluştuğu sonucunu çıkartıyor. İkincisi ise kitle radikalizminin potansiyel niteliğidir.

Bu temellerden hareketle İlk Adım emekçilerin kendi partilerinde toplanması gerektiğini ve bunun da emekçi kitle partisini oluşturmakla başarılacağı sonucuna varıyor ve bugünün ve yarının görevi konusunda önerisini şöyle somutluyor:

"Onun içindir ki bugün farklı sol anlayışların, emekçilerin, işçi önderlerinin ortak anlayışlar tespit ederek belirlenecek hedefler içerisinde en geniş katılımı sağlayacak parti kurma adımlarını atmak doğru olan yöneliştir. (İlk Adım s.4, s.4)

Bu yaklaşıma verilecek ilk yanıt önerdikleri partinin ancak kitle radikalizmi (işçi sınıfının önderlik ettiği) temeli üzerinde yükselebilme olanağına sahip olmasıdır. İkinci olarak bu radikalizmin içinde şu ya da bu ölçüde yer alan sosyalist örgütlenmelerin netleşen program ve siyasi mücadele anlayışları temelinde faaliyet gösterme-

leri gereklidir. Bu önemlidir, zira hangi noktalarda birlikte olunup olunmayacağını somut olarak ortaya koymaktadır. Bugün için kendi içlerinde örgütlenmelerini sağlayamayan geçmişiyle ideolojik-pratik hesaplaşmasını yapmamış farklı sol anlayışların biraraya gelerek böyle bir partiyi oluşturmaları ne sonuç verecektir? Kendi içinde net bir program ve birlik oluşturmayan anlayışlar ve hatta her biri kendi doğal sınırlarına bile ulaşamamışken böyle bir parti deneyinin yaşanması olumsuz sonuçlar üretecektir. Kitle temelinden de yoksun oluşu onu saldırılara karşı güçsüz kılacaktır. Farklı sol anlayışların da kendi iç örgütlenmelerinin cılızlığı da gözönüne alındığında burjuvazinin saldırılarına karşı direnmesi hemen hemen olanaksız olacaktır.

İlk Adım'ın kitle radikalizmi kavramı da net değil. Sosyalist parti için temel oluşturacak bu radikalizmin özü ne? Küçük burjuva radikalizmi mi, işçi sınıfı radikalizmi mi? İlk Adım'a göre ikisi de? Sosyalist parti hangisinin üzerinde yükselecek? Gelişim gözönüne alındığında her ikisinin de üzerinde yükseleceği görülebilir. 60'lı yıllardan bu yana sosyalist hareketin kitleselliğinden bahsedilmesi bu olasılığı güçlendiriyor. Açıktır ki, 60'lı yıllardan bu yana sosyalist hareketin temelini küçük burjuvazi oluşturmaktadır. İşçi sınıfının bu temeldeki yeri cılız denebilecek boyuttadır. Bu anlamda bugün oluşturulacak bir partinin popülist bir parti olma olasılığı çok güçlüdür. Popülist bir partinin de işçi sınıfının bağımsız siyasi tavrını geliştirebilmesi düşünülemez.

Eğer işçi sınıfıyla organik bağlara sahip sol anlayışların ağırlığını hissettirdiği/kabul ettirdiği bir durum yoksa o partinin nasıl işçi sınıfının bağımsız tavrını oluşturabilmesinden söz edilebilir. Bugün için sol anlayışların bunun uzağında olduğu olgusu ve 80 öncesi dönemin olumsuz mirasıyla yüklü olduğu düşünüldüğünde böyle bir parti önerisi somut duruma tekabül etmiyor.

Peki kitle radikalizasyonu için hazırlık ne olacak? Açıktır ki sosyalistlerin temel kaygısı bu hazırlık olamaz. Kitle radikalizasyonuna önderlik edeceğim diye farklı sol anlayışlarla bir parti kurma önerisi savunmanın pek anlamı yoktur. Bu pek çok görevin üstünden atlamaktır.

Bugün için parti tartışmalarından da önemli olan olgu sol anlayışların 80 öncesi döneminin ideoloji-pratiğini analiz etmesidir. Hiç şüphesiz bu analiz işçi sınıfı içinde organik bağları kurmak/geliştirmek temeli üzerinde yapılmalıdır. Öncelikle bu süreç yaşanmalıdır. Bu süreç sosyalist anlayışların soluklanma dönemidir. Bu dönemin onlara atlatılmak istenmesi, soluk alıp vermelerini engelleyecek ve sağlıksız sonuçlar üretecektir. Sosyalist anlayışların geçmişin değerlendirilmesi temelinde işçi sınıfının bağrında soluklanma girişimlerinde bulunması aynı zamanda çeşitli anlayışların ideolojik-pratik yakınlaşmasını/birleşmesini gündeme getirebilir. Bugün yaşanması gereken bir diğer süreç de budur. Yarının somut koşullarının ne tür taktik ve mücadele biçimlerini gerekli kılacağı konusunda şimdiden kesin yargılarda bulunmak anlamsızdır. Bugünün yaşanan süreci yarın bizi çok farklı noktalara getirebilir; öyle ki emekçi kitle partisi kavramına gerek bile duyulmayabilir. Bugünden, yarının görevini emekçi kitle partisi olarak saptamak ve bu yönde girişimlerde bulunmak somut durumu gözardı etmektir; dolayısıyla da başarısızlığa mahkumdur.

Peki emekçi kitle partisi yarın gündeme gelemez mi? Gelebilir de gelemeyebilir de... Bunu yarının somut koşulları belirler. Eğer gerçekleşmesi doğrultusunda pratik zorluyorsa neden olmasın. Ama uluslararası deneyler göstermektedir ki tek bir çözüm yolu yoktur. Gelecekte o ana dek hiç yaşanmamış oluşumlar doğabilir. Ya da yaşanmış şu ya da bu deney gündeme gelebilir. Bu işçi konseyleri, cephe, partinin tartışılmaz üstünlüğü, emekçi kitle partisi olabilir. Yazımın ilerki bölümünde bu öneriye kaynaklık eden BEP deneyimini irdelediğimiz zaman bu olgu daha da netleşecektir.

Bu bölümü bitirirken bir kez daha ısrarla vurgulamakta yarar var. Geleceği adımlarken hangi sosyalizm anlayışla hangi toplumsal pratikle yürüyeceğinin açıklığa kavuşması bakımından 80 öncesi dönemin bize sunduğu toplumsal pratik, ideolojik anlayışlar üzerinde tartışılmalı, neyin yanlış neyin doğru olduğu ortaya çıkarılmalıdır. 80 öncesi dönemde işçi sınıfı adına yola çıkan siyasi yapıların kitle temelini küçük burjuvazinin oluşturmasının kökenleri nerede yatmaktadır? İşçi sınıfını da diğer sınıf ve tabakalarla birlikte örgütleme mantığı nereden çıkmaktadır? Farklı ideoojik söylemlere sahip yapıların aynı pratik zeminde yer almalarının nedeni nedir? Sorular çoğaltılabilir. Ama ne kadar çoğaltılırsa çoğaltılsın tüm sorunların gelip dayandığı bir temel var: sosyalizm anlayışı! İşte çözümlenmesi gereken sorun da burada. Bu salt ulusal değil, uluslararası bir sorundur özünde. Bu sorun, dünya sosyalist hareketinin de bu tartışmalara dahil edilmesini zorunlu kılıyor.

İkinci olarak tam siyasi yapılar, koşullar ne olursa olsun siyasi çalışmalarının odak noktası işçi sınıfı olmalıdır. Tüm güçlerini enerjilerini bu merkezde yoğunlaştırmalıdırlar. Bürokratik sosyalizm değil, proletarya sosyalizminin ekseni içinde olanlar geleceği kazanmaya adaydırlar. Hiç şüphesiz bu yönelime girenler aralarında birlik oluşturabilmek koşullarını da yaratacaklardır.

İşte hazırlık! İşte yaşanması gereken süreç! Evet, bu süreç parti sorununu da çözümleyecektir. Ama bu sürecin sonunda ortaya çıkacak parti, belirtilen emekçi kitle partisinden farklı bir parti olacaktır.

İçinde çok sayıda sol anlayışın taktik olarak yer aldığı bir parti değil, içinde farklı görüşleri ve gruplaşmaları yaşatan ama sonuna kadar beraber yürümeyi hedefleyen (2) her koşulda faaliyetlerini sürekli kılabilen bir parti olacaktır. Ancak böyle bir parti, işçi sınıfının bağımsız siyasi çizgisini savunabilir, onu temsil edebilir. Elbetteki böyle bir partinin başarısı işçi sınıfı ile olan organik bağlarına bağlıdır. Bu olmazsa olmaz koşuludur. Emekçi kitle partisi kavramı ise taktik bir olgu olduğundan, geçicidir. Belirli bazı koşullarda belirli işlevlerini yerine getirdikten sonra yokolacaktır. Bu partinin işlevlerini yerine getirebilmesi de arkasında böyle bir partinin olmasına ya da güçlü bir işçi sınıfı radikalizminin özgün koşullarına bağlıdır.

BEP Deneyi Üzerine

BEP (PT) Hangi koşullarda gündeme geldi? Tam da kitle radikalizasyonunun ortasında... Tam da sanayi proletaryasının toplumsal muhalefetin önderliğini üstlendiği koşullarda... BEP kuruluş bildirisinde yazıldığı gibi "geniş sosyal kesimlerin rejimi inkara varan memnunsuzluklarının" temelinde yükselmiştir. Şimdi BEP deneyinin oluştuğu koşullara göz atalım.

1977'de San Bernando'da beliren işçi hareketi 1978'deki grevlere yansıdı. Aynı yılda Saab Scania oto fabrikasında başlayan grev yayılarak Sao Paola'daki iki

yüzbin metal işçisini kapsadı. Hükümetin grevleri yasadışı ilan etmesi grevcilerin isteklerinin dar çerçevesinden çıkarak grev hakkını özgür sendikal faaliyetleri kendi ana hedefleri olarak saptamalarına yol açtı. Grev dalgası tüm ülkeyi kapsadı. İşçilerden diğer toplumsal tabakalara yayıldı. (3)

İşçilerin her istemlerinde devletle karşı karşıya gelmeleri ve bunun sıklıkla yaşanması işçilerin sendikal boyutları aşarak siyasi platformda kendini temsil edebilecek bir oluşuma gereksinimini gündeme getirdi. Burada belirtmek gerekir ki, sosyalist örgütlenmelerin Brezilya'daki gelişmişlik düzeyi, kitle ilişkileri, programları konusunda bilgi sahibi değiliz. Eldeki kıt kaynaklardan hiçbirinin işçi sınıfı içerisinde tek başına çoğunluğu oluşturamadığı sonucu çıkmaktadır. Yine Fernando Mires'e göre BEP'in kökeni 1974'e dayanmaktadır. O tarihten bu yana her fabrikada her iş yerinde binbir tehlikeyi göze alıp yerel sendikaları kuran isimsiz kahramanlara bağlamaktadır bugünkü oluşumu. BEP kuruluş luş bildirisi de işçi sınıfının politik partisinin nesnel zorunluluğundan sözediyor. Bu konunun daha da netleşmesi bu koşulları irdeleyen çeviri/çalışmalarıyla mümkündür. Bu konuda söylenebilecek olanlarsa şudur: BEP önerisinin 19 Ocak 1979'da Porto Alegre'deki sendikalararası bir toplantıda açıklanması bu olgunun işçi sınıfının radikalizmi temelinde bir zorunluluk olarak kendini dayatmasına yol açmıştır. Bu anlamda çok partililiğe izin verilmesiyle yasal platform değerlendirilmiş, partinin burjuvazinin saldırılarına karşı direnebilmesi işçi sınıfının önderliğindeki radikal kitle hareketiyle mümkün olabilmiştir. Ve eklemek gerekir ki, BEP işçi sınıfı mücadelesini sonucuna ulaştırabilecek örgütlenme ve siyasi mücadele platformundan yoksundur. Bu gerçek kuruluş bildirisinde yer alan şu sözlerle de ortaya çıkıyor:

"EP seçimlere ve parlamenter mücadelelere katılımın, **temel amacı olan** (abç) sömürülen kitlelerin örgütlenmesinin yaygınlaştırılması ve hızlanması bağlamında olacağını açıklar." (İlk Adım, s.4, s. 27)

Açıktır ki bu parti belirli koşullara tekabül eden bir örgütlenme biçimidir. Nesnel ifadesini yukarıdaki açıklamalarda bulan BEP bu işlevini aşabilecek bir durumda değildir.

"Kitlelerin hareketlilik, örgütlenme ve politik ideolojik bağımsızlıkları için, bilinç düzeylerini yükseltmeyi amaçlayan, emekçi kesimleri güçlendirmeye çalışan bir politik örgütlenme" (İk Adım s. 4, s. 27)dir. Elbette ki bu radikal anlayışların güç vermesi temelinde yaşama olanağına sahiptir. BEP'in bileşimine ilişkin ise Fernando Mires şu bilgiyi veriyor:

"Sovyet yanlısı komünistler eski MDB partisi (4) içinde kendilerine rahat bir yer bulmuşa benziyorlardı. Öteki Leninistler (Troçkist, Maoist ve Gerillacılar) ise PT'ye katıldılar; kimileri "onlara sonradan öncülük etmek üzere sızmayı düşünmüştü, kimileri içeride hücreler oluşturup PT'yi "olması gerektiği" hale dönüştürmeyi, yani "öncülüğe sıvanmayı amaçlıyorlardı. Kimileri ise işçilerin "kötü yola saptırıldıklarını" ergeç "gerçek" bir parti içinde toplanmalarını bekliyorlardı; çünkü onların "tarihsel sınıf çıkarlarını" ancak böylesi bir parti temsil edebilirdi. Ama geri kalanlar ise bu harekete dürüstçe ve gerçekliğin yeni koşullarını öğrenmek inancıyla katıldılar." (Latin Amerika Devlet ve Demokrasi Dosyası, s. 299)

Çok farklı bileşkenlerin yukarıda anlatılanlar ışığında bu partiyi taktik bir olgu olarak değerlendirdikleri açıktır. BEP'ten Joao Machado'nun belirttiğine göre BEP içindeki 113'ler koordinasyonu partiyi taktik bir olgu olarak nitelendirmemekte ona daha geniş bir misyon yüklemektedirler. Bunun olanaksızlığı ortadadır. Bir de BEP'in örgütsel yaşamının zayıflığı (J. Machado) gözönüne alınırsa bu partinin mevcut işlevini aşarak siyasal iktidar sorununu çözümleyebilecek güce erişmesinin olanaksız olduğu ortaya çıkar. Açıktır ki, Brezilya'da devrimin temel sorunu siyasal iktidar sorunudur. Bu görevin başarılması tüm hazırlıkların, örgütlenmelerin mücadele biçimlerinin buna yönelik olmasına ve önceden kestirilemeyen birtakım koşullara bağlıdır. BEP'in örgütlenme ve mücadele anlayışı buna uygun değildir, zaten kurucular bildirisinde de temel amacın ne olduğu açıklanmıştır. BEP'i oluşturan siyasal grupların siyasal iktidar sorununu ele alış yöntemlerini ise bilme olanağından yoksunuz. Ama yine de şu söylenebilir: Bu sorun kendini zorunlu olarak dayattığında BEP'i de aşarak kendi çözümlerini üretecektir. Siyasal iktidar sorununun dayatması BEP'i oluşturan gruplardan da bir ayrışmaya yol açacaktır. Bu sorunu örgütlenmelerinin kuruluşundan beri temel alan, örgütlenme, strateji ve taktiklerini somut duruma uygun olarak geliştirip bunu kitlelere yaygın olarak benimsetebilen anlayışlar ya da anlayış Brezilya'da siyasal iktidar sorununu çözecektir.

Brezilya örneği görüldüğü gibi kendine özgü koşullarda ortaya çıkmıştır. Bu deneyi aktarmak hiç kuşkusuz olumlu bir tavırdır. Bu alamda İlk Adım'ı kutlamak gerekir. Ama bu deneyi koşullarından soyutlayarak gerçekleşebilme koşullarının olmadığı ülke koşullarında çözüm olarak önermek çözümsüzlüğü önermektir.

Türkiye için günün görevi bugünden yarına EP oluşturmak için kolları sıvamak değil, işçi sınıfının ruh halini iyi gözlemleyerek onlarla organik ilişkilere girmeye ve toparlanmaya çalışmaktır. Bu görevler geçmişin değerlendirilmesi çalışmasıyla birlikte yürütülürse bir anlam kazanabilinir.

"Eğer yenilmişsek, yapmamız gereken tek şey baştan başlamaktır. Ve bereket versin hareketin birinci perdesinin sonu ile ikinci perdesinin başlaması arasında verilen kuşkusuz çok kısa süreli bir dinlenme zamanı bize çok yararlı bir çalışma yapma zamanı bırakıyor: son patlamayı ve bunun bozguna uğramasını kaçınılmaz kılan nedenlerin, önderlerden bazılarının rastgele çabaları, yetenekleri, kusurları, yanılgı ya da ihanetleri için değil ama genel toplumsal durum ve allak bullak olan ulusların herbirinin varlık koşulları içersinde aranması gereken nedenlerin irdelenmesi." (Engels, Seçme Yapıtlar I., s. 364)

DİPNOTLAR:

(1) Niyetler böyle olmayabilir. Ama bilinmektedir ki niyetler değil, toplumsal pratiktir belirleyici olan.

(2) Bu mutlaklık anlamında düşünülmemelidir. Süreç bunların ayrışmalarını da zorunlu hale getirebilir.

(3) Bu konuda bkz. **Latin Amerika'da Militarizm, Devlet ve Demokrasi Dosyası,** Alan Yay. s. 294-303.

(4) MDB - kapitalist yanlısı programa sahip merkez sol görünümündeki parti. Bir anlamda SHP'yle benzerlik kurulabilir. Ek olarak Sovyet eğilimli sosyalistlerin bu tür partilerin içinde yer alması ya da destekleyişlerinin genel bir eğilim olarak saptandığını belirtebiliriz.

Güney Afrika'da Irkçı Rejim Sallanıyor

İspanyol sömürgeciliğinin Güney Amerika'ya yerleşmeye başlamasından sonra bunu coğrafi olarak Güney Afrika'nın Hollandalı sömürgeciler tarafından sömürgeleştirilmesi takip eder. Bu iki sömürgeleştirme olayı denizaşırı sömürgeleştirmelerin başlangıcıdır da. Bu dönemler, İspanyol sömürgecilerinin maddi zenginlikleri Avrupa kıtasına aktarmaya başlamasıyla, dünya ekonomisinin bir oluşum başlangıcıdır da. Hollandalı gemicilerin Güney Amerika'ya geliş tarihleri 1652'dir. Sözkonusu gemiciler, bir Hollanda denizaşırı şirketinin adamlarıydılar. İlk önceleri, esas amaçları, lojistik ihtiyaçlarını karşılamanın ötesine geçmiyordu.

Bizzat bağlı bulundukları şirket tarafından yerli halkla herhangi bir ekonomik değiş tokuşa girmeleri de yasaklanıyordu. Bu iş sözkonusu tekelin elindeydi. Bu özellik uzun bir dönem geçerli de kalmıştır. 18. yüzyıl başlarından itibaren Hollanda'dan yerleşmeye gelenler, yine o dönemin metropolü sayılan Kap'ın ötesinde, ülkenin iç bölgelerine doğru tam bir sömürgeleştirme fethine başladılar. Bu, yerli siyah halkın kitle halinde katliyle gerçekleşebildi. Bu özelliğinin çok belirgin olmasının, sömürgecilik tarihinde ayrı bir yeri vardır. Daha sonraları söz konusu yerleşimler iki yönde gelişti. Avrupa kökenli sömürgeciler topraklara el koyarak tam bir tarım ekonomisine yönelirken (Özellikle ülkenin iç bölgelerinde), diğer bir kesim ise kıyı şehirlerde ilerde tamamıyla komprador burjuvazi karakterini gösterecek olan bir sosyo-ekonomik oluşum geliştirdi.

Tarım ve hayvancılıkta gelişim gösteren kesimde, o dönemden itibaren, beyaz olmayan köleleştirilmiş işgücü kullanılıyordu. İşgücü olarak kullanılan bu köleler, Doğu Avrupa'da 17. yüzyılda tarımda "köle olarak çalıştırılanlara" benziyorlardı daha çok. Bu gelişim 18. yüzyılda Güney Afrika'nın yerli sosyal yapısını tamamiyle değiştirmişti. Beyazlar bir yandan yerli halkı hıristiyanlaştırmaya da başlamışlardı. Kendilerini "Afrikaans" olarak adlandırıyorlardı. Hollanda dilinin kısmi olarak değişikliğe uğramasıyla "Afrikaans" dili oluşmuştu. Bunları da kendilerini Hıristiyan uygarlığının öncüsü görerek yapıyorlar, sömürgeleştirmeyi Hıristiyan uygarlığını yayma olarak da adlandırıyorlardı. Buna karşın yerli halkın o dönemlerden itibaren sömürgeleştirmeye karşı mücadelesi başladı. Sömürgeleştirme karşısında yerliler, gelenek-

Bir cenaze töreninde öfkelerini dile getiren siyahlar.

sel yerleşim bölgelerinden kopuyor, ülkenin kuzeyinde yeniden gruplaşıyorlardı. Sömürgeleştirme yerli halkın üretim biçimini de değiştirmeye başladı. Beyazların alacağı ilk önlemlerden biri de siyah halkla her türlü evlilik ilişkisini sıkı bir şekilde yasaklamak oldu. Bu özellik günümüze kadar sürdü. Irk, açıkça mülkiyet araçları üzerinde ayırdedici özellik olmaya başladı. Bugün, Güney Afrika'da, Güney Amerika'da olduğunun tersine, nüfus içinde, melezlerin oranı çok düşüktür. (Asya kökenli, sonradan Güney Afrika'ya çalışmak için göç edenler hariç). Beyazların toprak mülkiyetlerini genişletip bir tarım ve hayvancılık ekonomisi geliştirmeleriyle birlikte, yerli halkla da mübadele ilişkileri gelişiyordu. Bu durumla birlikte, sermaye birikimi de kendini göstermeye başlamış oldu. Beyazların hakimiyetinin yayılmasıyla, yerleşim yerlerinden kopan yerli halkın yeni ikamet edebileceği yerler bu dönemden itibaren belirginleşmeye başladı. Tarımda siyah işgücü çalıştırma zora dayanıyordu. Güney Afrika kapitalizminin gelişiminde Batı Avrupa'da olduğu gibi, geleneksel ufak ekonomilerden, belirli bir dönüşüme uğrayarak, serbest işgücüne ya da küçük meta üretimine yönelen bir ayrışma sözkonusu değildi.

İngiliz Varlığının Güney Afrika'daki Başlangıcı

İngilizlerin Güney Afrika'daki ilk varlıkları 1795'te gözükür. O dönemde İngilizler dünya denizlerinin hakimidir. Güney Afrika'da fetih yollu bir sömürgeleştirme politikası izlememektedirler. Dünya pazarındaki hakimiyetlerini denizlerdeki güçleri sayesinde artırmaktaydılar. Eski bir İngiliz sömürgesi olan Kuzey Amerika'nın bağımsızlığını kazanmasından sonra da böyle bir sömürge siyaseti izlemediler. İngiliz emperyalizmi o dönemlerde serbest mübadeleye dayalı ticaret politikası güdüyordu. Güney Afrika'daki politikaları da yine bu doğrultudaydı. 1867'de bölgede elmas yataklarının bulunuşuyla İngiltere'nin bu bölgeye ilgisi daha da arttı (bu dönemlerin Avrupası, gelişen bir sanayi devrimi dönemindedir.) İngilizlerin varlığı esas olarak Kap bölgesindeydi. Natal bölgesi ise Boerlerin esas bölgesini oluşturuyordu.

Port Elizabeth'te bir cenaze töreninde Nelson Mandela'nın resmini taşıyan siyahlar.

Bir yandan İngilizlerin, bir yandan Boerlerin belli bir ekonomik ve siyasi güce erişmeleri, iki kesim arasında zorunlu olarak, aralarındaki tüm çelişkilere rağmen bir siyasi ittifakı zorunlu hale getirdi.

Kap bölgesinde İngiltere önemli bir ticaret burjuvazisi oluşturmuştu. Madenlerde, özellikle elmas ve altın çıkarımında siyah işgücü kullanılmaya başlanmıştı. Madencilik, geniş ölçekte gelişmemiş olduğu için, bireysel madencilik de oldukça yaygındı (özellikle Avrupalılar için, çekiciliği olan alanlardı, ve Güney Afrika'ya göç devam etmekteydi). Daha 19. yüzyılda özellikle Boer bölgesinde siyah halkın önemli bir kısmı geleneksel tarım ekonomisinde büyük ve ufak çiftliklerde zoraki çalıştırılıyordu.

Madenciliğin Gelişimi

Madenlerin keşfi büyük ölçüde sermaye yatırımı gerektiriyordu. Bunu da sağlayan İngiltere oldu. İngiltere, bölgedeki ekonomik gücünü muhtemel paylaşım tehditlerine karşın askeri bir güçle de korumak zorundaydı. Avrupa ülkeleri arasında pazar çatışmaları da bir yandan sürüyordu. 1884'te Berlin Konferansında İngiltere'nin bölgedeki hakimiyeti "garanti" altına alınıyor, hukuki statüye bağlanıyordu. Sermaye yatırımı sonucu ortaya çıkan ekonomik güçten Boerler de pay talep ediyorlardı. Bu durum Boerleri İngiltere açısından rakipleriyle muhtemel ittifaklara bile itebilme tehlikesi yaratıyordu. İngiltere bu dönemden sonra bölgedeki ekonomik iktidarını bizzat kendi askeri gücüyle korumaya başladı. Bu dönemde ortaya çıkan işgücü sorununa çözüm bulabilmenin önünde önemli engeller vardı. Siyah işgücü çalıştırılması yerlilerin geleneksel ekonomilerinden zorla ayrılmasını gerektiriyordu. Bununsa çeşitli zorlukları vardı:

— yerli siyah halkın geleneksel ilişkilerinden zorla ayrıştırılması.

— bu zoraki işçileştirmenin toplumsal masrafını düşük tutma

için ve uzun vadede yedek işgücünü de muhafaza edebilmek için geleneksel ilişkilerin de bir yandan korunması gerekiyordu.

— toplumsal şiddetin kurumlaştırılması gerekiyordu (toplumsal şiddet zaten Boerlerin tarım ekonomisinde uygulanıyordu).

— Madencilik alanında ise nitelikli işgücü gerekiyordu. (Örneğin, bu durumdan dolayı 1885'te bile madenlerde yerli işgücü henüz çok azdı.)

Boer Savaşları

19. yüzyıl sonunda Güney Afrika'nın ulusal siyasi statüsü henüz yoktu. Bu ancak, Boer savaşlarından sonra oluşabildi. Savaştan önce, Transvaal ve Orange bölgelerinde Boer devletçikleri yer alıyordu. Bu bölgelerin merkezi ve askeri yapıları da vardı. Kap ise İngilizlerin merkezi bölgesiydi.

Rosa Lüxemburg bu durumu şöyle değerlendiriyordu: **"Köylü idaresinin zamanı geçmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde savaş, toplumsal altüst oluşun başlangıç noktası idi. Burada ise, şöyle bir öngörü yapabiliriz: yerlilerin doğal ekonomik örgütlenmelerinin yıkımı üzerine kurulan küçük köylü örgütlenmesine karşı sermayenin zaferi."** Söz konusu olan bu çelişkiyi, Amerikan iç savaşında olduğu gibi, Güney Afrika'da da savaş çözebilecekti. 1899'da başlayan Boer savaşları 1902'de bitti. Siyah renkli yerli halk bu savaşta herhangi bir taraf almadı. Sonuç Boerlerin İngilizler tarafından yenilmesi oldu.

İşçi Sınıfının Irk Temelinde Bölünmesi

Savaşın sonucu, çiftçi Boerlerin ekonomik olarak yıkımını getirmişti. Pek çoğunun büyük şehirlerde madenlerde çalışmaktan başka seçenekleri kalmamıştı. İşgücü dağılımı beyazlar ve siyahlar olmak üzere ırk ayrımına göre yapılmaya başlanmıştı. Böylelikle işçi sınıfı başından ırk politikasına göre organik olarak ikiye ayrılıyordu. Avrupa kökenli işçi sınıfı daha başından aristokratlaşmaya aday oldu. Beyaz işçi sınıfı toplumsal çıkarlarını o dönemden itibaren, beyaz olmayan işçilerin nitelikli işlerde çalışmamasında görüyordu. Irk esasına göre iş dağılımı 1896 yılından itibaren madenlerde ve şehirlerde geçerli kılınmaya başlanmıştı.

Beyaz Güney Afrika'nın Kuruluşu

İngiltere Boerlere karşı zaferinden sonra tam bir askeri hakimiyet kabul ettirmeye gayret etmedi. Siyasi bir statüko sağlayabilmek için yerel ittifaklar bulmak zorundaydı. Savaş sonrası bu ittifak Boerler ve İngilizler arasında oluştu. Bu politik ittifak o dönemden itibaren "mısırın ve altının ittifakı" diye adlandırılmaya başlandı.

Bu olgu milliyetçilerin iktidara gelmesine kadar Güney Afrika'ya damgasını vurmuştur. 1910 Anayasası "uygar olan ve uygar olmayan" iki topluluk ayırdediyor ve bu farklılık gereği, beyazların hegemonyasını ideolojik olarak kurumlaştırıyordu. 1910'daki birleşik Güney Afrika anayasası, beyaz Güney Afrika'nın kurulduğu tarih olarak kabul edilir. Bu eski iki rakibin birleşmesini kolaylaştıran etmenlerden birisi de, ırkçı temeldeki ideolojik yakınlaşmaları idi.

Anayasa beyaz olmayanlara hiçbir politik hak tanımıyordu. Seçim sistemi de beyaz olmayanlara oy hakkı tanımadığı gibi, beyazlar için de sınırlıydı. Bu anayasa, dönemin liberal İngilteresinin parlamentosunda itiraz edilmeden onaylandı. 1910'dan 1920'ye kadar sistemin en önemli unsuru olan zorunlu göçmen işgücünü kurumlaştırmaya yönelik yasalar çıkartıldı. Böylece ülkede ırk esasına göre ikamet etmenin esasları da ortaya çıkmış oldu. Beyazlarla beyaz olmayanların ikamet yerleri ayrılıyor, beyaz olmayanların toprak edinmeleri engelleniyor, siyah yerli halka kendi bölgelerinde geleneksel üretim ilişkileri içinde ikamet etmesine izin veriliyordu. Onların, beyazların bölgelerine gitmeleri ancak çalışmak amacıyla ve göç şeklinde olabilecekti. Rezerv ekonomisi denilen sistemin başlangıcı da böyle oldu. Beyazlarda ise, küçük toprak sahibi Boerler kısmi olarak mülksüzleşip şehirlere göç ediyorlar, bir kısmı ise büyük toprak sahibi Boerlere katılıyorlardı. Rezerv denilen bölgelerde geleneksel kabile ilişkileri ağırlıktaydı. Rezervlerde siyahların sınırlı bir miktarda toprak sahibi olmasına izin verilmişti. Sözkonusu bu topraklar kabile ilişkilerini korumaya yönelik, kabilelerin geleneksel toprakları sayılırdı.

Daha bu dönemden farklı ırklardan olanlara evlenme yasağı da getiriliyordu. Yine bu dönemlerden itibaren beyaz olmayan işgücünün geleneksel bölgelerini ya da rezerv bölgelerini terk etmeleri çalışma koşuluna bağlanıyordu. Bir kontrat sistemi getiriliyor, buna göre beyaz olmayanlar, beyazların bölgelerinde (özellikle maden bölgelerinde) ancak kontratlarında gösterilen süre boyunca çalışmak için ikamet edebiliyorlardı. Kontrat süresinin bitimi geldikleri yerlere dönmeleri demekti. Böylece bugün Güney Afrika'da hâlâ geçerli olan sosyal işgücünün zorla ırk ayrımı temelinde yine zorla çalıştırılması sistemi, o dönemlerden itibaren genelleştirilmeye başlanmıştı. Tamamıyla ırk ayrımı esasına dayanan bu sistem ideolojik olarak ve hukuken de kurumlaştırılıyordu. **"Uygarlık dereceleri farklı olan halkların ihtiyaçları da farklı olacaktır."** Ve bu Hıristiyan ideolojisi adına da belirtiliyordu. Kilise bu ideolojinin yayılması görevini üstlenmişti. Tarihsel olarak sömürgecilik Güney Amerika'da olduğu gibi Hıristiyanlaştırma ile birlikte gelişiyordu.

Güney Afrika'da ırkçı rejime karşı sivah halkın mücadelesi yükseliyor.

Irkçı rejimin sistem olarak kurumlaşma tarihini 1910 olarak alırsak ilk ırkçı parti de bu dönemlerde kurulan South African Party (Güney Afrika Partisi) oluyor. Bu dönemlerde madenleri elinde tutan mali güç henüz ülkenin ekonomik hayatına tümüyle hakim durumda değildir. Avrupa kökenli işçilerde, bu dönemlerde Sendikalaşma hareketleri başlar. Ve yine bu işçiler arasında örgütlenmiş bir İşçi Partisi de vardır. İşçi Partisi ve sendikal hareket, beyaz olmayan işçilerin madenlerde çalıştırılmasına karşıdır.

Avrupa kökenli işçiler madenlerde beyaz olmayan işçilerin çalıştırılmasına, işlerinden olmaktan korktukları için karşıydılar. 1920 yılında Avrupa kökenlilerin başlattıkları grevlerde beyaz olmayan işçilerin katılımı sözkonusu değildi. Avrupa kökenli işçiler yine bu dönemlerden itibaren en nitelikli işlerde çalıştırılmaya başlanmıştı. Sendikal hareketleri de bu tür bir işçi aristokrasisi oluşturma yolundaydı.

Beyaz olmayanların madenlerde çalıştırılmaması bu dönemdeki işçi hareketlerinin ve grevlerin ortak talebiydi. "Afrikaner" milliyetçiliği, beyaz olmayan işçiler arasında bu dönemlerden itibaren yayılmaya başladı. 20. yüzyılın başından itibaren İngiliz kökenli sermayenin dışında yabancı sermayenin gelmesiyle ve dünya pazarlarında hammaddelere ve değerli madenlere olan talebin artmasıyla madenlerdeki mali gücün rejim içindeki politik ağırlığı arttı. Ama yine de bu dönemlerde madenleri denetleyen kapitalistler ülke ekonomisinde ve devlet aygıtı içinde tek belirleyici güç olmaktan uzaktı. Artık dünya pazarlarında korumacı politikalar takip edilmekte, gerek Güney Afrika'da gerekse İngiltere'de serbest mübadele politikası terkedilmektedir. Beyaz olmayan işgücü yine bu dönemlerde oran olarak daha fazla Boerlerin tarım ekonomisinde kullanılmaktadır. Savaşın siyah olmayan kesim için getirdiği yıkım ve artan işsizlik "Afrikaner" şovenizminin gelişmesine katkıda bulundu. Bugün iktidarda olan milliyetçi Güney Afrika partisi yine o dönemlerde gelişmeye başladı. 1924 yılında Milliyetçi Parti'yle ortak hükümette olan İşçi Partisi de bu dönemden sonra fazla tutunamadı. Çünkü beyaz işçi sınıfı, işçi aristokrasisi olarak, mevcut sistemde yerini alınca İşçi Partisi'ne olan ilgi de azalmış oldu.

1929 Dünya ekonomik krizinden Güney Afrika da nasibini aldı. Bu dönemde ihracat yönünden Güney Afrika altın ihracına bağlıydı. Bu sırada İngiltere'nin altın standardını terketmesi, Güney Afrika ekonomisini geniş çapta etkiledi. Teknoloji ve sermaye büyük ölçüde dışarıdan geldiği için yatırımlar ve üretim büyük ölçüde azaldı. Bu dönemlerde iktidarda Milliyetçi Parti bulunmaktaydı.

(SÜRECEK)

Baştarafı s. 32'de

riyle "geçici" olduğunu hiç unutmadan TİKP ve SDP tarafından oluşturulacak olan ve "siyasi iktidarı hedeflediği" savındaki sosyalist partinin gerçekte "tekkeci bir mirasyedi" olduğunu açığa çıkarmaktır. Sosyalistler arası birlik ancak sınıfın harekete geçirilmesi ile eylem içinde, teoriyi sorgulayarak kazanılır. O halde sosyalistler partisini bir "mevzi" olarak görüp kazanımlarını paylaşmaya kararlı akımların birlik içinde oldukları söylenebilir. Bu birliğin savunulması ve yaşama geçirilmesi için geçmişte "işbirlikçi-hain" olarak tanımlanan grupların bu partinin oluşumu ve ilkelerinin belirlenmesine çalışıldığı bu süreçte parti oluşumu dışında bırakılması gerekir. Tüm sol görüşlerin "birlikte tavır aldığı" "36 tane sahte sol'u kamuoyuna açıklayan-ihbar eden" TİKP önderliğinin varlığı parti çalışmasına canlı bir biçimde katılmak isteyen birlikten yana sosyalistlerin güvenliğini tehlikeye düşürecektir. Birlik, karşılıklı güven ve mücadele deneyiminin birikimiyle oluşur. Bu bağlamda ülkemizdeki sosyalist geleneğin savunucuları, sosyalistler partisi "forumunda" birliği savunacak ve yaşatacaktır.

1) Sertel Sabiha, Roman Gibi, Ant Yayınları, 1965
2) Snurov, Türkiye Proletaryası, 1979,
3) Satlıgan N, Gürsoy G. 11. Tez s. 240
4) a.g.m.
5) Uğur Cankoçak'la sosyalist parti üzerine konuşma, İlk Adım dergisi, sayı: 4 s. 21

Umut

İşler, atom reaktörleri, işler,
yapma aylar geçer güneş doğarken
ve güneş doğarken çöp kamyonları,
ölüleri toplar kaldırımlardan,
işsiz ölüleri, aç ölüleri.

Işler atom reaktörleri, işler,
yapma aylar geçer güneş doğarken,
ve güneş doğarken köylü aile,
erkek, kadın, eşek ve karasaban,
sabana koşulu eşekle kadın,
toprağı sürerler, Toprak bir avuç...

İşler, atom reaktörleri, işler,
yapma aylar geçer güneş doğarken
ve güneş doğarken ölü bir çocuk,
bir Japon çocuğu Hiroşima'da,
on iki yaşında ve numaralı
ve ne boğmacadan, ne menenjitten
ölür bin dokuz yüz elli sekizde.
Ölür bir Japoncuk Hiroşima'da
dokuzyüz kırk beşte doğduğu için.

Işler, atom reaktörleri, işler,
yapma aylar geçer güneş doğarken
ve güneş doğarken tombul bir adam
yatağından çıkar dalgın giyinir:
"Bu gün kimi kime gammazlamalı?
Âmirin gözüne nasıl girmeli?"

Işler, atom reaktörleri, işler,
yapma aylar geçer güneş doğarken
ve güneş doğarken zenci şoförü
ağaca asarlar yol kıyısında,
gazyağına bulayarak yakarlar,
sonra kimi kahve içmeye gider
kimi saç traşı olur berberde,
kimi dükkânını açar erkenden
kimi genç kızını öper alnından

Işler, atom reaktörleri, işler,
yapma aylar geçer güneş doğarken
ve güneş doğarken mahpus kadını
kayışla masaya bağlı sırtüstü
çıplak memeleri al kan içinde
sorguya çekerler bir bodrumda.
Sorguya çekenler sigara içer,
biri yirmisinde, altmışlık biri,
gömlekleri terli, kollar sıvalı
ve kum torbaları elektrotlar.

İşler, atom reaktörleri, işler,
yapma aylar geçer güneş doğarken
ve güneş doğarken gül yaprağına
uçak alanına sessiz pilotlar
"H" bombası yükler tepkililere.
Ve güneş doğarken, güneş doğarken
otomatik silâhlarla biçilir
üniversitelilerle işçiler
ve akasya ağaçları bulvarın,
pencereler, balkondaki saksılar.
Ve güneş doğarken devlet adamı
konağına döner bir ziyafetten.

Ve güneş doğarken ben bir geceyi
Ve güneş doğarken, güneş doğarken
genç bir ana! Bebesini emzirir.

Işler, atom reaktörleri, işler,
yapma aylar geçer güneş doğarken,
ve güneş doğarken ben bir geceyi,
bir uzun geceyi gene uykusuz
ağrılar içinde geçirmişimdir
Düşünmüşüm hasretliği, ölümü,
seni, memleketi düşünmüşümdür,
Seni, memleketi ve dünyamızı.

İşler, atom reaktörleri, işler,
yapma aylar geçer güneş doğarken
ve güneş doğarken hiç umut yok mu?

Umut, umut, umut,
umut insanda

Nazım Hikmet